

canik
belediyesi

“Türkiye’nin Gözbebeği”

Kültür Yayınları / No: 13

dünden bugüne ermeni olayları ve soykırımı yalanı

H. Mustafa GENÇ

II. BASKI

CANIK BELEDİYESİ
KÜLTÜR YAYINLARI

dünden bugüne
ermeni olayları
ve
soykırımı yalanı

H.Mustafa GENÇ

Samsun / 2016

CANİK BELEDİYESİ
KÜLTÜR YAYINLARI
Yayın No: 55-16-01

ISBN
978-605-65683-8-1

Samsun 2016

Mizanpaj ve Kapak Tasarımı
Burhan ÖZAKÇA
0507 669 1981

Baskı Tarihi
Mayıs 2016

Baskı Yeri
Uğur Ofset Pazar Mahallesi Mukayyitzade Sokak No: 48
İlkadım / SAMSUN
0362 431 52 55

Sertifika Numarası
18324

CANİK / SAMSUN
Tlf: +90 444 55 90
Faks: +90 362 238 84 30
Web : www.canik.bel.tr
E-posta : canik@canik.bel.tr

Yazarla İletişim
genccmedya55@hotmail.com

Yazarın Yayımlanmış Eserleri

- 1) İslami Açıdan Ziya Gökalp Ve Türkçüler
- 2) Allah Vardır Ve “O” Bir’dir
- 3) İslamcı Gence Notlar
- 4) Yaratılış Ve Evrim Teorileri
- 5) Kur’an Kursları Programına Göre Akaid Ve Fıkıh
- 6) İslam’da Ve İdeolojilerde Devlet Ve Politika
- 7) İslam’da Ve İdeolojilerde Teşkilat Ve Teşkilatçılık
- 8) İslami Tesettür (İngilizceTürkçe Olarak İskilipli Muhammed Atif Hoca’nın Tesettür’i Şer’i Risalesinin Sadeleştirilmiş İlavesiyle)
- 9) Akaid Ve Fıkıh Açısından İslam Dini’nin Temel İlkeleri (Almanca).
- 10) İslam’a Göre Örtü Ve Örtünme.
- 11) Hz. Muhammed’in(Sav) Hayatı.
- 12) İslam’da Sünnet’in Yeri Ve Önemi.
- 13) Kültürümüzde Ve Batı’da İnsan Hakları Ve Demokrasi.
- 14) Kültürümüzde Ve Batı’da Toplam Kalite Yönetimi (Eğitimde Ve Kamu Yönetiminde Tky)
- 15) Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi
- 16) 333 Soruda İslam’ın Son Peygamberi.
- 17) Ermeni Soykırımı Yalanı
- 18) Politikada Toplam Kalite Yönetimi
- 19) Mehmet Akif Ve İstiklal Marşı.
- 20) Soru ve Cevaplarla Temel Dini Bilgiler
- 21) Ahilik
- 22) Cumhuriyetin 75. Yılında Samsun’un Eğitim Tarihi (Milli Eğitim Komisyonu)
- 23) Lise 3. Sınıf TC. İnkılap Tarihi Ders Kitabı (Milli Eğitim Komisyonu).
- 24) Atatürk ve Demokrasi (Milli Eğitim Komisyonu).
- 25) Eğitim Davamız.

İkinci Baskıya Önsöz

Tarihle yüzleşme adına yaptığımız bu çalışmanın birinci baskısı 2005 yılında eski Gazi Belediyesi Başkanı Sayın Süleyman Kaldırım'ın; ikinci baskısı ise Canik Belediyesi Başkanı Sayın Osman Genç'in ilgileriyle gerçekleştirilmiştir.

Ermeni Sorunu'nu dokuz aylık Tehcir(göç ettirme) ile izah etmeye çalışmak, yaşayan Ermeni nesillerini olduğu kadar dünya kamuoyunu da yanılarak sağlıklı karar vermelerini engeller.

Belediye Başkanı Sayın Osman Genç Bey'in ifadeleriyle, "Aynı coğrafyanın insanları" olarak Anadolu'da ortak sanat ve tarihi bağlarımız vardır. Bu bağlar üzerinde inşa etmemiz gereken barış, yalnız iki millete değil, bölgeye de güven ve kalkınma getirecektir.

Tarihin konusu olan bir olayı siyasetle ve tek taraflı çözmeye teşebbüs etmek Başkan'ın ifadesiyle, "insanlık ayıbıdır."

Geliniz! Ortada bir sorun varsa bunu siyasetle değil, tarihle çözelim ve bu insanlık ayıbından hep birlikte kurtulalım.

Çalışmamız sırasında Gümüşhacıköylü Ermeni asıllı iki aile ile röportaj yapmamıza katkı sağlayan Canik Belediye Başkanı Sayın Osman Genç'e teşekkür ediyor Ermeni katliamlarının şehit ve gazilerine rahmet diliyorum.

H. Mustafa GENÇ
MAYIS 2016 / SAMSUN

İçindekiler

Bölüm 1

Ermenilerin Kökeni	09
Ağrı Dağı ve Ermeniler	14
Ermenistan Denilen Coğrafya	19
İlk Dönem Türk-Ermeni İlişkileri	23
İran-Bizans ve Arap Yönetimindeki Ermeniler	29

Bölüm 2

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşına Kadar Ermeniler	33
Milleti Sadıka Olarak Ermeniler	39
Ermeniler Bugün de Dünkü Gibi (Röportaj)	43
Osmanlı Devletinde Ermeni Nüfusu	49
Ermeni Sorunu'nun Çıkış Nedenleri	57
Ermeni Sorunu'nun Genel Nedenleri	59
Ermeni Sorunu'nun Özel Nedenleri	65
Ermeni Davası Kimin?	79

Bölüm 3

Berlin Kongresi'nden Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Ermeni Sorunu ..	83
Ermenilerin Örgütlenmesi ve Yayılması	86
Örgütlerin Stratejileri	90
Ermeni olayları	95
Yıldız Bombası Olayının İçte Yankıları ve Türk Aydınları	101

Bölüm 4

Birinci Dünya Savaşı ve Sonrası Ermeni Sorunu	107
Birinci Dünya Savaşı Sırasında Ermeniler	114
Ermeni Tehciri (Göçü)	121
Tehcir Kanunu ve Uygulanışı	131
Tehcir'den önce Osmanlı Hükümeti'nin Aldığı Tedbirler	135
Ermenilerin Nakli Sırasında Devletin Aldığı Korumucu Tedbirler	141

Yer Değiştirme ile İlgili Bazı Temel İlkeler	142
--	-----

Bölüm 5

Soykırım Yalanı	149
Batının Karanlık Geçmişi	157
Tehcir Sonunda Türk ve Ermeni Nüfusu	160

Bölüm 6

Mondoros Mütarekesi'nden Sonra Ermeni Sorunu	169
Lozan'da Ermeni Sorunu	174

Bölüm 7

Türklerin Soykırım Yapması Mümkün mü?	179
Ermenilerin Katliamları ve İşkenceleri	189
Ermenilerin Cinayet ve İşkence Yöntemleri	191
Ermeni Olaylarını Günümüze Taşımak	195

Bölüm 8

Ermeni Konusu ile İlgili Yapılması Gerekenler	201
1906-1922 Yılları Arasında Anadolu'da ve Kafkaslarda Ermeniler Tarafından Türklere Uygulanan Soykırma Ait Cetvel	207

Bölüm 1

Ermenilerin Kökeni

Ermenilerin kökeni hakkında Ermeni tarihçileri ikiye ayrılır:

Birincisi, Ermenilerin kökünü Hz. Nuh Peygamberin oğullarından Yasef'e dayandırır.

İkincisi ise Frigyalıların bir kolu olarak ileri sürerler ve tarihlerini, Ermenilerin Frigyalılarla birlikte buldukları yerlere geldikleri zaman olarak gösterirler. Bunlar Ermenilerin tarihini, M.Ö. VII ve VI. yüz yılda başlatırlar.

Birinci kısım Ermeni tarihçilerine göre, Tufan'da Hz. Nuh'un gemisi Ararat (Ağrı) Dağı üzerinde durmuş, sular çekildikten sonra bu bölgede yerleşmiş olan Hz. Nuh'un oğulları, torunları çoğalmışlar. Sonra bunlar, oğulları ve torunları ile başka yerlere gitmişlerdir. Bu sırada Hz. Nuh'un oğullarından Yasef'in oğul-

ları da Ararat dağı civarında yayılmışlar ve bir kısmı da oradan ayrılarak Mezopotamya taraflarına gitmişlerdir. Mezopotamya taraflarına gidenlerin arasında Yasef'in torunlarından Hayk (Haik) da bulunmaktaydı.

Hayk, Ermeni tarihçilerine göre, Nuh'un torununun torunudur. 130 yaşında iken kendisi de Sencar taraflarına gitmiş, Babil kulesinin inşasında bulunmuştur. Kulenin yıkılması üzerine oğulları ve torunları ile birlikte tanrılığını kabul etmediği Babil Kralı Bel'den kaçarak Ermenistan'a gelmiş ve Ermeniler de orada kendisinden türemişlerdir.⁽¹⁾

Birinci kısım Ermeni tarihçileri, Ermenilerin kökenini, yukarıda adı geçen Hz. Nuh'un torununun torunu olarak kabul ettikleri Hayk'a dayandırmaktadırlar.

Ermenilerin soyunu Yasef'in torunlarından Hayk'a dayandıranlardan bazıları da, Ermenilerin güneyden gelmiş Urartu'da yerleşmiş Hay'lar, ya da Hayk'lar ile, kuzeyden gelerek Tuna ve Boğazlardan geçip Anadolu'ya giren Armenlerin birleşmesinden çıkmış bir Hayk - Armen toplumu olduğunu ileri sürerler.

Her şeyden önce kökenleri hakkında Ermeni tarihçileri arasında görüş birliği yoktur.

Hz. Nuh, tüm insanlığın ikinci atası olarak kabul edilir. Kaynaklara göre Hz. Nuh'un Şam, Ham ve Yasef (Yasef) adında üç oğlu vardı. Konu ile ilgili Taberi şöyle der: Araplar Şam'dan, Sudanlılar Ham'dan, Türkler ve diğer kavimler de Yafis (Yafes)'den türeyip çoğalmışlardır.⁽²⁾

Buna göre Sudanlılar ile Araplar hariç, tüm ırklar akraba, yani en azından baba bir, kardeş olmaktadır. Aslında Hz. Adem'i insanlığın ilk atası olarak kabul edenler annesinin baba bir, kardeş, kökenini Hz. Nuh'a dayandıranlar da amca çocukları olmaktadır.

Kökenlerini Yasef'e dayandıranlara herhangi bir şey söyleme hakkımız yoktur. Her ne kadar müddeâ (iddia eden) iddiasını İspatlamak zorunda olsa da, aksini iddia etsek, ispatlayamayız. Ancak Ağrı Dağından bölgeye dağıldıkları noktasındaki iddiaları bilimsel değildir. Çünkü Hz. Nuh'un Gemisi'nin Ağrı Dağı'na indiğine dair hiçbir kanıt yoktur. Bununla ilgili iddiaların efsaneden ileri gitmesi mümkün değildir. Gerek Türk ve gerekse batılı bilim adamlarının konu ile ilgili araştırmalarında her hangi bir bulguya rastlanılmamıştır. Bu alanda yapılmış araştırmalar, inançları istismar eden çıkar amaçlı gayretlerden başka bir şey değildir.

Bundan başka Ermenilerin, güneyden gelmiş ve Urartu'da yerleşmiş Hay'lar yahut Hayk'lar ile kuzeyden gelerek Tuna ve Boğazlardan geçip Anadolu'ya giren Armenlerin birleşmesinden çıkmış bir HaykArmen toplumu olduğu da ileri sürülmektedir.

Ermenilerin altıncı yüzyıldan önce Suriye'nin Kuzeyinde ve Kilikya bölgesinde bulunmuş olan Hititlerden başka bir şey olmadıkları ve bunların Kilikya'dan Dicle ve Fırat kaynaklarına gittikleri ve Aras bölgesindeki Urartu'ların da kısmen buraları bırakmış oldukları, sözde Ermenice'de buldukları birkaç sözcük benzerliğine dayanarak ileri sürenler de vardır.

Sonuç olarak Ermeni bilginleri arasında,

kökenleri bakımından kesin ve geçerli bir kanaat yoktur.⁽³⁾

Ağrı Dağı ve Çevresi Ermenilere Vaad Olunmuş Bir Vatan mı?

Eski Ermeni tarihçilerden Khoren'li Moiz, Toma Ardzrouni gibi yazarlar, Ermeni ırkının Nuh Peygamberden geldiğini, Nuh'un Gemisi'nin Ağrı Dağı'nda demirlediği kabul edildiğinden, Ermenilerin var oldukları günden beri bu bölgede yaşadıklarını kabul ederler.⁽⁴⁾

Ağrı Dağı'na daha önce Ararat adı verilirdi. Bu ad, Ağrı Dağı'nın çevresinde daha önce yaşamış olan ve Ermenilerin ataları olduğu ileri sürülen Urartu'lardan geliyor.

Bilindiği gibi, "Nil'den Fırat'a kadar" olan topraklar Yahudilere göre, (vaadedilmiş) kutsal vatan toprağı olarak kabul edilir. Bu nedenledir ki, Nil'den Fırat'a kadar olan coğrafya özelde İsrail'in, genelde ise tüm dünya Yahudilerinin vatan toprağı kapsamında ilgi alanındadır.

Aynı şekilde Ağrı Dağı ve çevresi de, vatanı bağlamında dünya Ermenilerinin ilgi alanındadır. Bu da Ermenilerin Batılı güçlerce niçin desteklendiklerinin cevabı olmaktadır.

Ermenilerin Masis adını verdiği Ağrı Dağı, dinsel efsanelerde Hz. Nuh'un Gemisi'nin karaya oturduğu yer olarak kabul edilirken, Ermeniler tarafından da Ermenistan'ın merkezi şeklinde benimseniyor.

Dünyanın çeşitli ülkelerindeki Ermeniler, propagandalarına Ağrı ilini, bağımsız bir Ermenistan'ın başkenti olarak gösteriyorlar.

“Tüm Ermenilerin ruhani lideri” sıfatını taşıyan, Sovyetler Birliği’ndeki “Ecmiyazin Kilisesi” nin başı Patrik VaskenI, 1987 yılında Amerika ve Kanada ziyaretlerinde cemaatine “vatana dönüş” çağrısı yaparken, “Bir gün, Ağrı Dağı etrafında toplanıp zafere ulaşacağız” dedi.

VaskenI’in, seyahati sırasında yaptığı çeşitli konuşmalarında şunları söyledi:

“Bir gün yeniden Ağrı Dağı’nın etrafında bir araya geleceğimizi umuyorum... Bir gün zafere ulaşacağımıza inanıyorum. O gün, tüm milli ideallerimiz gerçekleşecek...”

“Dünya Kiliseler Konseyi’nin 1915 Soykırımı’nın Birleşmiş Milletler tarafından da tanınması için çalışmasını bekliyoruz. Bizim için 1915 Soykırımı’nın tanınması, Hıristiyan bilincinin, Hıristiyan adaletinin temel bir konusudur.”⁽⁵⁾

Görülüyor ki, Ağrı Dağı, Ermeniler için bir sembol, adeta bir Kızıl Elma’dır. Yahudilerin kendilerine özgü Arzı Mevudu (vaad olunmuş yeri) olduğu gibi, Ermeniler de Ağrı Dağı ve çevresini kendileri için öyle görmektedirler.

Armenia Ya da Ermeni Adı

Yazılı belgelere göre ilk “Ermenistan” adına Dara Vişdasb’ın (M. Ö. 510) Bistun çivi yazılı yazıtında rastlanmıştır.⁽⁶⁾

İranlılar Armin ya da Arminik sözcüğü karşılığı olan Armenia ifadesini kullanırlar. Grekler de bunu kendi lehçelerine uyarlayıp Armenya demişlerdir. Süryaniler Armenia, Araplar Ermeniyeye adını vermişlerdir. Ermeniler bu adları benimsemeyip kendilerini “Hayasdan-Hay” şeklinde adlandırdılar.

Dede – Korkut Oğuznamelerinde, bölge halkı ve tarihi ile geniş bilgi verildiği halde Ermeni kelimesi hiç geçmez. Batı dillerinde Bölge’ye Armenia adı verilmiş, bizde de Meşrutiyetten sonra Fransızca’dan tercüme edilerek ilk defa Ahmet Cevdet Paşa tarafından Ermeni kelimesi kullanılmıştır.⁽⁷⁾

Konu ile ilgili bir Ermeni tarihçisi şöyle diyor;

“Hayk, ulusumuzun sözlüğüne göre Hay adının küçültülmüşüdür. HAY da ulusumuzun adıdır. Ulusumuz, kesinlikle yabancıların adlandırdıkları gibi Armen değildir.⁽⁸⁾

Ermeni adının nereden geldiği hakkında kesin bir şey söylenemiyor. Fakat Anadolu’da ve Teselya’da buna benzer adı taşıyan kasabalar, dağlar, limanlar milattan önce görülüyor. “Biz Türküz” adlı kitap hakkında Artin Çelebi: Ermine, Ermen, Armen rençber demektir, diyor ve başka bir şey söylemiyor. Firikler daha çok hayvan yetiştirdiklerine göre, bunların tarım işleriyle uğraşan kısmına rençber anlamında Ermen mi diyorlardı? Şu halde Pers Kralı Dara da Firiklerden Erzurum dolaylarına rençberler mi getirdi, böylece de Ermeni adı doğuya yayıldı? Urartu isyanından sonra da bu ad da ortadan kaldırılmış olduğundan o isim alabildiğine bütün doğu illerini sardı.

Bu hususta Ermeni tarihi yazarlar da kesin bir şey söylemiyor. Bazıları oymak başkanlarından Armenak adında birinden ileri geldiğini sanıyor. (Karabekir, Ermeni Dosyası, 49)

Bu açıklamalardan anlaşılmaktadır ki, Armenia coğrafi bir ad, Armen de orada oturan halkın adıdır. Hiçbir şekilde bunun Hay'larla yani bugünkü Ermenilerle ilgisi yoktur.

Ermeni Dili

Ermenilerin kökenleri ve geçmişleriyle ilgili olduğu gibi, dilleri ve alfabeleri hakkında da net bilgilere sahip değiliz.

“Histoire de Peuple Armenien” adlı kitabında da Morgan; “Bu dilde Asuri, İbrani, Med, Gürcü, Mingrel, Laz, Urartu, Nalri, İskit, Grek, Arap, Türk, Moğol, Kürt, Latin, Rus kelimeleri vardır. Hıristiyanlıktan önce yazı olmadığı için Ermenilerin eski dilini bize bildiren hiçbir eser yoktur.” demektedir ⁽⁹⁾.

Ermeni Kilisesi bağımsızlığını kazanıp da V. yüzyılda Aziz Mesrop Yunan alfabesinden esinlenerek 36 harfli Ermeni alfabesini icat edince, Süryaniceden ve Yunanca'dan kutsal kitaplar Ermeniceye çevrilmiş ve böylelikle Ermeni Kilisesi ve etrafında oluşan Ermeni cemaati dini kültür otonomisine kavuşmuştur.

Ermeni alfabesi oluşturulmadan önce Ermenilerin resmi dili Yunanca, idari dili de Farsça'ydı ⁽¹⁰⁾.

Birçok sözlükte, HintAvrupa dilleri ailesi içinde, Ermenice bu diller ailesi ile hiç ilgisi olmayan bir dil

olarak gösterilir.

Ermenice bir yazı ve edebiyat dili olması kimliği ni, İncil'in tercümesinden sonra kazanmıştır. Bu dile yazı dili veya eski dil denmiştir. Dini ayinler, dualar ve ilahilerle büyük ölçüde Yunanca' nın da etkisi görülür. 11 harf Göktürk Alfabesine benzer.⁽¹¹⁾

Ermenilerde Din

Ermeniler, İranlılar gibi ilk zamanlarda güneşe, aya, ateşe, suya, toprağa ve rüzgara taparlardı. Üstleri daima karla kaplı Masis (AraratAğrı), Nemrut, Süphan, Arakaz gibi alev saçan dağlara vb. gibi tabiat güçlerine taparlardı. Ermeniler ibadetlerini açıkta yaptıklarından mabetleri yoktu.⁽¹²⁾

Ermeniler, 301 yılında Aziz Gregory'nin çalışmaları sonucu toplu olarak Hıristiyanlığı kabul etmişlerdir. Ekümenik konsillerden ilk üçünü (İznik, İstanbul ve Efes) kabul eden Ermeni kilisesi, Kadıköy Konsil'ini ise tanımaz. Ruhulkudüs'ün nereden çıktığı konusunda Ortodoks görüşle paraleldir ve Filiogue'u reddeder. Öte yandan İsa'nın tek tabiatına (ilahi tabiat) inandığı için monofizittir. Arafı kabul etmemekle Katoliklikten ayrılırlar fakat ölümlere dua etme konusunda Katolik ve Ermeni kiliseleri arasında herhangi bir fark yoktur.

1198'den beri Katolik dünyasıyla ilişkiye geçmesi sonucu Ermeni kilisesi, Katolik Ermeni Kilisesi ve Gregoryen Ermeni Kilisesi olarak ikiye bölündü. XIX yüzyıldan itibaren misyoner faaliyetleri sonucunda Protestan Ermeni Kilisesi adıyla bağımsız bir Kilise daha ortaya çıktı.⁽¹³⁾

Ermeniler Hıristiyanlığı toplu olarak kabul ettikten sonra sürekli olarak İranlıların ve Bizanslıların baskıları ile karşı karşıya kalmışlardır. İranlılar Ermenileri kendi dinlerine, Bizanslılar ise Ortodoks mezhebine bağlamak istemişlerdir. Müslüman Araplar ve Türkler, Ermenilerin yaşadıkları bölgelere egemen olduktan sonra ancak din özgürlüğüne kavuşabilmişlerdir.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra Osmanlı yönetimince Ermeni kilisesine "milli" sıfatı verilmiştir.⁽¹⁴⁾

Ruslar 1828 yılında Eçmiyazin (Erivan)i almalarına rağmen, Ermeni Gregoryen mezhebini ancak 1836'da tanımış ve 1842 yılında da Gregoryen Katoğikos (ruhani reis)'un serbestçe seçimine izin vermişlerdi.⁽¹⁵⁾

Ermenistan Denilen Coğrafya

Ermenilere göre Ermenistan büyük ve küçük olmak üzere ikiye ayrılır. Ermenistan kuzeyden Karadeniz ve Gürcistan; güneyden Irak, Elcezire, Suriye ve Akdeniz ; doğudan İran ve Hazar denizi; batıdan küçük Asya ve Akdeniz'le kuşatılmıştı. Ermenistan'ı Fırat nehri ikiye bölerdi. Bunun doğu kısmına Büyük Ermenistan, Batıya doğru uzanan kısmına Küçük Ermenistan denirdi. Ermeniler, Ermenistan sınırları içinde akan Fırat, Dicle, Aras ve Çoruh nehirlerini, Kitabı Mukaddesin cennetten çıktığını bildirdiği dört nehir olarak kabul ederlerdi.

Kilikya

Ermeniler Adana, Tarsus ve Toros Dağları'nın güneyinde kalan ve Kilikya adını verdikleri bölgeyi de asıl Ermenistan'dan ayrı olsa da anavatanları olarak saymışlardır.

Ermeniler Kilikya'yı, Sahil Kilikyası ve Dağlık Kilikyası olmak üzere iki kısım şeklinde adlandırmışlardır.⁽¹⁶⁾

Kilikya, paleolitik ve neolitik devirlerden beri insanların yaşadığı yerleşim yerlerindendi ve antik çağlarda bir ara Hititlerin egemenliğine girmişti.

M.Ö IX. yüzyılda Asurluların egemenliğine girmiş olan Kilikya, önce Persler ile Bizanslılar, sonra Bizanslılar ile Araplar, daha sonra da Türkler ile Bizanslılar arasında savaflara sahne olmuştur. Kilikya'da kurulmuş Vasal Ermeni Baronluğunun kuruluşunun ve varoluşunun başlıca nedeni Haçlı Seferleridir.

Ermeniler doğu ülkelerini cezalandırmak için daima batı ülkelerini çağırmışlardır. Ancak Ermeniler, din farklılığı ve çıkar uyuşmazlığı nedeniyle Müslümanlarla anlaşamadıkları gibi, Bizansla da hiç anlaşmamışlar, onlara karşı da düşmanca tavır sergilemişlerdir.

Ermeniler ilk Haçlı Seferinde, Haçlı ordusuna rehberlik yapmışlar, hatta ikinci Haçlı Seferi ise onların yönlendirmesi üzerine yapılmıştır.⁽¹⁷⁾

Kilikya bölgesinde yaşayan Ermeniler, Malazgirt savaşı öncesine kadar Bizanslıların egemenliği altındaydılar. Savaştan sonra ise Bizans'ın doğu illerinden

ve Orta Anadolu'dan kopup yine Bizans'a ait olan Urfa ve Antitoros, Kilikya dağlarına yerleşmişlerdir.⁽¹⁸⁾

Türk akınlarına karşı Bizans savunması zayıflayınca Ermeniler bunu değerlendirerek Bizans topraklarında kendilerine özgü örgüt sistemleriyle geleneksel derebeylikler kurmaya başladıkları görülür.

Haçlılar Ermenileri Kışkırtmışlardır

Kilikya'da Haçlıların yardımlarıyla bir Ermeni Prensiği kurulmuştu. Burası Ermenilere “vatan” olması için değil, Haçlı ordularına lojistik destek sağlaması amacıyla kurulmuştur. Nitekim Kilikya Prensi (Baronu)'nin Papa'ya yazdığı mektuplardan aldığı cevap bu durumu ortaya koymaktadır.

Papa, Kilikya Baronu Levon'a yazdığı mektupta şunları tavsiye ediyordu; **“Siz Haçlı Seferinin yerli şefisiniz, bunun için sizi kral yaptık yanlış fikirlere sapmayın, bu tacın (daha önce gönderilmişti) asla sizin olduğunu zannetmeyin. Memleketinize verdiğimiz görevin “Ermeni Kralı, Ermeni Krallığı” size milli bir gelenek olarak kalacağını asla zannetmeyin. Bu hareketin Ermeni milletiyle ilgisi yoktur, bu şekilde sizi ve halkımızı Haçlılar için, Haçlılar nezdinde görevlendiriyoruz. Haçlılara yardım ediniz, Haçlıların öncüsü, bekçisi, kapıcısısınız. Size verilen bu rolü benimseyiniz.”**

Kilikya'da resmi, milli, bağımsız bir Ermeni Krallığı kesinlikle söz konusu değildir. Ermeni Baronluğu

önce Roma Germen İmparatorunun, daha sonra papalığın vasalı (bağlı devleti)dir. Hatta bu iki güce bağlılık tabiyeti de aşar, Kilikya vasal Ermeni Baronluğu tartışılmaz derecede açık bir sebeple kurulmuştur. Bu konuda Papa **“Tacı size ve milletinize vermedik. Bizim emrimizde bize yaptığınız ve yapacağınız hizmetin karşılığıdır”** demekle Ermeni literatürünü ve Ermeni yanlısı çağdaş literatürün tezlerini kendiliğinden çürütmektedir.

Ancak, Kilikya Ermenileri denildiği zaman, yörede yalnız Ermenilerin yaşadığı toplumun milli bir birlik arzettiği akla gelmemelidir. Kilikya’da Grekler, Araplar, Müslüman Türkler, Ermeniler yan yana yaşadıkları gibi, batılı Hıristiyanlar, Latinler, ticaret için gelen Ceneviz, Amalfi, Pısa, Venedik Kontuarları (küçük topluluklar) mensupları ve çok sayıda Safarad Yahudileri de bulunuyordu. Kilikya Vasal Ermeni Baronluğu halkı kozmopolitti.⁽¹⁹⁾

Ermeniler gerek Kilikya’da ve gerekse diğer bölgelerde hiçbir zaman nüfus bakımından çoğunlukta olmamışlardır.

İLK DÖNEM TÜRK - ERMENİ İLİŞKİLERİ

Ermenilerin Hıristiyanlığı kabul etmelerinden sonra Bizans'ın Ermenileri Rumlaştırma ve Ortodokslaştırma politikaları sonucu, Anadolu'daki Ermeni beyliklerinin yok olmasına neden olmuştur.

Selçuklu fethinden önce Anadolu'nun doğusunda Bizans'a tabi biri **Ani** diğeri de Van Gölü'nün doğusundaki **Vasporagan** adında iki Ermeni prensliği vardı. Bizanslılar, Türk göçleri sırasında Van Gölü havzasında ve Kars bölgesinde bulunan küçük Ermeni Krallık ve prensliklerini ortadan kaldırmış ve onları önemli nüfuslarıyla birlikte Orta Anadolu'ya çekmiştir. Böylelikle sınırlarda güvenmediği Ermenileri iç bölgelere almıştır.

Doğu Hıristiyanlarını (Ermeni ve Süryani) Ortodokslaştırma ve Rumlaştırma politikalarının yanı sıra ağır ekonomik baskı da uygulayan Bizanslılar ile Ermeni ve Süryaniler arasındaki düşmanlık ve nefret yüzyıllar boyu hiç eksilmemiştir. Öyle ki, bu olumsuz duygular, mezhep ayrılığını da aşmıştı. Birbirlerini daima Hıristiyanlığa ihanetle ve Rafizilikle suçlamış; mücadeleleri bir milli varoluş ve yok oluş şeklini korumuştur. Bu nedenle Süryaniler ve Ermeniler, Türklere karşı Bizanslıları savunmamışlar hatta Selçuklu fetihlerine yardımcı olmuşlardır. Gerçekten Süryani ve Ermeni kaynakları **“Allah’ın Rafizi Rumların fenalıklarını ve ihanetlerini kaldırmak için Türkleri bu istilaya memur ettiğini”** yazmışlardır. Bunlar, Türklerin yönetiminde din hürriyeti ve adalet görmüşlerdir. Türklerin, din ve mezheplerine hiç karışmadıklarını, kilise ve manastırlarına dokunmadıklarını yazmışlardır. Dikkate değerdir ki, bizzat Bizans yazarları, **Orta ve Batı Anadolu’daki Rumların da ağır vergilerden kurtulmak veya toprak sahibi olmak için Selçuklu yönetimine geçtiklerine** dair hayli olay anlatırlar.⁽²⁰⁾

Bunun için Ermenilerin Bizans Düşmanlığı çok derindi. Nitekim Ermeni vekayinamecisi Urfa’lı Mateos, **“İktidarsız ve kadınlaşmış iğrenç Rum Milleti, Ermenistan’ın cesur evlatlarını yurtlarından koparıp dağıttılar. Milletimizi tahrip edip Türklerin istilasını kolaylaştırdılar”** ifadeleri ile Ermeni kavminin düşüncelerini ve Anadolu’nun fethini hazırlayan iç sebepleri ortaya koymaktadır.

1040’larda Selçuklu Türkleri Doğu

Anadolu’da fetihlere başladıkları zaman, bölgede Maverayı Kafkasya’nın (İngilizce Transkafkasya ve Rusça Zakafkasya) siyasi haritası üzerinde hiçbir bağımsız Ermeni yerleşimi yoktu. Ermeni toprakları Bizans tarafından yönetiliyordu.⁽²¹⁾

Türkler Anadolu’ya geldikleri zaman, müstahkem surlarla çevrili küçük şehirlerde yaşayan az bir nüfus ile dağlarda ve yaylalarda korku içinde dolaşan insan toplulukları bulmuştu ve bunlardan hiçbir mukavemet de görmemişti. Bu topluluklar homojen değildi. Bunlar, kısmen Ermeni, kısmen ateşe tapan Yezidi, kısmen Hıristiyan Asuri ve Süryani kalıntıları ile eski SakaCenli ve Oğuz boylarından gelen konar-göçer Türk toplulukları idi.

Türkler Anadolu’yu Vatan Yapıyor

XI. asırda, Malazgirt Zaferi’nden sonra Türkmen, Oğuz ve Avşar boyları, bu toprakların arasına akın akın girmeye ve yerleşmeye başladılar. Mukavemet görmek şöyle dursun, bu topluluklara güven ve huzur getirdiler. Esasen Türkler, Bizans ordularını yendikten sonra, hiçbir mukavemet görmeksizin, beş yıl içinde İstanbul kapılarına dayanacaklardı.

Türkler Anadolu’yu “yurt tutmak” için geldiler ve en az “on asırdan beri” de bu emellerini gerçekleştirdiler. Esasen, tarih, baştan aşağı “kavimlerin” yurt tutmak için verdiği savaşlardan ve göçlerden ibarettir. Bugün, mevcut bulunan her milletin, böyle bir “yurt tut-

ma” macerası vardır. Unutmamak gerekir ki, biz Anadolu’yu “vatan” edindiğimiz zaman, bugün mevcut olan birçok devletin ve milletin adı bile yoktu.

Başta A.B.D. olmak üzere, Kanada, Meksika, Arjantin, Küba, Dominik, El Salvador, Jamaika, Guatemala, Haiti, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezüella, Kostarika, Kolombiya, Bolivya, Brezilya, Ekvador ve Şili gibi devletler, bundan dört asır önce başlayan göçlerin neticesinde “yeni yurt” tutarak devlet kuran kavimler değil midir?

Kim, bu toprakların, onların vatanları olup olmadığını münakaşa edebilir ki, bizim “on asırdan beri” uğrunda büyük fedakarlıklarda bulunduğumuz, bugünkü Türk toprakları üzerinde tartışma açabilsin!

Düşünün, biz Anadolu’yu fethettiğimiz zaman Rusya diye bir devlet yoktu. Henüz Avrupa’da milletler ve bugünkü devletler teşekkül etmemiş, halk toplulukları “senyörlerin” tahakkümü altında inliyordu. Bırakın 1071 Malazgirt Zaferi’ni, İstanbul’un fethiyle çağ kapatıp çağ açarken, henüz Amerika diye bir kıta’nın varlığı bile bilinmiyordu.

Bütün bu gerçeklere rağmen, şimdi birileri kalkmış, en az “on asırlık” Türk Yurdu üzerinde tartışma açmak istemektedir. Eğer, tartışmalar, bundan “bin sene” önceki dünya haritası meselesi haline getirilirse, milletlerin yeniden bu haritaya göre teşkilatlanması istenebilir. Böylece dünyanın düzeni altüst olur, birçok devlet haritalarından silinir ve bizzat bu tartışmayı

açanlar büyük zararlara uğrarlar. Böyle bir teklif ciddiye alınsa bile, bundan Türk milleti asla zararlı çıkmaz. Fakat, ham hayallerle vakit geçirilecek zaman değildir. Kaldı ki, “emperyalist” ve “bölücü” çevreler, Malazgirt Zaferi’nden önceki tarih sayfaları arasında bile, kendi “tezlerini” haklı çıkaracak “ilmi ve objektif verilerden” mahrumdurlar.⁽²²⁾

Ayrıca Haçlı Seferleri sırasında Antakya’yı geri almaya giden Selçuklu komutanlarından GürBuğa ile Haçlı elçileri arasında geçen bir konuşma da, Anadolu’nun Ermenilerden alınmadığını göstermektedir.

Elçi, GürBuğa’ya şöyle demişti;

“Buralara Hıristiyanlığı kabule veya fenalık yapmaya mı geldiniz? Size Hıristiyan memleketlerinden çekilmenizi teklif ediyoruz.”

Selçuklu komutanı GürBuğa ise şu cevabı verdi;

“Tanrınız ve dininiz bizi ilgilendirmez. Bu istekleriniz hayret edilecek bir şeydir. Zira biz, bu toprakları sizden değil, kadınlaşmış (Rum) milletlerden aldık. Efendinize söyleyiniz; Türk olmayı ve dininizi terk etmeyi istiyor musunuz? Bunu yaparsanız buralarda kalırsınız; size atlar ve şehirler veririz, bizim gibi süvari olursunuz ve daima dost kalırız...”⁽²³⁾

Türk Ermeni ilişkilerinde bir başka örnek de Melikşah ile ilgilidir. Büyük Selçuklu Devleti’nin tahtına Sultan Alparslan’ dan sonra Melikşah oturmuştu. Melikşah ile ilgili olarak Ermeni kaynakları hemen hemen aynı ifadeleri kullanarak **adil, barışsever, Hıristiyanlara karşı şefkatle dolu ve herkesin gönlünü kazanmış, yönettiği memleketlerin halkına baba gözü ile bakan bir hükümdar** olduğu görü-

şünde birleşmişlerdir.⁽²⁴⁾

Mateos, Melikşah için, **“Ermeni toplumuna barış ve refah getirdi”** demiştir.⁽²⁵⁾

Bütün bunlara rağmen Ermeniler her zaman bu sadakatlerini gösterememiş ve zaman zaman Ermeni-Türk ilişkilerini bozacak ihanetlerde bulunmuşlardır.

Örneğin; Haçlı Seferleri sırasında Antakya ve Urfa savunma savaşlarında Selçuklu askerlerini arkadan hançerlemişler ve hatta bir Selçuklu Şehzadesini zehirleyerek öldürmüşlerdir. Bir başka örnek de yine Haçlı Seferleri sırasında Harput'ta Ermenilerin, Haçlı ordularıyla işbirliği yapmaları ve Müslüman kanı dökmeleleridir. Ayrıca Ermeniler I. Haçlı Seferi ordularına rehberlik yapmışlar, lojistik destek sağlamışlar ve II. Haçlı seferinin de yapılması için gereken çağrıyla yapılarak, Avrupalıları kışkırtmışlardır.⁽²⁶⁾

Ermenilerin bu dönemlerdeki en önemli özelliklerinin başında dostlarına güven vermemeleri ve fırsat ellerine geçtiği zaman ihanet etmeleridir. Bu durumlarını keşfeden Bizanslılar, Araplara ve Türklere karşı yapacakları savaşlarda gerekli tedbirlerini alarak, onları sınır boylarından uzaklaştırmışlardır.

İRAN – BİZANS VE ARAP YÖNETİMİNDEKİ ERMENİLER

İlk Çağlarda İranlıların yönetimindeki Ermeniler, daha sonra Makedonyalı Büyük İskender'in İran'ı yenmesi üzerine onun yönetimine girdiler (M.Ö 325). Büyük İskender'in ölümünden sonra el değiştiren yönetimler döneminde Ermeniler, değişik sülalelere mensup kişilerin elinde, adeta şehir devletçikleri şeklinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. VII. y.y. dan itibaren Bizanslıların yoğun baskısı altında yaşayan Ermeniler, vergi ve mezhep kısılcığında iyice bunalmışlardı.

Ermeniler, İranlıların yönetimindeyken din, Bizanslıların yönetiminde de mezhep baskısı altındaydılar. Arap – İslam orduları bölgeye girmeye başladıktan sonra ise durum değişmiştir. Çünkü Müslümanlar, fethettikleri yerlerin İnsanlarının din

ve mezheplerine karışmıyorlardı. Yönetim işleri de kendi içlerinden görevlendirilen valilerce yapılırdı. Bu nedenedir ki, Ermenistan'da çok sayıda küçük kralıklar ortaya çıkmıştır. Bunlar bir nevi vergisini ödeyen derebeyler gibi, buldukları bölgeleri yönetmekteydiler.

Ermenilerin günün şartlarına göre geniş bir toprak üzerinde fakat, dağınık bir şekilde yaşamaları, ister istemez feodalite yapısını destekliyordu.

Arap egemenliğinin birinci yüzyılı, yıkıcı savaşlara rağmen Ermeniler için milli ve kültürel gelişim dönemi olmuştur.⁽²⁷⁾

Türkler Anadolu'yu Ermenilerden değil, Bizanslılardan Almışlardır

Türklerin Anadolu'da Ermenilerle ilk karşılaşmaları, Bizanslıların son döneminde olmuştur. Artık Anadolu, Bizanslıların elinden Türklerin eline geçmiştir.

Çağdaş Ermeni literatürü, Ermenilerin Bizans'ın varisleri olduğunu iddia etmektedir. Ermenilerin bu iddialarının altında toprak istekleri ve kurmayı düşündükleri "Büyük Ermenistan" hayali yatmaktadır. Amaçları, Sovyet Ermenistan'ı ile Türk Ermenistan'ı adını verdikleri ve Erzurum'a kadar sınırlarını gösterdikleri toprakları birleştirerek "Hayastan" ülkesini gerçekleştirme.

Bu iddialar çok basit görülebilir. Ancak dünyanın çeşitli bölgelerinde yerleşmiş olan Ermeni sanatkar ve işadamlarıyla sürekli propaganda yaparak kamuoyu oluşturdukları unutulmamalıdır. Bunların bugünkü Ermeni politikalarında, bu propagandaların etkisinin

büyük payı olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır.

Bizans, Ermenileri otoritesi altında alabilmek için Ermeni derebeylerini sürekli olarak birbirine düşürmüş ve aralarındaki kavgaları körüklemiştir.

Ermeniler, on dört Bizans İmparatorunun kendilerinden olduklarını iddia ederler. Bunlar aslında, Bizans'ın yerli Ermenileri olup Grek Ortodoksluğunu kabul edenlerdir. İktidarda oldukları zaman sistemli olarak Ermenileri takip etmişler ve göçe zorlamışlardır.

Örneğin; bunlardan Maurice (582 – 602) Pers İmparatoruna şöyle bir mektup yazmıştır:

“Bunlar (Ermeniler) kurnaz ve itaat etmeyen bir millet! Aramızda yaşıyorlar ve sürekli iç kargaşalıklara sebebiyet veriyorlar. Ben, benimkileri toplayıp Trakya'ya yolluyorum. Sen seninkileri Doğu'ya sür. Yollarda ölürlerse, düşmanlarımız yok olmuş olur. Eğer onlar, sürüldükleri yörelerde, yerlileri öldürürlerse, gene bizim düşmanlarımızı öldürmüş olurlar. Bu suretle her ikimiz de rahat yaşarız. Eğer bunları yerlerinde bırakırsak barışa, rahatlığa ebediyen elveda diyelim” (Sebeos).

Ermeni – Bizans ilişkilerinde karşılıklı güvensizlik vardı. Türkler, Anadolu'daki fetihleri sırasında Bizanslılarla yaptıkları savaşlarda Ermenilerden büyük yardımlar görmüşlerdir. Selçuklu Türkleri, Van Bölge'sine girdiğinde Bizans, Doğu sınırını güvence altına almak ve Türklerle karşı gerekli tedbirleri alabilmek için bu bölgede yaşayan, fakat kendisine bağlı olan Ermeni prensliklerini kaldırma ya da Anadolu'nun

başka yörelerine sürme yolunu tercih etmiştir. Gerek ticaret yollarının geçmesi ve gerekse Türk akınlarının doğudan yapılması, bu bölgenin Bizans için önemini arttırmaktaydı. Ayrıca Bizans'ın Türklerle yaptıkları savaşlarda Ermenilerin bazen Bizans ordularından kaçmaları, bazen de Türk ordularının önüne düşüp yardım etmeleri, bu güvensizlik ortamını oluşturmaktaydı. Bunun içindir ki, Ermeni – Bizans ilişkileri, tarihi seyri içinde hiçbir zaman iyi gitmemiştir. Önceleri mezhep baskıları, sonra da isyan etmeleri ve Türklere yardım yapmaları, bu güvensizlik ortamının nedenini oluşturmuştur.

Bölüm 2

**1877-78 Osmanlı - Rus
Savaşı'na Kadar Ermeniler**

Ermeniler yaklaşık dokuz asır boyunca Türklerle bir arada ve XIV. yy' dan beri de Osmanlı Devleti'nin vatandaşlığında ve yönetiminde bir azınlık olarak rahat bir şekilde yaşamışlardır. Ermeniler askere alınmadıkları için kesintisiz zanaatlarını, ticaretlerini ve çiftçiliklerini yaparak Osmanlı toplumu içinde zengin bir tabaka olarak hayatlarını sürdürmüşlerdir. Ermeni zenginleri, mutemet olarak yanlarında Türk buldurmamayı tercih ederlerdi. Aynı şekilde hacca veya bölgesinden uzak yerlere giden bir Türk de kıymetli eşyalarını Ermeni komşusuna emanet ederdi, Türk ve Ermeniler kıyafetlerde olduğu gibi, yemek ve ev eşyalarında da birbirlerine benzerlerdi.

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u aldıktan sonra, Ermenilerin Bursa'daki Ruhani liderleri Piskopos Ovakim (Ermenice Yovakim)'i İstanbul'a getirterek,

Rum Patrikliğinin yanında bir de Ermeni Patrikliğini kurdurdu (1461). Patriğe, Ermenilerin ruhani lideri olma yetkisini verdi.

1453'teki tarihi fetih olayı ve II. Mehmet konusu, Ermeni şairlerinin ilham kaynağı olmuş ve başkentte oturan Arakel Balisec, kırk dört dörtlükten meydana gelen şiiri ile padişahı övmüştür.⁽³⁴⁾

31 Aralık 1516 tarihinde Kudüs'ü ziyaret eden Yavuz Sultan Selim'i kentin dışında Ermeni patriği III. Seriks, diğer din adamları ve halk karşıladı. Osmanlı padişahı, dokuz Kasım 1517 tarihli fermanı ile hem Ermenilere ve hem de Rumlara her türlü din özgürlüğü'nü ve vatandaşlık haklarını verdi. Ermenilere verilmiş fermanın bazı bölümleri şöyledir:

“Hazreti Ömer ve Selahattin Eyyubi zamanında verilen fermanlar gereğince bütün kutsal yerleri, taşınır ve taşınmaz malları kendilerinde kalacak ve ibadetlerini istedikleri gibi yapabileceklerdir.

Mallarına sahip olurken ve ibadetleri sırasında devlet görevlilerinden ve başkalarından hiç kimse karışmayacak ve rahatsız etmeyecektir...

...Her kim karıştırır, rahatsız eder, değiştirir ve bozarsa, Allah katında suçlu sayılırlar. Ermeni halkı böyle bilsin... ve şerefli tuğrama güvensinler... 09 Kasım 1517, Kudüs.”⁽³⁵⁾

Bizanslılar döneminde sırf Ortodoksları yapmak için zorla İstanbul ve Trakya'ya gönderilen Ermeniler, Osmanlı döneminde kendi istekleriyle, daha rahat ve

kazançlı bir hayat için İstanbul'a göç ediyorlardı. Patrik Hovakim'den sonra gelen Ermeniler Kumkapı ve Yenikapı, Samatya, Narlı kapı, Edirnekapı, Balat kapı ve çevresine yerleştiler. 1475'de, Osmanlı ordusunun aldığı Kefe'den İstanbul'a birçok Ermeni getirildi ve Salma Tomruk'da Edirnekapı'da yerleştirildi.

Eğitim Yoluyla İşe Başlamışlardır

Ermeniler, yaşadıkları bölgelerde daha çok ticaret ve zanaatla meşgul olmuşlardır. Eğitim ile ilgili çalışmalarını önceleri kiliselerde, daha sonra da açmış oldukları okullarda yürütmüşlerdir. 18. y.yılın sonuna kadar hiçbir okula sahip olmayan Ermeniler, ilk resmi okullarını 1790 yılında Kumkapı'da açmışlardır. Okullarında dini olduğu kadar, fen ve sosyal bilimleri de okutmuşlardır. İlk ayrılık fikirlerinin eğitim öğretimle bütünleştirilip verildiği yerlerin başında gelen Ermeni okulları, Patrik Karabet'in 10 Temmuz 1824 tarihinde Anadolu'daki Ermeni cemaatine gönderdiği bir tamimle her ilde açılmasını istemiştir. Bunun sonucunda da yurdun en uzak köşelerine varıncaya kadar Ermeni okulları açılmıştır.

Örneğin; 1834 tarihinde Ermeni Patrikhane-si tarafından yapılan bir istatistiğe göre o devirde Anadolu'nun çeşitli yerlerinde 120 Ermeni okulu bulunmakta idi. 1860'ta İstanbul'da 42 Ermeni okulunda 5531 Ermeni çocuğu öğrenim görmekteydi. 1871 tarihli Maarif Komisyonu'nun rakamlarına göre İstanbul'da 48 Ermeni okulunda 5822 öğrenci vardı. 1874 yılı istatistiğine göre de Anadolu'nun muhtelif yerlerinde 469 İlk ve Ana Ermeni okulu bulunuyordu.

Sıkı bir disiplinle eğitim ve öğrenimlerini sürdüren Ermeni okullarının iç yönetmeliğinin bazı maddeleri şöyle idi:

“Üçüncü Madde: Öğrenciler her sabah derslere başlamadan önce kiliseye gidecek ve dini ayinlere iştirak edeceklerdir. Derslerin sonunda da öğrenciler kilisede dua etmeden evlerine gitmeyeceklerdir.

Dördüncü Madde: Öğretmenler, öğrenciyi, davykla değil sözle terbiyeye çalışmalıdır. Tokat atmak, kulak çekmek, tekme vurmak, yumruklamak yasaktır. Çocuklara ulan diye hitap etmeyip her öğrenci kendi adıyla çağrılmalıdır. Çocuklar da birbirine “kardeş” kelimesiyle hitap etmelidir.

Beşinci Madde: Öğretmenler, kişisel hareketleriyle öğrenciye örnek olmalıdır.

Yedinci Madde: Dini öğrenime son derece önem verilmelidir.

Sekizinci Madde: Öğrencilerin özellikle Ermenice konuşmalarına ve yabancı kelimeler kullanmamalarına ayrıca önem verilmelidir.”⁽³⁶⁾

Ermeni okullarında verilmeye başlanan milli kültürlerine Avrupa'nın da yardım, destek ve teşvikleri eklenince Ermeni ayaklanması adeta kaçınılmaz hal almıştı.

1877 – 78 Osmanlı / Rus Savaşı sonunda Ayastefanos Antlaşması ile Berlin Kongre'sinde alınan kararların arka planında söz konusu okul ve kiliselerdeki eğitim – öğretim faaliyetleri vardır. İşe eğitimle başlamışlar ve eğitimle devam etmişlerdir.

Milleti Sâdika Olarak Ermeniler

Osmanlı toplumu ve yönetimi Ermenilere o kadar çok güvenmekteydi ki, onları sâdik, ihanet etmez, bağlı millet anlamında “Milleti Sâdika” şeklinde görmekte ve adlandırmaktaydı. Bu güven sayesinde, isyanlarından dolayı kamu yönetiminde Rumlardan boşalan yerleri kısa zamanda doldurarak önemli mevkilere gelmişlerdir.

Bu konuda Kazım Karabekir Paşa diyor ki:

“1886 (1302)’de Van’a gittiğimiz zaman ilk Ermeni olarak aşçımızı gördüm. Sonraları da ailesinin ve diğer Ermeni ailelerini, yakından ve içlerinden gördüm ve tanıdım. Kılık kıyafetleri, ev hayatları, yemekleri, eşyaları Türklerinkinin aynıydı. Ermeni kadınları beyaz çarşaf giyerlerdi. Müslümanlar gibi görünmekten kaçınırlardı. Erkeklerinin kıyafetleri de bizimkilerden farksızdı.

Bir gün aşçımız bizi kilisede bir düğün törenine götürdü. Gelin alayı ve nikah törenini seyrettik. Kilisenin avlusuna gelin kapalı bir halde güveyin (Damadın) yanında, papaz karşılarında, etrafta aileleri ve davetlileri halka halka toplanmıştı. Sözler tamamıyla Türkçe idi. Papaz güvey’e sordu:

Kördü, topaldı, kabul mü?

Damat da cevap verdi:

He! He!

Sonra papaz dualar etti. Cemaat amin dedi. Biz bile amin dedik. Sonra gayet yavaş yürüyüşle gelin alayı kilisenin avlusundan çıkıp uzaklaştı.

Güvey, gelinin yüzünü evlerine gittikten sonra görmüş; Tıpkı bizimkiler gibi.

Ayrılık gayrılık fikirleri henüz halk tabakasına girmemişti. 1880’de ilk Ermeni komiteleri Türkiye’de işe başlamışlar, 1882’de (tesadüf benim doğduğum yılda) Erzurum’da ilk “Ermeni Silahlılar” cemaati kurulmuş, fakat bu bir yıl sonra dağılmış ve Van’da 1885’de bazı kıpırdanmalar olmuş fakat bence yüzyılların kökleştirdiği TürkErmeni dostluğu pek sarsılmamıştı.

Ermeni zenginleri, yanlarında hala mutemed olarak Türk bulundurmaya tercih ettiği gibi, Türkler de işlerinde bir Ermeni’yi Türk’ten farksız olarak kullanıyorlardı. Hacca giden bir Türk evinibarkını bir Ermeni’ye emanet ettiği gibi, yerinden uzaklaşan bir Ermeni de varını yoğunu bir Türk’e bırakırdı. Türk zenginlerinin çoğunun aşçısı Ermeniydi. Bizim aşçımız da hoş, himmetli bir Ermeniydi. Bize masallar anlatır, kitaplardan hikayeler okurdu. Dininde taassubu da yoktu. Perhiz zamanlarında karnını bizde güzelce doyururdu. Yalnız karısının korkusundan, ona söylememizi rica ederdi. Her gece evine gider ve her sabah tam vaktinde işinin başına gelirdi.

Ermeni halkı kendilerini aynı vatanın evladı saydıkları gibi, Türkler, Kürtler ve Ermenileri böyle kabul ederlerdi. Halk türkülerinde Ermenilerle aşk terennümleri de vardı. Mesela:

İndim kiliseye, baktım saçına

Mail oldum Ahcik’imin saçına

Ahcik bir Ermeni kız demektir. Türk’ü Ermeni’si bu gibi türküleri ayırmadan söylerlerdi.

Van'ın bir "Şahın Bağları" vardı. Dünyanın en nefis üzümleri burada yetişirdi. Bu bağları ilk ortaya çıkaranın Karamanlı hemşehrilerimiz olduğunu babam anlatırdı. Sultan Fatih pek sık ve çok olan Karaman halkından bir kısmını Rumelinde Manastır ve Debre dolaylarına ve Anadolu'dan Van'a göç ettirmekle, siyasi olduğu kadar da oraların her hususta terakkisine ve kalkınmasına sebep olmuş. İşte meyvecilik ve üzümçülükte ötedenberi pek mahir olan Karamanlılar Van'ı cennete çevirmişlerdi. Hala Karaman'dan gelen ailelerin torunları tanınmış ailelerdir.

Van'ın güzelliği, o büyük gölün mavi suları ve etrafını çevreleyen dağların letafeti hakikaten bir cennetti. Vanlılar, Dünyada Van, ahirette İman derlerdi. Bizi birkaç kere Şah Bağlarına da götürdüler. Geniş bir saha. Herkesin servetine göre birkaç uzun arkı da vardı. Arklar arasındaki yüksek toprak kısmı iki sıra üzüm çubukları. Bu sıraların biri bazen bir Türk'ün diğeri de bir Ermeni'nin. Arada ne çit var ne duvar. Bizi davet eden Türk'tü. Onun tarafından üzüm salkımlarını koparıırken, yanındaki arktan da Ermeni kızları yanlarında erkek olmaksızın sepet sepet üzüm topluyorlardı. Bize güzel salkımlar da verdiler ve konuştular. Türk'ü Ermeni'si bir arada üzüm topluyordu. Bunlar sanki o cennet köşesinin müşterek sakinleriydi. Ne kaba bir hareket, ne ahlaksızca laf atma görülüyor ve işitilmiyordu.

İşte melekler gibi yaşayan bu iki halktır ki, Avrupa siyasetine kurban olarak birbirini boğazlayacak ve birbirinin evini barkını yakacaktır." (Karabekir, 1214)

Kamu Yönetiminde ve Basında Ermeniler

Osmanlı kamu yönetiminde Ermenilerden 29 Paşa (General), 22 bakan, 33 Milletvekili, 7 büyükelçi, 11 başkonsolos ve konsolos, 41 yüksek rütbeli memur görev yapmıştır. Ermenilerin yapmış olduğu bakanlıklar arasında ülke yönetiminde son derece stratejik öneme haiz dışişleri, maliye, ticaret ve posta gibi bakanlıklar vardır.

Bunlardan başka Ermenilerden 37 kişi asker ve devlet hekimliği, 17'den fazla gazeteci ve yazar, 11'den fazla mimar, ordu için stratejik önemi olan 140 baruthane görevlisi, 20.000 gümrük memuru görev yapmıştır.

Ermeniler basın-yayın hayatında da tamamen özgürdü. Örneğin, 1314 tarihli Osmanlı Salnamesine göre Ermenilerin 4 tane günlük, 1 tane haftada iki defa çıkarılan, 3 adet haftalık, 2 adet 15 günde bir çıkan toplam 10 gazete dergileri vardı.

Bütün bunlara rağmen Ermeniler çok önceleri Osmanlı yönetiminden kurtulmanın yollarını aramışlardır. Örneğin 1562 yılında aslen Tokatlı olan Abgar adlı bir Ermeni, aralarında oğlunun da bulunduğu üç kişilik bir heyet halinde Roma'ya Papayı ziyarete gittiklerinde Ermeni Kilisesi'nin, Roma'nın hakimiyetini tanınması karşılığında kendisinin krallığının ilan edileceği belirtilmiş fakat sonuç alınamamıştır. Yine ayrıca 1566'da Van'da 1780'de Zeytun'da yapılan isyanlar ayrılığa yönelikti.⁽³⁷⁾

Bu tarihten sonra da açılan okullar ve kurulan öğütlerle bu ayrılık hareketleri daha planlı bir şekilde yapılmaya başlanmıştır.

ERMENİLER BUGÜN DE DÜNKÜ GİBİ

Konu ile ilgili Amasya iline bağlı Gümüşhacıköy ilçesinde yaşayan iki Ermeni asıllı yurttaşımız ile bir röportaj gerçekleştirdik.

Gümüşhacıköylü öğretmen dostumuz Sayın Kamil Şahinkaya'nın aracılığı ile ulaştığımız bu vatandaşlarımızla konuşmak istediğimizi bildirdik. Kendileri memnuniyetle kabul ettiler.

Konuyu Canik Belediye Başkanı Sayın Osman Genç Beyle konuştuk. Çünkü kitabı Canik Belediyesi yayımlayacaktı.

Başkan, konuyu memnuniyetle kabul etmişti.

Neden Amasya Gümüşhacıköy?

Anadolu'nun küçük bir yerleşim yerinde yalnız iki Ermeni asıllı ailenin hiçbir maddi ve manevi baskı hissetmeden yaşaması bizim için fevkalade önemliydi. Küçük yerlerde yaşamak, nüfusu kalabalık yerlerde yaşamaktan çok farklıydı. Bunu için de Gümüşhacıköy dikkatimizi çekmiştir.

29 Nisan 2016 tarihinde Canik Belediye Başkanlığının tahsis etmiş olduğu araçla Gümüşhacıköy'e gittik.

Önce Sanayi Sitesinde araba tamirciliği yapan Edison Terzigül'ü bulduk.

Merhabalaştık. Safa-hoşbeşten sonra kendilerine ses ve görüntü kaydı yapıp yapamayacağımızı sorduk. Her konuda serbest olabileceğimizi ifade ettiler.

Elli yaşlarındaki Edison Usta, sorduğumuz soruların tamamını cevaplandırırken son derece rahattı.

Kendilerine, “sosyal, ekonomik ve dinsel baskı hissedip etmediklerini “ sorduğumuzda, “hayır, böyle bir şey hissetmiyoruz ve aklımdan da geçirmiyorum” cevabını vermiştir.

Ve şunları ilave etti: “Biz burada bu ayrımı görmedik. Komşularım ve arkadaşlarım(yeni düğün davetiyelerini göstererek) başta düğünleri olmak üzere her türlü etkinliklerine bizi ve ailemizi davet ederler, biz de davet ederiz, bayramlarda karşılıklı ziyaretlerimizi yaparız” demiştir.

Görünen o ki, Anadolu'nun bu küçük ilçesinde bu insanlara karşı hiçbir sosyal, ekonomik ve dini bas-

kı yoktu.

Edison Terzigül ustaya bu arada Türkiye ile Ermeni Devleti arasındaki ilişkileri sorduk.

Edison, “düzelmeye gerekir. Düzelmeye iki devlet ve halk için yararlı olur. Ancak Rusya varken düzelmez. Çünkü Ermenistan bir Rus sömürgesidir, tam bağımsız değildir. Gönlümüz, düzelmesinden yanadır.” Cevabını vermiştir.

Edison’un çayını içtik ve birlikte fotoğraf çektikten sonra da vedalaştık.

Sıra Gümüşhacıköy’de yaşayan Ermeni asıllı ikinci yurttaşımıza gelmişti.

Yanımızda Gümüşhacıköylü öğretmen Kamil Şahinkaya ve Belediyeden emekli ağabeyi Halil İbrahim Şahinkaya, Canik Belediyesi personelinde İsmail Yazıcı ve Emre Bektaş olduğu halde merkezde tekstil ticareti yapan Şahan Minaser’in yanına vardık.

Yanında misafirleri ve sonradan eşi olduğunu öğrendiğimiz Silva Hanım da vardı.

Sıcak ve candan karşıladılar. Safa hoşbeşten sonra çaylarımızı yudumlarken konuşmaya başladık. Söz ve görüntü kaydı ile ilgili Edison Usta’dan aldığımız izni kendilerinden aldık.

Sorularımız yoğun fakat, cevapları kısa ve öz olmuştur.

Sorduğumuz bazı soruları şöyle cevaplandırmıştır:

S: Din konusunda herhangi bir baskı gördünüz

mü ve şu anda hissediyor musunuz?

C: Hayır, din konusunda hiçbir baskı olmadı ve şu anda da yok. Bir eksiklik hissetmiyoruz.

S: Geçmişte Ermenilerin ayaklanmalarının nedeni ne idi?

C: İngilizler ve Almanlar Ermenilerin ellerine silahları verdikten sonra Türklere, “Ermeniler silahlandı” deyip birbirlerine düşürme politikası izlediler.

S: Geçmişte Ermeni soykırımı olduğuna inanıyor musun?

C: Evet inanıyorum, geçmişten günümüze sistemli olarak asimile yapılmaktaydı. (Yalnız bu konuda biraz tartıştık). Ve devamla, “biz isyan etmedik. Geçmişten bugüne, Doğu’nun sillesini Batı çekti. (Burada Şahan, Doğu isyan etti, biz faturasını ödedik demek istemiştir.)

S: Türkiye ile Ermenistan Devleti’nin ilişkilerini nasıl buluyorsunuz, düzeler mi?

C: İyi bulmuyorum. Bence Ermenistan ile Türkiye’nin arasının günümüzde çok iyi olması lazım. Ama ülkeleri yönetenler (siyasi liderler) kin ve nefretleri yüzünden iki ülkenin arası bir türlü düzelmiyor. Ayrıca Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki problemlerden dolayı bu iki ülke arası (Türkiye Ermenistan) hiçbir zaman düzelmemiştir. Ama bu iki ülke arasında ilişkiler mutlaka düzelmelidir.

İlerleyen dakikalar boyunca birbiri ardınca sorduğumuz soruları gayet rahat bir şekilde cevaplandırmıştır.

İşte sorularımızın cevaplarından bir demet şöyledir:

“Biz Ermeniler olarak her zaman Türk Devleti’nin yanında olduk. Bundan böyle de Türk Devleti neredeyse, biz oradayız.

Yeni yetişen çocuklarımız Ermeni okullarına gittikleri için anadillerini öğrenebiliyorlar. Bizler geçmişte yaşananları çocuklarımıza anlatmadık. Kötülük her zaman kötülük doğurur. Geçmiş unutup ileriye bakıp birlik olma zamanıdır. Bundan sonra geriye değil, ileriye bakmamız gerekir.

Yöremizde Ermeniler ve Türkler arasında bir çok kız alıp vermek oldu. Arkadaşlarımızın % 90’ı Müslüman.

Bizim hiçbir zaman şikayetimiz olmadı.

Gümüşhacıköy’ün ileri gelenleri Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşı günlerinde Ermeni karşıtı grupları kasabanın dışında eski Çorum yolu sapağında karşılayıp, “biz köyümüzde hiçbir Ermeni bırakmadık” diyerek kasabaya sokmadılar ve bizi böylelikle korudular. Hiçbir Ermeni’ye zarar gelmedi.

Samimiyetle ifade ederim ki, fakir ve kimsesiz cenazelerimize Müslümanlar sahip çıkarak birlikte defnettik.”

Şahan Minaser ve eşi Silva Hanıma teşekkür ederek vedalaştık.

Görülüyor ki, bugünkü Ermeniler dünkü gibi mil-

letimizden ve devletimizden memnundurlar. Dileriz ki, aynı coğrafyanın insanları olarak hep böyle devam ederler.

Can güvenliğini sağlayamadığımız gayrimüslimlerin “cizye” adlı vergilerini iade etmiş medeniyetin varisleriyiz. Bu medeniyeti ihya etmek ,insanlığı ihya etmek demektir. Bu nedenledir ki, Geçmişteki Ermeni konusunu siyasetle değil, tarihle çözmek istiyoruz. **SİYASETLE DEĞİL, TARİHLE YÜZLEŞMEK İSTİYORUZ...**

Soldan sağa H. Mustafa Genç, Gümüşhacıköylü öğretmen Kamil Şahinkaya ve Edison Terzigül Usta.

Soldan sağa Şahan'ın Eşi Silva hanım, Şahan Minase ve yazar H. Mustafa Genç.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ERMENİ NÜFUSU

Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde ve özellikle de Doğu Anadolu'nun bazı illerinde, var olduğunu iddia ettikleri nüfus yoğunluklarını ileri sürerek, Avrupa'nın ve dünyanın gündemine girmeye çalışmışlardır. Özellikle Berlin Kongresinin 61. Maddesinde Avrupa'nın güvencesinde kendileri için ıslahatların yapılması kararını aldırırken, nüfus yoğunluklarını ileri sürmüşlerdi. Oysa Ermeniler Büyük ve Küçük Ermenistan ile Kilikya olarak adlandırdıkları bölgelerin hiçbir ilinde nüfus çoğunluğunu elde edememişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı Öncesi Durum

Osmanlı Devlet’inde ilk genel nüfus sayımı ve arazi incelemesi II. Mahmut zamanında 1830’ da yapılmıştır. Müslüman ve Hıristiyan nüfus olarak yapılan bu sayım, Osmanlı Devleti’nin ilk genel sayımı olduğu için önemlidir. Bu sayımda Hıristiyan nüfus, cemaatlere ayrılmadan verilmişti. 1830 sayımına göre Osmanlı Anadolu ve Rumeli’sinde 4.000.000 civarında erkek nüfus mevcuttu. Bu 4.000.000 erkek nüfusun 2.100.000’i Müslüman, 400.000’i Hıristiyan olmak üzere 2.500.000’i Anadolu’da; 800.000’i Hıristiyan, 500.000’i Müslüman bir kısmı da Yahudi ve Kıpti olmak üzere 1.500.000’ini Rumeli’de yer almıştır.

Bundan önceki dönemlerde nüfusa ilişkin bilgiler tapu tahrir defterlerinden elde edilmektedir. Bu defterlerin özellikleri vergi ödeyecek ya da vergilerden muaf tutulacakların sayılarını belirtmesidir. XVI. yy da Anadolu şehir, kasaba ve köylerinde genel nüfus içinde Müslümanların oranı %81.10, Hıristiyanların %12.45, Ermenilerin ise %6.23 dır.⁽²⁸⁾

Ermeni nüfusu ile ilgili Ermeni kaynaklarının verdiği bilgiler propaganda amaçlıdır. Bunun için de abartılı rakamlarla, zaman zaman kamuoyunu yanıltma yoluna gitmişlerdir. Ermeniler, özellikle Doğu Anadolu’nun bazı illerinde kesin çoğunluğa sahip olduklarını ve sürekli ezildiklerini propaganda ederek, Avrupa’yı arkalarına alarak devlet kurabileceklerini düşünüyorlardı. Oysa Türk ve yabancı kaynakların hiçbiri, Ermenilerin Propaganda amaçlı abartılı rakamlarını onaylamamıştı.

Konu ile ilgili birkaç örnek şöyledir:

Yerli ve yabancı bütün kaynaklar içinde özellikle altı vilayet denilen Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ ve Sivas'ta, Ermeni nüfusunun fazla olduğunu söyleyen tek kaynak, patrikhane istatistikleri ve Kirkor Zohrap (veya takma adıyla Marcel Leart) gibi patrikhane istatistiklerini kullanan Ermeni yazarlardır. Diğer yabancı kaynaklar Ermeni nüfusunu hiçbir yerde çoğunluk olarak göstermemektedir.

Kirkor Zohrab'ın Ermeni patrikhanesi istatistiklerine dayanarak verdiği listeye göre 1912 yılında altı ilden Erzurum'da 240.000 Türk'e karşılık 215.000 Ermeni; Elazığ'da ise 102.000 Türk'e karşılık 168.000 Ermeni olduğu iddia edilmiştir.

Ermenilerin Propagandaya yönelik bu abartılı rakamlarına karşılık yerli ve yabancı kaynaklar Erzurum ve Elazığ için şu rakamları vermektedir.

Erzurum

500.782 Türk 134.967 Ermeni (Vital Cuinet, 1892)

624.384 Türk 150.000 Ermeni (Mesrob Krikorian)

464.129 Türk 109.835 Ermeni (Ş. Sami, Kamusu'l'alam)

545.782 Türk 121.935 Ermeni (Osmanlı sayımı, 1895)

428.495 Türk 106.768 Ermeni (H.F.B. Lynch, 1896)

Görüldüğü gibi bir Ermeni, iki yabancı ve iki Türk kaynağının verdiği rakamlarda Erzurum'daki Ermeni nüfusu %25'i geçmemektedir. Patrikhanenin verdiği rakamlara göre hemen hemen aynı olması gerekiyordu.

Konuyu daha fazla rakamlara boğmamak için bu altı il içinde bir de Elazığ örneğini ele alalım. Patrikha-

nenin listesine göre Ermeniler Elazığ'da 66.000 fazlalıkla kesin çoğunluktadır. Elazığ'da Türk ve Ermeni nüfusu için değişik kaynaklar şu sayıları veriyor:

Elazığ

505.446 Türk 69.718 Ermeni (Vital Cuinet, 1892)

480.000 Türk 130.000 Ermeni (Amerikalı Prof.Magie, 1914)

205.000 Türk 81.155 Ermeni (İngiliz konsolosu Lloyd)

494.881 Türk 84.422 Ermeni (Osmanlı sayımı, 1895)

182.000 Türk 93.000 Ermeni (H.F.B.Lynch, 1896).⁽²⁹⁾

Görülüyor ki Ermeni nüfusu, Elazığ'da da %20'nin altında olmaktadır.

I. Dünya Savaşı öncesindeki Ermeni nüfusunun miktarı konusunda, yine devletin kendisinin yaptığı güvenilir ve tarafsız bir usulle hazırladığı belgeler bulunmaktadır. Bu devir Osmanlı nüfusu hakkında en doğru bilgileri, dahiliye nezaretine(İçişleri Bakanlığına) bağlı Sicili Nüfusu İdarei Umumiyesi Müdüriyeti tarafından 1318 ve 1320 tarihli nüfus nizamnamesi gereği her vilayet, kaza ve köyde, gayrimüslimlerin de yer aldığı komisyonlar tarafından yapılmış ve 1905'te başlayıp 1914'te tamamlanmış olan nüfus istatistiğini vermektedir. Bu istatistik Milli Kongre tarafından 1919 yılında bütün dünyaya duyurabilmek amacıyla Fransızca olarak yayınlanmıştır.

1914 Resmi İstatistiği

Vilayetler	Müslümanlar	Ermeniler
Edirne	360.411	19.773
Adana	341.903	52.650
Antalya	235.762	630
Ankara	877.285	51.556
Halep	576.320	20.142
Aydın	1.249.067	20.237
Bitlis	309.999	117.492
Bolu	399.281	2.970
Bursa	474.114	60.119
Kayseri	184.292	50.174
İstanbul	560.434	82.880
Çanakkale	149.903	2.474
Diyarbakır	492.101	65.850
Canik	265.950	27.319
Erzurum	633.297	134.377
Eskişehir	140.678	8.592
İzmit	226.859	55.852
İçel	102.034	341
Karahisar	277.359	7.439
Karasi	359.804	8.653
Kastamonu	737.302	8.959
Harput	446.379	79.971
Kütahya	303.348	4.548
Maraş	152.645	32.322
Menteşe	188.916	12
Niğde	227.100	4.936
Urfa	149.384	16.718
Sivas	939.735	147.099
Trabzon	921.128	68.899
Çatalca	20.048	842
Van	179.380	67.792
Zor	65.770	232
Toplam Nüfuslar :	13.339.000	1.234.671

Birçok batılı araştırmacı yukarıda belirttiğimiz Ermeni nüfusuna yakın rakamlar vermektedirler. Sunford J. Shaw Ermeni nüfusunu 1.229.007 olarak verirken, H. Lynch 1.324.246, L. De Constenson 1.400.000 ve H. Paster Madijian 1.700.000 olarak vermektedir.

Bu istatistikler göz önünde bulundurulduğunda I. Dünya savaşı öncesi Osmanlı Devleti'ndeki Ermeni nüfusunun en çok 1.300.000 olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yukarıda da bahsettiğimiz gibi hiçbir bilimsel mantık bulunmayan Ermeni Patrikhanesinin verdiği istatistikleri abartı ve propaganda mahiyetinde olduğunu belgeler niteliktedir. Ermeni yazarlar ve patrikhane kayıtları, Ermenilerin nüfusunu 5 milyona kadar çıkarmışlardır. Bunun yanında Justin McCarthy, Patrikhanenin doğruluğuna ilişkin karışıklık olduğunu bilakis belirtmiştir.⁽³⁰⁾

Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Ermeni Nüfusu

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti, Ermeni Mıgırdıç Efendi'nin sorumluluğunda bir nüfus sayımı yapmıştı. Bu sayımda Osmanlı Devleti'ndeki Ermeni nüfusunun toplamı 1.300.000'dir. I. Dünya Savaşı sonunda Lozan'da Ermeni halklarını savunan Bogos Nubar Paşa, Osmanlı Ermenilerinin 700.000'inin başka ülkelere göç ettiğini, 280.000'inin halen Türkiye'de olduğunu belirtiyor. Bu rakamları toplar ve Osmanlı Devleti'ndeki toplam Ermeni nüfusundan çıkarırsak 320.000 Ermeni'nin savaş ve göç sırasında telef olduğu anlaşılıyor.

Şimdi sorumluluk bilinciyle ileriye bakmalıyız. Bilimsel verilere dayanarak bilim adamlarının ayrı ayrı veya birlikte yapacakları çalışmalarla meseleyi siyasi boyuttan çıkarmak, bilimsel tarihi boyuta taşımak yapılabilecek en iyi çözüm gözüküyor.⁽³¹⁾

Paris Barış Konferansı'ndaki Amerikan İstihbarat Şubesi Memurları, bağımsız bir Ermenistan kurulması işiyle ilgili olarak başkan Wilson'a sundukları 21 Ocak 1919 tarihli raporda bu işin mümkün olmadığını, çünkü Ermenilerin her yerde azınlıkta olduklarını, nüfusun ancak %30 veya %35'ini oluşturduklarını bildiriyordu. Amerika'nın İstanbul'daki yüksek komiseri Louis Heck 22 Kasım 1918 tarihli muhtırasında bu oranın %25 olduğunu yazıyordu. Amerikalı general Harbord da yine raporunda Ermenilerin hiçbir yerde çoğunluk olmadığını yazmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun sayımına göre ise İstanbul dahil ülkede toplam 1.300.000 Ermeni vardır. Bazı Ermeni kaynakları ile diğer yabancı kaynaklar 1.300.000 ile 1.500.000 arasında değişen sayılar vermektedir. Özellikle H.F.B Lynch ve Vital Cuinet'in verdiği rakamlar da buna yakındır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin verdiği 1.300.000 toplam Ermeni nüfusunu doğru kabul etmemek için hiçbir neden yoktur.

Ermeniler ve Ermeni görüşünü benimseyen bazı batılılar, olaylar sırasında ölen Ermenilerin sayısının 3.000.000 olduğunu ileri sürüyor. Yukarıda da görüldüğü üzere Patrikhanenin abartılmış rakamlarıyla bile toplam Ermeni nüfusunun 3.000.000 olduğu ileri sürülmüştü.

Buradan şöyle mantıksal bir sonuç ortaya

çıkıyor: Eğer ölenler gerçekten 3.000.000 ise bugün kendisine Ermeni diyenler gerçekte Ermeni değil. Eğer bugünküler gerçekten Ermeni ise olaylar sırasında ölenlerin sayısı 3.000.000 değil. Geçmişte ve bugünkü Ermeni nüfusu konusundaki tutarsızlık maalesef hala devam etmektedir.⁽³²⁾

1933'de Paris'te yayınlanmış bir Ermenistan coğrafyasında, beş kıtadaki toplam Ermeni nüfusu 2.547.633 olarak gösterilmiştir.⁽³³⁾

ERMENİ SORUNU'NUN ÇIKIŞ NEDENLERİ

Ermeni Sorunu'nun hedefi **"Doğu Anadolu illerimizde bir Ermenistan Devleti kurmak"** şeklinde özetlenebilir. Bir başka ifade ile bu hayale kapılan Ermenilerin tekrar Doğu Anadolu'ya dönerek buradaki şehirlere yerleşmeyi planlamaları, bu amaçla uluslararası platformlarda siyasal çalışmalar yapmaları ve terörizme başvurmalarıdır.

Ermeni Sorunu'nun başlangıcını bazıları 1877-78 (93 Harbi) OsmanlıRus Savaşı sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşmasına, ya da Berlin Kongresi'nin kararlarına bağlarlar. Ama bu, asla yeterli bir izah değildir. Böyle bir bakış, sorunu kaynağında değil de, muslukta çözmek isteyen kişinin bakışı gibi olur.

1878 yılına kadar Osmanlı'nın güvenini kazanmış, devlet hizmetlerinin vezirlik dahil, en yüksek mevkiine kadar çıkmış, devlet ve millet nezdinde "Milleti Sâdıka" niteliğini kazanmış Ermenilere ne oldu ki, bir anda devlete isyan etmiş, yıllarca iç içe yaşadığı Müslüman halka saldırmış, işgalci Fransız, Rus ve İngiliz ordularıyla birlikte hareket ederek **soykırımı** girişmişlerdir. Her şeyden önce Ermeni Sorunu'na, **"Yönetimin uygulamalarından hoşlanmayan bir grubun ya da azınlığın başkaldırısı"** olarak bakmak, bakanı da, sorunu çözmek isteyeniyi de yanılıdır. Bunun içindir ki, Ermeni Sorunu'na hem genel, hem de özel nedenler göz önünde bulundurarak makro düzeyden bakmanın yararına inanıyoruz.

1878 yılı baz alınarak Ermeni sorununa bakıldığında, Ermenilerin önceki yıllardan daha iyi bir durumda oldukları görülür.

Şöyle ki:

Ermenilerin durumu 1839 Tanzimat Fermanının ilanından sonra çok daha iyi olmuştu. Denilebilir ki, refah dönemlerini yaşamışlardır. Aynı şekilde, Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde yaşayan Ermenilerin sosyal, ekonomik durumları, bu dönemde Türk ya da Müslümanlardan daha iyi idi. Ülkenin ekonomik ve ticari hayatı, diğer azınlıklarla birlikte Ermenilerin elindeydi. Kamu hizmetine girme noktasında ise, devletin en yüksek kademelerinde görev yapmış Ermenilerin adları, kurdukları okullar, çıkardıkları gazete ve dergiler ortadadır. Ayrıca dini baskı da söz konusu değildir. Çünkü Osmanlı Devleti, en güçlü olduğu dönemlerde bunlara Patriklik kurdurmuş, Ermenileri, Bizans'ın

karşısında mutlak erimekten kurtarmıştır. Bundan başka Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin sınırları içindeki hiçbir ilinde etnik çoğunluğa da sahip değillerdi. 1856 yıllarında Ubcini'ye göre Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Asya toprakları üzerinde 35 milyon insanın ancak 2.400 bini Ermeni idi.⁽³⁸⁾ Toplam nüfus'un %90'nını Müslümanların oluşturduğu bir bölgede, herhangi bir azınlığın devlet kurması mümkün olur muydu?

Hiçbir sosyal, ekonomik, dini, kültürel ve siyasi dayanağı olmayan bir isyanın başlatılması mümkün müdür? Böyle bir eylemin izahı ve mantığı olur mu? İzahı ve mantığı olmayan Ermeni isyanının nedenleri ne olabilir?

Ermeni Sorunu'nun Genel Nedenleri

1) Ekonomik Nedenler:

Avrupa, Sanayi Devrim'ini gerçekleştirdikten sonra hammaddeye, pazarlara ve sermayeye ihtiyacı arttı. Bunun için de Avrupalılar, Avrupa dışında kendilerine yer aramaya başladılar. Avrupalılar emeğin ucuz olduğu, tekniğin ve sanayiinin bulunmadığı ülkeleri ele geçirmek ya da onların temsilciliğini yapacak azınlıklara sahip çıkarak, bu amaçlarını gerçekleştirmek istemişlerdir. Önce Rumları kullanan Batı emperyalizmi, daha sonra Ermenileri kullanmaya başlamıştır.

Islahat Fermanı, pek az aydın hariç, Ermeniler ve Yahudilerce hoş karşılanmadı. Çünkü bunlar Sarraflık, komisyonculuk ve ticaret gibi işlerle uğraşmakta, askerlik gibi zorunlu hizmetler onlara bir angarya gibi gelmekteydi.⁽³⁹⁾

Osmanlı Vatandaşı olan Rum, Ermeni ve Yahudiler dış ticaretin faal unsurları durumundaydılar. Bunlar daha çok büyük devletlerin Türkiye'deki ticaret ajanlığını yapmaktaydılar.⁽⁴⁰⁾

2) Stratejik Nedenler:

Avrupalı Devletlerin pazarlarını ve etki alanlarını korumak ve irtibatı temin etmek için stratejik yerleri ele geçirmek, ya da etki alanı içine almak istemelelidir. Bunun içindir ki, Petrol yataklarının ve birçok dünya askeri ve stratejik yolların kavşağında bulunan Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde bulunan Ermeniler, önemli stratejik konumdaydılar. Bunları kullanarak stratejik hedeflerini gerçekleştirmek istiyorlardı.

3) Psikolojik Nedenler:

Avrupalı Devletlerin yayılma ve sömürme eylemlerinin temelinde üstün ırk olma ve insanlığı Hıristiyanlaştırma psikolojisi ve bilinci yatar. Kendilerini; dünya insanlarını medenileştirmek, Hıristiyanlığı yaymak ve başka dine mensup milletlerin içinde yaşayan Hıristiyanları kurtarmak gibi bir misyonla görevli kabul ederler.⁽⁴¹⁾

Bütün bunlar her Avrupa Devleti için geçerli olmuştur. Nitekim bugün olduğu gibi, geçmişte de her Avrupalı Devlet Ermeni Sorunu ile yakından ilgilenmiştir ve halen de çemberi genişleterek ilgilenmeye devam etmektedirler. Çünkü Avrupalı Devletler, Ermeni Sorunu'na adalet ve insanlık yönünden değil, dini bilinçle beslenen siyasi açıdan bakmaktadırlar. Bu da eskiden beri var olagelen Şark Politikalarının bir başka şekilde ortaya çıkmasıdır.

Şark Politikası ve Ermeni Sorunu

Avrupalı Devletler, doğu ile ilgili konularda genellikle “Hıristiyan kimliklerini” ön plana çıkararak politika üretmektedirler. Avrupalıların bu hissi davranışları, birçok sorunun çözümsüzlüğüne neden olmaktadır.

Ermeni konusu, XIX. ve XX. y.yılın “**Şark Meselesi**” nin bir safhası ve Osmanlı Devleti’nin de dünyayı meşgul eden önemli bir iç sorunu olmuştur. Bu sorun, Avrupa devletlerinin yayılmacı emellerinin bir aracı olmasına rağmen, kasıtlı olarak dünya kamuoyunun gündemine “Ermeni Sorunu” olarak getirilmiş, ya da getirtilmiştir. Hıristiyan dünyanın özellikle Müslüman Türklere bakış açısını ortaya koyan ve dünya tarih literatürüne “Şark Meselesi, Şark Politikası” olarak geçen bu bakış açışı, aslında günümüzde, “Orta Doğu, Petrol, Lübnan, Filistin, Kıbrıs, Asala, PKK ve Ermeni Soykırımı” gibi konularla devam etmektedir. Başka bir ifade ile, Ermeni Meselesi sömürgeci Avrupa devletlerinin Osmanlı İmparatorluğuna karşı uygulamak istedikleri genel politikanın sadece Doğu Anadolu bölgesinde sahneye konulan kısmını meydana getirmektedir.

O halde “Şark Meselesi” nedir?

Daha ziyade XIX. yüzyılda politik bir terim olarak ifade edilmeye başlanan “Şark Meselesi”nin tarihi menşei oldukça eskidir. Zaman ve mekana bağlı olarak çeşitli görünümelerde ortaya çıkan ve değişik şekillerde tarif edilen “Şark Meselesi”nin temelinde Hıristiyan / Müslüman veya Avrupa / Türk (Osmanlı Devleti)

münasebetleri yatmaktadır. Terimin Avrupa’da ortaya çıktığı dikkate alınırca, “Şark Meselesi”nin esasen Avrupa’nın haçlı zihniyetiyle üzerine eğildiği ve kendi menfaatlerine uygun bir biçimde halletmeye çalıştığı bir mesele olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Avrupa’yı fazlasıyla meşgul eden “Şark Meselesi”ni iki kısımda mütalaa etmek mümkündür.

Biricisi 1071–1683 tarihleri arasındaki “Şark Meselesi”dir. Bu safhada, Avrupa savunmada Türkler taarruz halindedir. Yukarıda belirtilen tarihler arasında Avrupa için “Şark Meselesi”nin esasını ve safhalarını şu şekilde özetleyebiliriz:

- a) Türkleri Anadolu’ya sokmamak,
- b) Türkleri Anadolu’da durdurmak,
- c) Türklerin Rumeli’ye geçişini önlemek,
- d) Türklerin Balkanlar üzerinden Avrupa içlerine doğru ilerleyişine mani olmak.

Şark Meselesi’nin kabul edilen bu hedeflerine rağmen, Türkler Anadolu’ya girmiş, Rumeli’ye geçmiş, Balkanlar’ı tamamen zaptetmiş ve Viyana kapılarına kadar ilerlemişlerdir. Fakat, 1683 tarihinde Türklerin Viyana’da mağlubiyete uğramasıyla “Şark Meselesi”nin ilk safhası bitmiştir.

İkinci safhasında Türkler savunmada Avrupa taarruzdadır. 1921 yıllarına kadar devam eden bu safhada “Şark Meselesi”nin gelişmesi şu tarzda olmuştur:

- a) Balkanlardaki Hıristiyan milletleri Osmanlı hakimiyetinden kurtarmak. Bunun için Hıristiyan toplumları isyana teşvik ederek, evvela onların muhtariyetini, sonra istiklallerini temin etmek.

b) Birinci maddede belirtilen hususlar gerçekleşmezse, Hıristiyanlar için reform istemek ve onların lehine Babıali (Osmanlı Hükümeti) nezdinde müdahalelerde bulunmak,

c) Türkleri Balkanlardan tamamen atmak,

d) İstanbul'u Türklerin elinden geri almak,

e) Osmanlı Devleti'nin Asya toprakları üzerinde yaşayan Hıristiyan cemaatler (azınlıklar) lehine reformlar yaptırmak, muhtariyet elde etmek veya mümkün olursa istiklallerine kavuşturmak.

f) Anadolu'yu paylaşmak, Türkleri Anadolu'dan çıkarmak.

Görüldüğü üzere, Ermeni Meselesi “Şark Meselesi”nin Osmanlı İmparatorluğunun Asya toprakları üzerindeki uzantısıdır. Bilhassa ikinci safhada uygulanmak istenen Anadolu'daki Hıristiyanları kurtarma gayretlerinin veya kısaca “haçlı zihniyetinin” XIX. yüzyılın son çeyreğinde Doğu Anadolu'da ortaya çıkışıdır. Bu bakımdan Ermeni Meselesi'nin temelinde Avrupa'nın dini şuurla beslenen siyasi ve milli tahrikleri yatmaktadır.⁽⁴²⁾

ERMENİ SORUNU'NUN ÖZEL NEDENLERİ

Ermeni Sorunu'nun oluşmasında etki eden genel faktörlerin yanında özel etkenler de vardır. Bunlar incelendiğinde görülecektir ki, genellikle genel nedenlerin türevi durumundadır. Bunların başlıcaları şunlardır:

1) Hıristiyanların Propagandaları:

Ermeniler, Avrupa kamuoyu nezdinde sırf Hıristiyan oldukları için Müslümanlar tarafından zulme ve baskıya uğradıkları propagandalarını yapıyorlardı. Yaptıkları isyanları ve işledikleri cinayetleri hep bu propagandalar altında gizlemekteydiler. Oysa birçok Hıristiyan yazarlarca da ifade edildiği gibi Osmanlı Devletinde asla dini baskı söz konusu değildi.

Sağduyulu batılı yazarlar da bu konuyu her seferinde itiraf etmişlerdir. Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

Elise Reclus : “Türk hakimiyeti, şahsın, kişinin içine, derinliklerine girmez. Bundan dolayı, birçok yönlerden halk topluluklarının bağımsızlığı, serbestisi, Türkiye’de batı Avrupa’nın en ileri ülkelerinden daha mükemmeldir.” diyor.

Ubiçini de aynı şeyi söylüyor : **“Vicdan hürriyetine gelince, Türkiye’de hakim olan din, diğer dinler hakkında Hıristiyan devletlerde ender görülen bir hoşgörü göstermektedir.”.**

Romanyalı ünlü profesör N. Jorga Geschichte Des Osmanischen c.vs. 606 eserinde: **“On sekizinci yüzyıl sonlarında Polonyalı gezgin Mikoscha’nın (Türkler tarafından Ermenilere, diğer bir millete verilen dereceden çok daha fazla hürmet ve saygı gösterilmektedir. Ermeniler aynı zamanda Rumlardan daha çok Türkler tarafından verilmiş mezhep hürriyetine maliktirler) dediğini”** naklediyor.⁽⁴³⁾

2) Ermenilerin, Millet Nizamname’sini İstismar Etmeleri

1856 ıslahat Fermanı ile Müslüman olmayan azınlıklara, sorunlarının halli için meclis kurma hakkı verilmişti.

1857-1859-1860 yıllarında Patrikhanede toplanan meclisler tarafından birçok tartışmalardan sonra hazırlanmış olan “Ermeni Milleti Nizamnamesi”, Ermeniler için istismara müsait önemli maddeler içermekteydi. Ermeniler bu nizamnameye dayanarak ekonomik ve kültürel yönden gelişmelerini sürdürdüler, toplu eylem yapma gücünü elde ettiler.⁽⁴⁴⁾

3) İç Yönetimin Zayıflığı ve Yetişmiş Elemanın Olmaması

Osmanlı Devleti'nin eğitiminin yetersizliği ve geri kalışı sonucunda bürokraside yeterli ve yetenekli elemanlar yetiştirilememiştir. Bunun içindir ki, devletin en hassas işleri azınlıklara, özellikle de Ermenilere yaptırılmaktaydı. Öyle ki, Şurayı Devlet üyelerinin üçte biri Müslüman olmadığı gibi, hükümetlerde Ermeni bakanlar ve üst düzey görevliler bulunmaktaydı. Ayrıca Ermenilerin buldukları bölgelerdeki Rus konsoloslarının yerli yöneticilere karşı emredici şekilde hareket etmeleri ve Türk memurlarının onlara karşı uşak davranışı, cahil halk üzerinde olumsuz, yıkıcı psikolojik bir hava meydana getirmekteydi.^(45a)

4) Büyük Devletlerin Hedeflerinin Etkisi:

Avrupalıların Türklerle ilgili politikaları hissiydi. Yüzyıllardır sürdürdükleri bu politikanın adının “Şark Politikası Sorunu” olduğunu yukarıda ifade ettik. Bu politika 1699 yılına kadar Hıristiyanların topraklarını Türklere karşı korumak şeklindeyken, bu tarihten sonra saldırı ve “Türkleri Anadolu'dan atmak” şeklini almıştı. Bunun için de araç olarak, yüzyıllarca iç içe ve barış ortamında birlikte yaşadığımız Rum ve Ermeni azınlıkları kışkırtarak kullanma yoluna gitmişlerdi.

1877-78 Osmanlı – Rus Savaşından sonra Avrupalı büyük devletler, Türklere karşı Ermenilerin yanında, Hıristiyanlık maskesi altında şekillendirdikleri Ermeni davasında izledikleri strateji aynı, fakat amaçları aynı idi. 1877-78 Osmanlı – Rus Savaşı sonuna kadar

Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunan İngiltere, artık bu politikasından vazgeçerek diğer devletlerin paylaşım planlarına iştirak etmeye başlamıştı.

Avrupalı Devletlerin Ermeni Davaları Stratejilerinin Üç Aşaması

Birinci aşamada Ermenilerin imtiyazlı bir topluluk haline getirilmesi,

İkinci aşamada Muhtar bir Ermenistan'ın kurulması,

Üçüncü aşamada da Ermenistan'ın bağımsızlığının sağlanması gerekmektedir.

Avrupalılar bu stratejide anlaşmakla birlikte herkesin amacı farklıydı.

a) Rusya'nın, Ermeni Sorununu Desteklemekteki Amacı

Ruslar, küçük knezlikler şeklinde varlıklarını sürdürmekteydiler. 15.yy'dan itibaren gelişerek 18.yy'a gelindiğinde Avrupa'nın büyük devletleri arasına girmişlerdi. Büyük, aynı zamanda bir dünya devleti olabilmeleri için de sıcak denizlere inmelerinin gereğine inanıyorlardı. Çar I. Petro'dan itibaren bu hedeflerini gerçekleştirmek isteyen Rusya'nın önünde en büyük engel, bir Müslüman Türk Devleti olan Osmanlı Devleti idi.

Rusya'nın, Sıcak Denizlere İnmesinin Başlıca İki Yolu:

Birincisi; Boğazları ele geçirip Marmara ve Ege Denizi yoluyla Akdeniz'e inmek:

Rusya Boğazları ele geçirebilmesi için Osmanlı Devleti ile yedi defa savaşa girmiş, fakat sonuç alamamıştı. Burada araç olarak ırkçılığı ve dini kullanmıştır. Bunun için de Slav asıllı ve ağırlıklı olarak Ortodoks Balkan topluluklarını kışkırtmış ve Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmıştı. Ayrıca Ortodoks koruyuculuğu ve Bizans'ı yeniden ihya etme propagandasını da yapıyordu.

İkincisi; Erzurum – İskenderun hattı üzerinden Akdeniz'e inmekti. Ruslar, burada araç olarak Ermenileri kullanarak Türk Ermenistan'ı olarak adlandırdığı Doğu Anadolu illerini Rusya Ermenistan'ı ile birleştirerek Basra ve İskenderun körfezine doğru yayılmak istiyordu. Bu nedenle Rusya bir taraftan Ermenileri desteklerken, diğer taraftan Ayastefanos Antlaşması'na koyduğu 16. Madde ile de Osmanlıların iç işlerine müdahale etmek istiyordu.

Rusya'nın TürkErmeni ilişkilerine müdahale etmesi onun Hıristiyanlık aşkından değil kendi öz menfaatinden ileri geliyordu. Hatta Kafkas Ermenileri ile başı derde girdiği her seferinde Abdülhamid'i Türkiye'de Ermenilere daha fazla baskı yapmaya teşvik eden ilk ülke Rusya olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı başlamadan çok önce, Rusya, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu vilayetlerini askeri ve sivil ajan (casus) şebekesi ile adeta istila etmişti. Bu şebeke bazen Kürtler'i bazen de Ermeniler'i kışkırtarak, Rusya'nın müdahalesine yol açabilecek karışıklıkları tahrik etme imkanlarını ellerinde bulduruyordu. Saint Petersburg hükümetleri, her ne olur-

sa olsun Türk'lerin bölgede bir şey yapmalarını, yani karayolu, demiryolu inşa etmelerini ve madenleri işletmelerini metotlu bir şekilde daima engellemişlerdi. Sadece bu yüzden, Lobanoff 1895 olaylarını tasvip etmiştir. Doğu vilayetlerinde hoşnutsuzluğu ve anarşiyi sürekli kılmak, Çarlığın işine geliyordu. Kafkasya'da zindan cezasına mahkûm edilen Ermeni ihtilalcileri veya çeteleri Türkiye'ye giderek isyan çıkartmaları şartıyla serbest bırakıyordu. Nitekim 1896 Osmanlı Bankası'na bomba koyan Ermeni anarşistler, Van ve Erzurum'daki Rus uyruklu (tebaası) idiler. Buna rağmen, Rus konsolosları aynı zamanda Kürt aşiretlerinin Ermenilere karşı sürdürdükleri yağma hareketlerini de, teşvik etmekten geri kalmıyorlardı.^(45b)

b) İngiltere'nin Ermeni Sorununu Desteklemekteki Amacı

Rusya'nın Akdeniz'e inmesi durumunda İngiltere'nin sömürgelerinin yollarının güvenliği tehlikeye girmesi kaçınılmazdı. İngiltere'nin amacı, Doğu'da Rusya'nın ve Osmanlı Devleti'nin ilerlemesini durdurarak Rusya'nın sıcak denizlere inmesini engellemekti. Bunun için de İngiltere, bağımsız Ermenistan'ı himayesine almayı bu olmadığı takdirde de Avrupa devletlerinin garantisi altına alarak Rusya'nın Doğu Anadolu'dan güneye sarkmanın yolunu kapatmayı düşünüyordu.⁽⁴⁶⁾

İstanbul'da ve ülkenin diğer yerlerinde elli yıl ömür geçirmiş olan George Washborn, İngiltere'nin Ermeni davasındaki rolünü şu şekilde açıklamaktadır: **“Ermenilerin durumu, bilhassa Anadolu'nun**

içerisinde, Berlin Kongre'sinden sonra gittikçe fenalaşmaya başlamıştı. Bu durumdan İngiliz politikasının sorumluluk hissesi büyüktür. İngiltere, Ermenilerin haklarını savunmaya, onlar için ıslahat temin etmeye koyulmuş ve Ermenileri muhtar bir Ermenistan eyaletinin kurulacağı fikriyle tahrik etmiştir. Bunu kısmen Hıristiyanlık gayreti ile fakat daha çok bizzat kendi menfaatleri için yani muhtar bir Ermenistan'ın Rusya'nın ilerlemesine engel olacağı düşüncesi ile yapmıştır.”⁽⁴⁷⁾

c) Fransa'nın Ermeni Sorununu Desteklemekteki Amacı

1789 Fransız İhtilali'nin yaymış olduğu milliyetçilik fikirleri ilk başta olmasa bile uzun vadede Osmanlı Devleti'nin yönetimindeki azınlıkları etkilemiştir. Ayrıca Fransa, Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde yaşayan Katolik mezhebine mensup Hıristiyanları koruma adı altında bazı iç müdahalelere bulunuyor ve onları kışkırtıyordu.

Fransa, 1860 yılında Lübnan'da meydana gelen Dürzü isyanını desteklemiş ve onlara bağımsızlık sağlamıştı. Aynı oyunu Zeytun'da da oynamaya kalkmış fakat başaramamıştı.^(48a)

d) Amerika Birleşik Devletleri'nin etkisi

ABD, misyoner örgütleri, okulları yetimhaneleri ve hastaneleriyle Ermeniler üzerinde etkili olmuştur.

ABD'nin Ermeni Sorunu'na siyasi yaklaşımı I. Dünya Savaşından sonra olmuştur.

Osmanlı topraklarında faaliyette bulunan misyonerler, İmparatorluğa hayat veren ideallerin “gaza ruhu” ve “yeniçerilerin eğitimi” olduğunu ama devletin iki zayıf noktasını görmüşlerdi: “Millet sistemi” ve “Kapitülasyonlar”. Misyonerler bu dört konu üzerinde derinliğine inceleme yaptılar. Osmanlı İmparatorluğunda daha 1836 yılında Evangelical Union (Protestanlık Birliği) kurulmuştu. İngilizce tedrisat yapan Amerikan İlkokulları Osmanlı İmparatorluğu dahilinde daha 1830'lu yıllarda kurulmuştu. 1860'lardan itibaren daha üst düzeyde eğitim vererek, ABD'deki üniversitelerin benzeri olan kolejlerin (college) kurulmasına ağırlık vermişlerdir. 1835 yılında bu misyonerler, Anadolu'da faaliyette bulunmaya başladılar. Robert College'in ilk müdürü olan Hamlin, 1839 da Ermeniler arasında Protestanlık lehine çalışmaya başlamıştı. ABCFM tarafından kurulan Robert Kolej, ABD misyonuna ait bir okul olup daha çok azınlıklara bilinç vermekle tanınmıştı. XIX. yüzyılın sonunda toplam 417 okulda 17.556 öğrenci vardı. Osmanlı Devleti Amerikan okullarını kapatmak isteyince, Türk-Amerikan çatışması çıkmış ve bu çatışma, ilişkilerin kesildiği Birinci Dünya Savaşına kadar sürmüştü. ^(48b)

Amerikalı misyonerlerin Ermeni okullarını, dolayısıyla Ermeni toplumunu etki altına alabilmelerinde en büyük rolü maddi olanaklar oynuyordu. Bu olanaklar da 1810 yılında Boston'da kurulan “Amerikan Board of Commissioners for Foreign Missions” Misyonerlik

örgütü tarafından sağlanıyordu.

Amerikan halkı bu örgüte Osmanlı topraklarındaki eğitimöğretim amacı için harcanmak üzere 200.00 dolar vermişti.

4 Kasım 1887 tarihli, Sivas Konsolosu Mr.Jewet'in raporunda "Anadolu'nun maden kaynakları açısından zengin olduğu bu kaynakların pek geliştirilmediği, başka bir yönetemin elinde olsaydı yüzyılın en büyük veriminin ve servetin sağlanacağı" sözlerin yer alması, Amerika'nın ekonomik açıdan asıl hedeflerini ve bu nedenle Ermenilerin koruyuculuğunu üstlendiğini ortaya koymaktır.

Amerikalılara göre Ortadoğu'ya yerleşmenin, Rusların Akdeniz'e inişinin engellenmesinin anahtarının, ancak kendisine sadık ve yakın olan bağımsız bir Ermeni Devletinin kurulmasıyla olacağı kanısındır ki, Amerikalıların Ermeniler için birkaç yönde uğraş vermesine neden olmuştur.

Hem Osmanlı toprakları üzerindeki Ermenileri himayesine alıp etkilemiş, hem Amerika'da Ermenileri ezilmiş zavallı bir toplum olarak tanıtarak duygusal yönden ve maddi açıdan büyük taraflar toplamış hem propaganda aracılığıyla bu düşüncelerini diğer devletlere anlatabilme olanağını bulmuş hem de misyonerler ve konsolosluklar vasıtasıyla Ermenilerle arasındaki bağı daima canlı ve sıcak tutmuştur.

Ermeni sorunu yalnız Amerika tarafından meydana getirilmiş ve desteklenmiş bir sorun olmamakla birlikte, bu devletin tutumu nedeniyle büyük boyutlar kazanmıştır ki burada

Amerikalıların yanı sıra Fransızların Katolik Ermenilerle olan ilgisini de vurgulamak gerekir. ^(48c)

5) 1877 – 78 Osmanlı – Rus Savaşı'nın Etkileri

Savaş öncesinde yurt savunması için gönüllü yazılan Ermeniler, Rus orduları Plevne hattını yarak ilerleyince, düşüncelerini değiştirmişler ve Doğu Anadolu'da Rus ordularına yardımcı olmaya başlamışlardır. Hatta o derecede ileri gittiler ki, Ruslarla işbirliği yaparak Türklere karşı soykırımı girmişlerdir.

6) Ayastefanos Antlaşması'nın ve Berlin Kongresi'nin Etkileri:

Ayastefanos Antlaşması:

1877 – 78 Osmanlı – Rus Savaşında Ruslar, Rum, Bulgar ve Ermenilerin yardımlarıyla İstanbul kapılarına kadar gelirler. Osmanlı Devleti'nin barış isteği kabul edilir ve Edirne'de toplanmaya karar verilir. İlginçtir ki, Osmanlı delegeleri arasında Ermeni Stephan Aslanyan Paşa, Ovahannes Nuyan Efendi ile Hariciye Nazırı (Dış işleri Bakanı) Sadullah Paşa'nın katibi Sergis Hammacıyan da bulunuyordu.

Osmanlı Devleti bunlara güvenmiş ve kendi adına anlaşma yapmak üzere onları Edirne'ye göndermişti. Fakat ne hazindir ki, bunlar Ruslarla gizlice görüşerek aleyhte kararlar hazırlamışlardı.

Osmanlı delegeleri ile Rus delegeleri arasında

görüşmeler devam ederken İstanbul Ermeni Patriği Rus Çar'ına iletilmek üzere isteklerini içeren bir muhtıra hazırlamıştı. **Ruslar, Ermenilerin bu isteklerini 3 Mart 1878 yılında imzalanan Ayastefanos Antlaşmasınının 16.Maddesine dahil etmişlerdir:**

“Ermenilerin bulunduğu Doğu Anadolu vilayetlerinden Rus ordusunun işgali altında bulunup Osmanlı Devleti'ne geri verilmesi gereken bölgelerin boşaltılması sırasında, iki devletin iyi ilişkilerine zararlı olabilecek karışıklıkların çıkmaması için Osmanlı Hükümeti bu bölgelerdeki Ermenilerin çıkarlarının gerektirdiği düzenlemeyi vakit geçirmeden yapmayı, Kürtler ile Çerkezlerle karşı güvenliğini sağlamayı taahhüt eder.”⁽⁴⁹⁾

16.Maddede ıslahatın öngörülmesi Ermenileri memnun etmemişti. Zira onların yaptıkları yardımlara karşılık, bağımsızlık istiyorlardı. Bu Antlaşmadan Avrupalılar da memnun olmamışlardı. Özellikle Avusturya ve İngiltere'nin bazı maddelerini kabul etmediği bu Antlaşmanın değiştirilmesi için Avrupalı devletler seferber olmuşlardı. Amaç, aralarındaki dengeyi kurmaktı.

Ayastefanos Antlaşmasınının taşıdığı ağır şartlar nedeniyle başta İngiltere olmak üzere Avrupa devletlerini korkutmuştu. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti ve Ermeni azınlığı Rusların etki alanına girmiş oluyordu. İnisiyatifin Ruslara geçmesi durumunda bir anda dengeler Rusların lehine, Avrupalıların aleyhine değişmiş oluyordu. Rusların ister Boğazlardan, ister

doğudan Akdeniz'e inmiş olsun, durum değişmeyecek ve her durumda İngiltere'nin sömürge yolları tehlikeye girmiş olacaktı. Bunun üzerine Ayastefanos Antlaşması'nın maddelerinin hafifletilmesi karşılığında Avusturya, Osmanlı Devletinden BosnaHersek'i, İngiltere'de Kıbrıs'ı istemişti. Sonunda 1878'in Temmuz'unda yapılan gizli Antlaşma ile Kıbrıs İngiltere'ye devredilmiştir.

Ayastefanos Antlaşmasının Rusya, İngiltere ve Avusturya arasında değiştirilmesi hususunda bir kongrenin toplanması için anlaşmaya varılması, Almanya'nın yardımıyla mümkün olmuştur. Bu nedenle de, Kongrenin Berlin'de toplanması uygun görüldü. Kongre 13 Haziran – 13 Temmuz 1878 tarihleri arasında Prens Bismark'ın başkanlığında Rusya, İngiltere, Fransa, İtalya, Avusturya, Almanya ve Osmanlı delegelerinin katılımıyla toplanmıştı.

Berlin Kongresi'nin Amacı ve Osmanlı Diplomasisi

Kongre her şeyden önce Osmanlı Devleti'ni kurtarmak için değil, Avrupa devletleri arasındaki menfaat dengelerini korumak için toplanmıştır. Tüm devletler başbakan ve dış işleri bakanları seviyesinde temsil edilirken, Osmanlı Devleti buna uymamıştı. Osmanlı Dışişleri Bakanı Saffet Paşa'nın başdelege olması doğal bir durum iken, Kongre üzerine Psikolojik etki yapılması düşüncesiyle Hıristiyan olması nedeniyle Kara Todori Paşa ve Alman asıllı Müslüman Mehmet Ali Paşa üye seçilmişlerdir. Sonuçta umulan gerçekleşme-

di. Psikolojik etki sağlamak şöyle dursun, Kongre'nin başkanlığını yürüten Alman Şansölye Bismark tarafından Türk delegeleri azarlanmış ve onlara çok sert muamelede bulunmuştu.

Bismark, Kongre'den önce Osmanlı delegelerine şu ihtarda bulunmuştur: “Bugünkü durumu sizden saklamak istemem, Kongre'nin Osmanlı Devleti için toplandığı kanaatine kapılarak kendinizi aldatmayınız. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan Ayastefanos antlaşması, Avrupa devletlerinin menfaatlerine dokunur bazı maddeleri içermeseydi, olduğu gibi bırakılırdı. İşte bu menfaatlerin uzlaştırılması için bu kongre toplanmıştır⁽⁵⁰⁾.

İlginçtir ki, Bismark sık sık **“Kongre, Osmanlı Devleti için değil, fakat Avrupa barışının (menfaatlerinin) korunması için toplanmıştır”** sözünü tekrarlayarak Osmanlı delegelerini küçük düşürmüş ve zor duruma sokmuştur^(51a).

Ermeni Sorunu Uluslararası Boyut Kazanıyor

Kongre'de Ermenilerin yoğun çalışmaları ve İngiltere'nin de özel gayretleri sonucu alınan kararların 61.Maddesine şu hüküm konulmuştur:

“Osmanlı Hükümeti, Ermenilerin oturdukları illerin yeri gereği muhtaç oldukları ıslahat ve düzenlemeleri gecikmeden yapmayı, Kürtlerle Çerkezlere karşı güvenlik ve rahatlarını korumayı üstlenir. Bu konuda alacağı tedbirlerini, onların uygulamasını denetleye-

cek olan büyük devletlere, belirli zamanlarda bildirecektir.”

Görülüyor ki, Berlin kongresinde büyük devletler, Ermenilerle ilgili ıslahatları Osmanlı Devlet’ine bir görev olarak yüklemiş ve sonuçları da, denetleme yetkisine sahip olmuşlardır.^(51b)

Berlin Kongresi, Ermeni Sorunu’nu Şark Politikasının bir parçası olarak Uluslararası bir sorun haline getirmiştir. Ayrıca İngiltere ve Avusturya’nın Osmanlı politikaları değişmiştir. Artık bundan böyle İngiltere ile Avusturya, Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğünü koruma politikalarını terk etmiş oldular. İngiltere, Berlin Kongresi’nde Osmanlı Devleti’ni destekleme sözüne karşılık, yaptığı bir antlaşma ile Kıbrıs’a asker çıkarmıştır. Daha sonra da 1882 yılında Mısır’ı işgal etmiştir. Bundan başka Osmanlı Devleti’nin parçalanması yolunda, bağımsızlıkları için Ermenileri sürekli kışkırtmıştır.

Ermeniler, bu tarihten sonra Hınçak ve Taşnak adlı gizli örgütler yoluyla teşkilatlanmaya başlayacaklar ve Osmanlı Devleti’nin zayıf anlarından yararlanarak, tedhiş hareketlerine girişeceklerdir. Bu durum, I. Dünya Savaşına kadar böylece sürecek, Osmanlı Devleti’nin asileri yola getirmek için aldığı tedbirler ise, Avrupa ve ABD de Osmanlılar aleyhine kampanyalar açılması sonucunu doğuracaktır⁽⁵²⁾.

Bir daha görülmüştür ki, Avrupa devletleri, menfaatlerinin olduğu yerde Osmanlı’nın toprak bütünlüğünü savunuyor, değilse haçlı

ve sömürgeci zihniyetleriyle hareket ederek Osmanlı Devleti'ni parçalayabiliyorlardı. 1856 Paris Antlaşması'nda Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü garanti eden Avrupa, bu sefer, yani 12 Yıl sonra da aynı devleti parçalıyor ve egemenlik haklarına tecavüz ediyordu.

Ermeni sorunu, Berlin Kongresi ile bir İngiliz davası haline gelirken, aynı zamanda uluslararası bir sorun haline gelmiş oldu. Şimdi şöyle bir soru sorulabilir:

Ermeni Davası Kimin?

Ermeni davasını, Ruslar Ayastefanos Antlaşması'nın 16. maddesi, İngilizler de Berlin Kongresi'nin 61. maddesi ile savunmuşlardır.

Ermeni davası Ermenilerin değil, Osmanlı Devleti'nde çıkarı olan başta Rusya ve İngiltere'nin olmak üzere, haçlı ve sömürgeci zihniyete sahip olanların davası olmuştur. Ermeniler, isteklerini 61.ve onu tamamlayan 62. maddeye koydurarak geleceklerini Avrupalı devletlerin güvencesine almışlardı. Çünkü bu maddelerin özü, **“Doğuda Ermenilerin lehine, fakat Avrupalıların denetiminde ıslahat yapmak”** şeklindeydi. Bu karar, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmak ve egemenliğine müdahale etmek anlamına geliyordu.

7) Dinin ve Protestan Misyonerlerini Etkileri

Ermenilerin çoğunluğu Hıristiyanlığın Gregor-yen kilisesine mensup olmalarına rağmen Katolik ve Protestan mezheplerine de dahil olanları vardı. Rusya Ortodoksların, Fransa Katoliklerin, İngiltere, ABD ve Almanya da protestoların koruyuculuğunu üzerlerine almışlardı. Ermeniler arasındaki bu mezhep farklılığı, onları birbirine düşürmüş olsa bile, Ermeni sorunu'nu gündemde tutması açısından etkili olmuştur. Avrupa devletleri bu mezhep bağlılıklarıyla onları yanlarına çekerek kışkırtmış ve örgütlemiştir.

İngiltere'nin girişimleriyle 1842 yılında Kudüs'te açılan ilk Protestan Kilise'si, yapılan yardımlar sonunda kısa zamanda Lübnan, Anadolu ve İstanbul'da kilise içi ve dışı faaliyetler sergileyerek Ermenileri örgütlemiştir. Açılan kolejlerde yapılan eğitim – öğretim faaliyetlerinde Ermenilerin edebiyatları ve tarihleri öğretilmiş, milliyetçilik ilkeleri öğretilerek Ermeniler bilinçlendirilmiştir.⁽⁵³⁾

Misyonerlerin örgütlendikleri ve faaliyet gösterdikleri yerler ise, daha ziyade Ermenilerin meskûn olduğu bölgelerdir. Böylece Harput (Ma'müratü'l Aziz) 'ta bir Fransız Koleji, bir Amerikan Koleji ve bir de Alman Mektebi (Lise) kurulurken, 1818 yılında Amerikan Bord ajanları Ayıntab'a (Gaziantep) yerleşmişler ve 1831'lerde kurdukları matbaada bastırdıkları İncilleri özellikle Ermeniler arasında dağıtmışlardır. 1846'de burada, daha sonra Tıp Fakültesin'de dönüştürülecek olan Amerikan Hastahanesi ve Ermeni

azınlık mektepleri açılmıştır. 1850 yılında Ayıntab'da meşhur Amerikan Koleji'nin açılmasından sonra 1879'lardan itibaren bu faaliyetlere Fransızlar da katılmış ve 1908 yılında 9 Türk okuluna karşılık 20 azınlık okulu sayılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı arefesinde bütün bu misyoner faaliyetleri, Rusya'nın Bitlis Konsolosu'nun raporunda da ifade ettiği gibi, meyvelerini vermeye başlamıştır:

“... Batılı diplomatlar, kendi bakış açılarına göre, milliyet kavgasından pek gaddarâne bir surette istifadeye kalkışmışlar, Ermenilerin milli duygularını tahrik ederek hiç sıkılmadan Türkiye’de bir Ermeni meselesi icat etmişlerdir. Halbuki bunların hepsi Türkiye’nin göz kamaştırıcı mirasından hissedâr görünmek amacına matuftur. Hıristiyanları himaye etmek, insanlık ve kanunu müdafaa etmek, bunların hepsi sıkılmamak için birer maskedir. Ermenilerin gerçekten fakr u zarurete düşmeleri Avrupa’nın umurunda bile değildir.” (Süslü,29)

Bölüm 3

**Berlin Kongresi'nden
Birinci Dünya Savaşı'na
Kadar Ermeni Sorunu**

Bu dönem Ermenilerin örgütlenmesi ve yayılması dönemidir.

Ermeni Sorunu, Berlin Kongre'sinden sonra uluslararası bir boyut kazanmıştı. Bu tarihten sonra birçok Avrupa devleti Ermenilerle ilgilenmeye başlamıştı. Özellikle İngiltere, Hindistan yolunu güvence altına almak amacıyla Ermenileri şark (doğu) politikasının önemli bir aracı olarak kullanmaya başlamıştı: İngiltere, Mora olaylarından sonra Rumların yerini almaya başlayan Ermeni üst düzey bürokratlarla özel ilişkiler geliştirmeye çalışmıştı. **XX. y.yılın başına kadar, Ermenileri en çok kıskırtan ve onlara yardım yapanların başında İngiltere gelmekteydi.**

Ermeniler, donanmalarıyla İstanbul'a kadar gelip kendilerine bağımsızlık verecek kadar İngilizlere inanmış ve güvenmişlerdi.⁽⁵⁴⁾

Osmanlı'nın "**Milleti Sâdika**" olarak adlandırıldığı ve yüzyıllarca barış içinde yaşadığı Ermenilerin aslında ilk büyük ihanetleri 1828 29 yıllarında olmuştu. Bu tarihlerde Ruslardan yana tavır koyarak yüzyıllarca yaşadıkları Türk Milleti'ne karşı cephe aldılar. Başta Sultan II. Mahmut olmak üzere üst düzey yönetici ve din adamlarının uyarılarına rağmen, Doğu Anadolu'dan kendi istekleriyle göç etmeye başladılar. Ayrıca Kırım Savaşı sırasında Rus ordusunda kuzeyliler yanında, Erivanskiy (Erivantlar)'ın da göze çarptığı, talimli Ermeni milislerin de Osmanlılara karşı silah kullandığı kaynaklarca bildirilmektedir.⁽⁵⁵⁾

Birinci aşamasını göç, ikinci aşamasını başka orduların safında silahlı eylem olarak görülen Ermeni Sorunu, 1877 78 Osmanlı / Rus Savaşı sırasındaki hareketleri de üçüncü aşamasını oluşturmaktadır.

Ermeni Sorunu'nun üçüncü aşamasından sonra Ermeniler, açıkça örgütlenecek, yayılacak ve kendi örgütleri adına eylem yapmaya başlayacaklardır.

Ermenilerin Örgütlenmesi ve Yayılması

Ermeniler, silahlı eylemlerinden önce sosyal amaçlı birçok dernekler kurmuşlardır. Bu dernekler zamanla gelişerek Ermeni komitelerinin kurulmasında etkili olmuşlardır.

1860 da **Hayırsever Cemiyeti** kuruldu. Bu cemiyetin amacı, Kilikya'yı yükseltmekti. Bunu **Fedakarlar Cemiyeti** takip etti.

1870 – 1880 tarihleri arasında Araratlı, **Okul Se-**

venler, Doğulu, Kilikya Cemiyetleri ve 1879'da da **Milliyetçi Kadınlar Cemiyeti** meydana çıktı. Yine 1876'da **Ermenistan'a Doğru Cemiyeti** kurulmuştu. Doğu ve Okul Sevenler cemiyetleri faaliyetleri için Muş'u merkez yaptılar.⁽⁵⁶⁾

Asıl ihtilal komitalarının Türkiye'de ortaya çıkması 1880 senesinde başlar. 1882'de ilk olarak Erzurum'da "**Silahlar**" cemiyeti kuruldu. Bu cemiyeti meydana getiren gençler "gerektiği zaman kullanmak üzere" silah taşıyacaktı. Bu cemiyet 1883 senesine kadar devam etmiş ve üyelerinden bir kısmının tevkif edilmeleri üzerine dağılmıştır⁽⁵⁷⁾.

Ermenileri asıl isyana teşvik eden ve onlara her türlü maddimanevi desteği sağlayan **Hınçak ve Taşnaksutyun** adlı örgütleridir.

Hınçak (Çan Sesi) Komitesi:

Hayatında Osmanlı topraklarına hiç basmamış Kafkasyalı Ermenilerden Avedis Nazarbeg ile eşi Maro tarafından 1887'de İsviçre'de kuruldu.

Sosyalist Marksist ve merkezietçi bir siyasi programı olan Hınçak Komitesi'nin merkezi daha sonra İsviçre'nin Cenevre kentinden Londra'ya taşınmıştı. Komitenin amacı önce Türkiye Ermenistanı'nı kurmak, daha sonra da Rus ve İran Ermenistanları ile birleşerek bağımsız bir Ermeni Devleti meydana getirmektir.⁽⁵⁸⁾

Hınçak Komite'sinin İstanbul'da şubelerini kurmak üzere Cenevre'den Tiflisli Şimavan, Trabzon'dan Rus uyruklu Rupen Hanazad, Batum'dan H. Megavoryan, İran'dan S. Danielyan adlı Ermeniler görevlendirilmişlerdi. 1890 yılında İstanbul'dan kurulmuş olan ihtilalci

cemiyetler de Hınçak Komite'sine katılmışlardı. Düşüncelerini Hınçak adında çıkardıkları bir gazete ile yaymaya çalışıyorlardı.

HINÇAKYAN MARŞI

“Sen uzak illerde garip garip oturduğun halde,
Vatanın felaketini yakından biliyorsun.
Yeni emellerin yüce ve cesur vaizi,
İhtilalin çınlayan hınçağı,
Senin saçtığın, ektiğin yeni büyük idealin,
Güzel meyveleri çabuk yetişsin.
Erzurum'da İstanbul'da Asa şimşeği!
İlk hareketin çanını çabuk çal!
Ermeniler her tarafta ayaklansın,
Esaret zinciri kırılsın, yeni güneş doğsun,
Hürüz, Hınçak Komitesi, çınla!...”

Görülüyor ki, Ermenileri kışkırtanlar, Türkiye'de ve Türklerle bir arada yaşamayan Ermenilerdir. Ermenileri sıkıntıya sokanlar, Avrupa devletlerinde rahat bir şekilde yaşayanlardır. Hınçak Komitesi sonraları kendi içinde bölünmüş ve Van isyanından sonra da bir güç olmaktan çıkmıştır.

Taşnaksutyun Komitesi:

1890 yılında Tiflis'te kurulmuş olan Taşnaksutyun “**Ermeni ihtilal komiteleri birliği**” anlamında kullanılmıştır. Amacı, Tiflis'te bulunan genç Ermenistan'ı Hınçak'la birleştirmek ve Türkiye'ye geçen çetelere yardım yapmaktır. İlk hedef olarak Türkiye Ermenilerinin siyasi ve ekonomik bağımsızlıklarını seçmişti. Son hedef olarak da

bağımsız bir Ermenistan Devleti'ni gerçekleştirmektir. Bunun için de Balkan topluluklarını örnek almıştı: Önce isyan, sonra özerklik, en sonunda da bağımsızlıktı.⁽⁶⁰⁾

Taşnaksutyun, Hınçakların memnun edemediği Ermenilerin kurduğu bir örgüttü. Fikirlerini **“Troşak”** adında çıkardıkları bir gazete ile yayıyorlardı. Taşnaksutyun örgütü, hedeflerinin Rus, İngiliz, Fransız himayesi ve müdahalesi ile gerçekleşeceğine inanıyordu.⁽⁶¹⁾

Taşnaksutyun komitesi, örgüt üyelerine verdiği şu emirle, bir noktada mücadele stratejisini belirlemiştir.

“Türk’ü, Kürt’ü, her yerde, her türlü şartlar altında var. Mürtecileri, ahdinden dönenleri, Ermeni hafiyelerini, hainleri öldür. İntikam al”

(62a)

Görüldüğü gibi örgüt, amansız bir Türk ve Kürt düşmanıdır. Aynı zamanda Ermeni davasını ihmal edenin, davadan dönenin ve çete üyelerini ihbar edenlerin de amansız düşmanıydı ve onlara olup hayat hakkı tanımamaktaydı.

TAŞNAKSAĞAN MARŞI

*“Taşnaksavaşan çetesi, Sason’a gidelim,
Yiğit arkadaşlarımız bizi bekliyorlar.
Kahraman Antranik cesur arkadaşlarıyla,
Harp istiyor, baharı bekliyor.
Çete başları can ve gönülden yemin ederek,
Fedaileriyile ilerliyorlar.
En önlerinde kahraman Antranik,
Nara atarak harp istiyor.*

*Yetişir artık kardeşler çok uyuduk.
Bu kadar sabır ve tahammül kafi değil mi?
Anamız Ermenistan'ı elden çıkardık.
Şimdi kuvvetliyiz tekrar alalım.”* ^(62b)

Hınçak İhtilal Partisi

Merkezi Atina'da olup Ermenistan'da ihtilal hareketini yöneten tek Ermeni Partisi'dir. Ermenistan'ın tüm yerleşim yerlerinde ve Ermenilerin bulunduğu yabancı ülkelerde şubeleri vardır.⁽⁶³⁾

Örgütlerin Stratejileri

Yukarıda verilen bilgilerden anlaşılmaktadır ki, **Ermeni ayrılıkçılığını destekleyen ve organize eden örgütler, Osmanlı Devleti'nin sınırlarının dışında kurulmuşlardı.** Bunların kurucuları, Osmanlı Devleti'ni bilmedikleri gibi, **Müslüman Türklerle de bir arada yaşamamışlardır.** Osmanlı Devleti'nde çıkarı olan devletlerin (İngiltere, Rusya, Fransa) teşvik ve kışkırtmalarıyla hayali zulüm propagandalarını yaparak, hayali bir Ermenistan meydana getirmek istemişlerdi. Bunun için de sık sık isyanlar çıkartarak soykırımı çapında katliamlar yapmakta ve stratejilerini gerçekleştirmeye çalışmakta idiler.

Buna göre;

a) Müslümanları Doğu Anadolu'dan çıkarmak, göçe zorlamak. Çünkü Ermeniler, bundan önceki sayfalarda da belirttiğimiz gibi hiçbir yerde gerekli nüfus yoğunluğuna sahip değillerdi.

b) Müslümanları kışkırtarak Ermenilere saldırtmak, kendilerine saldırttıktan sonra feryadı basarak Avrupa devletlerini yanlarına çekerek Osmanlı Devleti'ne müdahale ettirmek.

c) Ondan sonra da muhtariyet, ya da **Doğu Anadolu'da bir Ermenistan Devleti kurmaktı**.

Ermeni Komiteleri, bu stratejilerini gerçekleştirmek için her çareye başvurmuş ve her yolu denemişlerdi. Her şeyden önce kin, nefret ve kan kokan marş ve şarkılarıyla düşmanlıklarını yediden yetmişe her Ermeni'nin beynine ve gönlüne işliyor, adeta çocuklarının ninnisi haline getirmişlerdi.

Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

Ertang Daçgasdan Carteng Turkeri Darni Hayasdan...	Gidelim Türkiye'ye Kıralım Türkleri Olsun Ermenistan... ⁽⁶⁴⁾
--	---

İSTİKLALE DAVET

*“Ermeniler! silah başına, kılıç bele, tüfek omuza!
Türk Ermenistan'ından bizi bir ses çağırıyor.
Dağdan dağa dehşetli bir feryat çınıyor,
Vatana koşunuz Ermeniler, Ermenistan'a koşu-
nuz!*

*Ermenistan'da Ermeniler yine kıyam etti.
Aslanlar gibi intikam, intikam diye bağıyorlar.
Bütün ovalar kana boyandı.
Bütün derelerden kan akıyor.
Düşman korkusundan, dehşetinden kaçtı.
Ermenilere birçok ganimet bıraktı.*

*Bir ağızdan, zafer diye bağıralım!
Düşman mağlup oldu, yaşasın Ermenistan!”⁽⁶⁵⁾*

Zeytun İsyanları Sonrasında Ermenilere Yazılmış Bir Mersiye

*Dinleyin ağalar, destanım kısa,
Elbet alırsınız, kıssadan hisse,
Penahgahımızdır, Hazreti İsa,
Zeytun’un methini söyler Dehhani.*

*Ulu Partoğime kışlaya indi,
Çekip kılıcını elinde tuttu,
Zabitler yeniden haçını öptü
Miralay methetti Ermeniyani*

*Zeytun Tepesi’nde üçdört yüz kişi,
Nazret Çavuş’tur kumandan başı,
Binlerce genç Türk’ün sayısız naşı,
Çerkezler dediler vallah emanı.*

*Methedelim Panos Çolakyanı,
Saldırdı orduya kara dumanı
Onsekiz saatlik tüm Andırın’ı,
Vurup harabetti TürkMüslümanı.*

*Baron Tersmekesyen Keban’ı sarstı,
Tutup Muhammedi ilk defa kesti,
Andırın’da Türk’ü gayretle bastı,
Figanları tuttu arşu Rahmanı.*

*Mleh, Nişan, Garabet fedailer,
İyice şecaat ibraz ettiler,*

*Haylice Türklere kurşun vurdular,
Çokça ağılattılar TürkMüslümanı.*⁽⁶⁶⁾

Türklere Hakaret Destanı

Balkan Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nin orduları, daha önce kendisinin birer eyaleti durumunda olan Balkan devletlerine yenilmişti. Ermeni komiteleri hem Ermenice ve hem de Türkçe olarak yazdıkları destanı Bulgaristan'da bastırıpta Anadolu'nun içlerine kadar sokmuşlardır. Burada Türklere hakaret ederlerken, aynı zamanda Türklerin yenilgisinden ne kadar hoşlandıklarını da ortaya koymuş oluyorlardı.

*“Kaçın ey vatandaşlar!
Savuşalım yoldaşlar.
Silahlar par par yanıyor,
Askerimiz titriyor.
Ağlaşalım kardeşler.
Vatan elden gidiyor.
Ovada harab olduk,
Tabyada derman bulduk.
Çok şükür esir düşüp,
Süngülerden kurtulduk.
Beş asır eyyam sürdük,
Cihanı hep titrettik.
Biz gaziyiz, derken,
Balkanlar'da tepelendik.
Şu harpte neler oldu,
Türk namı berbat oldu.
Dere tepe, hendekler,
Ovalar leşle doldu.*

Lüleburgaz pek yaman,
Bize vermedi aman.
Allah, sen kurtar bizi,
Zira kalmadı derman.
Kaçmaktan helak olduk,
Çatalca'da tutunduk.
Yazık Osman şanına,
Cihana rezil olduk.
Kader, kısmet buymuş,
Yol göründü Bursa'ya.
Ratko Dimitrof Paşa,
Neler getirdin başa.
Allah da yüz çevirmiş,
İmdada gel, Golç Paşa" (67)

ERMENİ OLAYLARI

Ermeni Patrikhanesi'nin ve komitelerinin faaliyetlerinin amacı, hükümeti yıkmak ve yabancıların müdahalesini sağlayarak, önce muhtariyet, sonra da bağımsızlık elde etmektir. Çünkü Balkan toplulukları bu strateji ve yöntemle bağımsızlıklarını elde etmişlerdi. Ancak Balkan topluluklarında nüfus yoğunluğu olmasına rağmen Ermenilerde yoktu. Ermenilerin isyanlarının bir amacı da buldukları yerlerde yaşayan Müslümanları başka yerlere göçe zorlamak, ya da bütünüyle yok etmektir. Çünkü başka türlü nüfus fazlalığını elde etmeleri mümkün değildi. Ülkedeki ekonomik sıkıntılar, memurların (bürokrasinin) kötü muamelelerini ve asayişsizliği ön plana çıkararak istismar ediyorlardı. Gerçekten de Osmanlı Devlet bürokrasisinde, vergi sisteminde, asayişinde ve ekonomisinde

istismara müsait büyük sorunlar vardı. Merkeziyetçi bir yönetim yapısına sahip Osmanlı Hükümeti, bu sorunları çözemiyor, iç ve dış müdahalelerle gittikçe daha çok büyüyor ve içinden çıkılmaz hal alıyordu.

Bütün bunlar üst üste toplanınca bir sorunlar yığını ve bir kabus ortamı meydana getirmiş oluyordu. **Her şeyi “İtaat çerçevesinde” devletten bekleyen bir Müslüman halka karşı; her şeyi devlete fatura eden, topluluk olarak ekonominin gücünü ve direksiyonunu elinde bulunduran Avrupa ve dünyanın Hıristiyan ülkelerinin desteğini arkasına alan bir Ermeni topluluğu vardı. Müslüman halkın, sayısal çoğunluğundan ve gücünden başka bir şeyi yoktu.** İşte böyle bir atmosferde Ermeniler atakta ve her yerde olay çıkartarak Anadolu’yu kana bulamakta idiler. Biz bu bölümde, Birinci Dünya Savaşı’na kadar meydana gelmiş belli başlı olayları vereceğiz.⁽⁶⁸⁾

1) Erzurum İsyanı (20 Haziran 1890)

Ermeniler tarafından Rusya’dan silah getirtilip Ruhban okulunda saklandığına dair Erzurum Valisine ihbar geldi. Durumu değerlendiren vali, arama yapmak isteyince de Ermeniler ateş ederek bir subayla iki askeri yaradılar. Bir polisi de şehit ettiler. Çatışma genişlemiş olsa bile isyan, askerler tarafından bastırıldı. Kiliselerde silah ve el bombaları bulundu.

2) Kumkapı Gösterisi (5 Temmuz 1890)

Kumkapı’daki Ermeni Patrikliği kilisesinde ayin yapılırken, Hınçak Komitesi üyeleri harekete geçerek ihtilal bildirilerini kürsüden okuyarak dağıttılar. Pat-

rik, Hınçak örgütünün isteklerini içeren bir bildiri ile Sultan II. Abdülhamit'e götürülürken yolda askerlerle çarpıştılar. Silahsız başlayan gösteriye, sonunda yine kan bulaştı. Bu olaya iştirak edenler yargılanarak çeşitli cezalara çarptırıldılar.

Amaçları, Avrupa devletlerinin dikkatini çekmekti.

3) Merzifon, Kayseri, Yozgat Olayları (1892 – 1893)

Hınçak Komitesi'nin buralarda faaliyeti yaygındı. Çünkü Hınçak faaliyetini yöneten merkez, Merzifon'du. Burası, "Küçük Ermenistan İhtilal Komitesi Merkezi" adını taşıyordu. Komite'nin Başkanı Merzifon Kolejinde Öğretmenlik yapmaktaydı.

Amaçları, Anadolu'daki Ermeni varlığından Avrupa devletlerini haberdar etmek ve dikkatlerini o bölgeye yöneltmekti.

4) Sasun İsyanı (Haziran,1893)

Sasun, bugün Siirt iline bağlı bir ilçemizdir. Muş'tan 14 saat uzaklıkta bulunan Sasun'da o günün Şartlarında Ermenilerin nüfusu %20'ye varmaktaydı. Devlete vergi vermemeye, aralarında devlet memurlarını bulundurmamaya ve yöreye gelen jandarmalara hakaret ederek kovmaya başladılar. **Osmanlı Mebusan Meclisin'de Kozan mebusu olan Murat takma adlı Hamparsun Boyacıyan'ın kışkırtma ve planıyla isyan ettiler.** Onlara, İngilizlerin asker göndererek kendilerine yardım edeceğini söyledi.

Ordu tarafından bastırılan bu isyanda ölen Ermenilerin sayısı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Avrupa devletlerinin dikkatini çekebilmişler, uzun mü-

zakerelerden sonra bir soruşturma komisyonu kurdurmuşlardır.

5) Zeytun İsyanı (1895)

Hınçak Komitesi'nin Zeytun'da çıkardığı en önemli isyanlardandır. **Son derece modern silahlarla donanmış dörtbin silahlı Zeytunlu saldırarak kaymakam, 50 Subay, 600 Er ve Komutanları esir edilmişti.** Esirler Sonradan Zeytunlu kadınlar tarafından öldürülmüşlerdir. Göksün'de bulunan askerler sonra'dan hücumu geçip Zeytun'da sonuç alacakları bir zamanda Avrupa devletleri devreye girerek hükümet ile Ermeniler arasında arabuluculuk yaptılar. Hatta konsolosları bizzat Zeytun'a giderek asilerle barış yaptırmışlardır.

Böylelikle döktükleri kan yanlarında kalmış ve bir kez daha Osmanlı Devleti'ne dıştan müdahale ettirmişlerdir.

6) Babialı Gösterisi (28 Eylül 1895)

Hınçak komitesi tarafından organize edilmiştir. Amacı Sultan II. Abdulhamit'in ve İngiltere'nin dikkatlerini Ermeni davasına çekmekti. Kumkapı patrikhane Kilisesinde toplanan Ermeniler, isteklerini sadrazama bildirmek üzere büyük bir kalabalık halinde Babialı üzerine yürüdüler.

Kendilerine, bir heyet seçerek Babialı'ye göndermeleri ve dağılmaları için sadrazam tarafından ihtar edildi fakat, kabul etmediler. Bu emri, Ermenilere tebliğ eden subayı şehit ettiler. Silahsız gösteri olduğunu söyleyen Ermeniler, silahlanarak pek çok sivil ve askeri şehit ettiler. İsyân, güç kullanılarak bastırılmıştır.

Bunun üzerine büyük devletler, Osmanlı Hükümeti'ni şiddetle protesto ettiler. Hükümet, Doğu Anadolu bölgesindeki bazı iller için önceden ileri sürülen ıslahatları yapmayı kabul etti.

Ermeniler açısından bu gösteri hedefine ulaşmış ve Avrupalı devletler yine gerekli müdahaleyi yaptırmışlardı.

7) Van İsyanı (Haziran 1896)

Ermeni Komitecileri, diğer bölgelere oranla Van'da daha güçlüydüler. Buralara, İran ve Kafkasya yollarıyla silah ve cephane nakli yapılıyordu.

Uzun bir hazırlık döneminden sonra yabancı ülkelerden gelen ihtilalcilerin de kışkırtmalarıyla önce gece devriye gezen bir subay ve askeri ağır şekilde yaralamışlardır. Silah bırakmaları için uyarılmış, hatta yabancı ülkelerin konsolosları arabulucu olarak gönderilmiştir. Buna rağmen askere ve Müslümanlara saldırılarını sürdürmüşlerdir. Gönderilen askeri birlikle, isyan bastırılmıştır.

Van isyanı ile ilgili İngiliz konsoloslu Williams'ın, Mavi Kitap'taki raporunun bir kısmı şöyledir:

“Müslümanların sabır ve dayanmaları son dereceye kadar gelmiştir. Bu duruma, sersem Ermeniler sebep oluyolar... Ermeniler, Rus tüfekleriyle silahlanmışlardır... Tamamen suçsuz olan ve bilmeyerek asilerin üslendikleri yerlere yaklaşmış olmaları yüzünden öldürülen İslamlara ait elimde belgeler vardır... Türkler, Anadolu'daki halkların, yalnız İslamların değil, öteki ırkların da en iyisidirler. Rus ve Avrupa gazetelerinin yaptıkları suçlamalara asla layık değildirlen.”

İngiliz konsolosunun yukarıdaki ifadeleri, Van İsyanı'nın çıkış nedenini ve amacını ortaya koyar diye düşünüyoruz.

8) Osmanlı Bankasına Saldırı Olayı (Ağustos 1896)

Yirmi kadar Ermeni ihtilalinin dışardan gelerek İstanbul'da bulunan Osmanlı Bankası'nı basmıştı. Akşamdan sonra Bankayı koruyan askerleri öldüren Ermeniler kapıları kırıp içeri girmişlerdi. Aslında Banka ile birlikte Ermenilerin yerleşik oldukları mahallelerde de eylem yapacaklardı.

Alınan tedbirlerle buna engel olunmaya çalışılmışsa da, Banka baskını önlenememişti. Osmanlı Bankası'nın seçilmesinin amacı, uluslararası sermayenin merkezi olması, orada çalışanların değişik milletlere mensup olması, dikkat çekmesi yönünden önemliydi.

Banka baskınında asker ile birçok sivil ölmüştü. Büyük devletlerin arabuluculuğu ve baskısıyla, Ermeni militanlar bir İngiliz yatıyla İstanbul'dan uzaklaştı-

rilmiş, yaptıkları baskının ve döktükleri kanın hesabı sorulamamıştı.

9) Yıldız Bombası Olayı (Temmuz 1905)

Ermenilerin amacı, Osmanlı Devleti'nin başı olan Sultan II. Abdülhamit'i öldürerek dünya kamuoyunun dikkatini çekmek ve onlar için en büyük engeli kaldırmaktı. Karar 1904 tarihinde Taşnak Komitesi'nin Sofya'daki toplantısında alınmıştı.

Ermeni militanları, 21 Temmuz 1905 Cuma günü, yıldız Camii'nin avlusuna yerleştirdikleri bombayı, Padişah'ın Cuma çıkışında patlattılar. Sultan II. Abdülhamitin, Cami çıkışında karşılaştığı Şeyhülislam Cemaleddin Efendi ile biraz uzun konuşması, bombanın Padişah'ın çıkışından önce patlamasına neden oldu.

Bu olayda 26 kişi ölmüş, 58 kişi yaralanmıştır. Olaya adı karışanların bir kısmı yurtdışına kaçarken, diğerleri yakalanmış ve muhtelif cezalara çarptırılmışlardır. Elebaşları idam cezasına çarptırılmış fakat, sonradan Saray'a getirilerek para ile devletin hesabına çalıştırılmıştır.

10) Yıldız Bombası Olayının İçte Yankıları ve Bazı Türk Aydınlarının Tarihi İhanetleri

Her şeyden önce Sultan II. Abdülhamit Ermeni davası için en büyük engeldi. Bunu bilen Ermeniler Rus ve İngilizlerle işbirliği yapmakta ve II. Abdülhamit'i ortadan kaldırmaya çalışmakta idiler. Ermenilerin hedefi, Türk Devleti ve O'nun başında bulunan başkanı idi.

Şair Tevfik Fikret “Bir Lahzai Teahhur” adlı şiirinde şöyle der:

“Ey şanlı avcı, damını bihude (beyhude) kurmadın.

Attın, fakat yazık ki, yazıklar ki vuramadın.”

Tarihçi Ahmet Refik Bey de bu hareketi, “Ermeni vatandaşlarımızın kahramanca hareketi” olarak nitelendirmiştir.

Ermenilerin “ıslahat” adı altında istedikleri şeyler belliydi:

a) Valilerinin tayinini ya bizzat, ya da Avrupalı devletlerce yapılması.

b) Vergi vermemeleri, verdikleri vergilerin İstanbul’a gönderilmemesi, Türk memurların bölgelelerinde bulundurulmaması

c) Askerlik bedelinin verilmemesi

d) Silahlanmanın serbest bırakılması.

Yukarıda sayılan Ermeni istekleri hemen hemen her isyanlarında, ya da olay çıkarmalarında tekrarlanmıştır.

Ermenilerin II. Abdülhamit’e özel bir kinleri vardı. Nedeni ise, Berlin Kongresi’nden sonra Ermenilerin kışkırtmaları ve Batıların müdahalesiyle Ermenilere özgü yapılmak istenen ıslahatları yapmamasıydı. Çünkü Ermenilere özgü yapılacak düzenlemelerin sonucunda Batıların Doğu Anadolu Bölgesinde bir Ermeni Devleti’ni meydana getireceklerini ve böylelikle de ülkenin bölüne-

ceğini biliyordu. Bunun için de iyileştirmelerin yalnız Ermeniler için değil, tüm halk için yapılacağını söyleyerek bir taraftan vatandaşları arasında ayırım yapmadığını gösterirken diğer taraftan Avrupa devletlerini oyalyordu.

II. Abdülhamit, Müslüman halka yönelik bir oldubittiye meydan vermemek ve onları Ermenilerin katliamlarından korumak için Doğu Anadolu'da aşiretlere dayalı Hamidiye Alayları meydana getirmişti. Hamidiye Alayları, aynı zamanda kısmen de olsa, Doğu Anadolu Bölgesi'nde hükümet otoritesinin yerleşmesine de yardımcı olmuşlardı. Bunun içindir ki II. Abdülhamit, Doğu'da kurulması düşünülen Ermeni Devleti için en büyük engeldi.

Belirtmekte tarihi yarar vardır ki, o günün Türk aydınları, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu kritik durumu yeterince kavrayamamış, hatta II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi için II. Meşrutiyet öncesinde ve sonrasında Ermeni komitecilerle işbirliği yapmışlardır. Türk aydınları içinde özellikle "Jön Türkler"; örgüt olarak da İttihat ve Terakki olarak adlandırılan grubun ihanet derecesine varan davranışları, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına sebep olmuştur. Söz konusu aydın ve örgüt grupları, o günün dünyasını ve Türkiye'sini yeterince okuyup anlayamamış ve çözememişlerdir. Aydınlar bazındaki yanlış fikirler, örgüt bazında da uygun olmayan politikalar koca bir devletin sonunu getirmiştir. Bu yanlış anlayış ve politikalar sonucu Türk aydınları, Osmanlı Devletinin Padişahına, dolayısıyla devletine

yapılan suikastı alkışlamışlar ve “öldüremedikleri” için de, Ermeniler gibi üzölmüşlerdir. Dünya'nın hiçbir yerinde böyle bir anlayış ve rezillik düşünölemez.

Türk aydınlarının ve yöneticilerinin II. Abdülhamit'in şahsında Türk milletine karşı işlemiş oldukları bir başka rezillik ve ihanette onu tahttan indirme sırasındaki davranışlarıdır. Konu ile ilgili İlhan Bardakçı'nın yazısı şöyledir:

11) 27 Nisan 1909 Salı (Saat: 10:45): Kara Bir Leke

Padişaha haber verirler ki Meclisi Mebusan'ı temsil eden bir heyet gelmiştir. Küçük paravanalı salona geçer hükümdar. Üzerinde haki renkli pardösüsü ve tek bir nişanı vardır. Önce kimlerin geldiğini sorar. Anlamıştır oyunu ve sonra heyet içeri girer:

Ermeni milletvekillerinden Aram Efendi... Türk vatanı üzerinde Ermenistan kurdurtmayan Türk hükümdarlarından, kahpece bir intikam alınır. Selanik milletvekilli Karasu Efendi... Bu adam Filistin'de Yahudi vatanı isteyen Siyonist ajansının temsilcisi Theodor Herz yıllar önce padişah tarafından huzurdan kovulduğu vakit, ona aracılık ve vatan emlakçılığı yapan kişidir. Yani, “intikam numara iki” dir. Drağ mebusu Esat Toptani. Padişahın eski yaverlerindedir. Kendisinden söz ettik. İki sene sonra İşkodra'yı ve kuvvetlerini Balkan savaşında görülmemiş bir ihanetle düşmana teslim edip bağımsızlık isteyecek rezildir. Bahriye feriki Arif Hikmet Yine padişahın eski yaverleri ve bendesidir. Ya başkası... Yoktur. Türk İs-

lam Devleti'nin padişah ve halifesine "Hal edildiğini" haber verecek heyette Söğüt kökenli bir eski dost ve arkadaş yoktur... Bunlar vardır.⁽⁶⁸⁾

12) İkinci Sasun İsyanı (1904)

Osmanlı Bankası baskınından sonra Taşnaksut-
yun komitesi faaliyetlerini arttırarak yine Sasun ve
çevresinde isyan, baskın ve yağma eylemlerine başla-
dı. Aralıklarla devam eden çeteasker çatışmaları 1904
'te son bulmuşsa da bu isyan Adana olaylarının hazır-
layıcısı olmuştur.

13) Adana Olayları (1909)

Ermenilere göre Kilikya'yı diriltmek ve Ermenilerin bir kısmını burada toplayarak küçük Ermenistan'ı kurmak kutsal bir amaçtı. Ermenilerin nüfusu, Müslümanların nüfusunun ancak onda biri kadardı. Bunun için de Doğu Anadolu Bölgesi'nden Adana Bölgesine Ermeni ailelerini getirip yerleştirmişlerdi. Burası ekonomik yönden diğer bölgelere oranla daha iyi, ulaşımı ve Avrupalı devletlerin müdahalesi daha kolay olabilecek bir yerdedi. Uzunca hazırlıklardan sonra olayları ve isyanları başlatan Ermeniler birçok yağma, öldürme ve ırza geçme gibi cinayetler işlediler.

Bu konuda dönemin İçişleri Bakanı Talat Paşa, hatıratında özet olarak şöyle diyor:

“14 Nisan 1909 tarihinde Adana’daki Ermeni isyanından sonra Dahiliye Nazırı oldum. Adana olaylarının soruşturma evrakını dikkatle inceledim. Olayların Ermeniler tarafından kışkırtılmış olduğunu, inceleme komisyon üyesi olan Agop Babikyan bana bizzat söylemiştir. Bu olayı çıkarmaktaki amaç, bir karışıklık meydana getirmek suretiyle Avrupa devletlerinin dikkatlerini üzerine çekmek ve sonucunda Kilikya’da özerk bir Ermeni yönetimi kurmaktır.”(70)

Bölüm 4

Birinci Dünya Savaşı ve Sonrası Ermeni Sorunu

Birinci Dünya Savaşı'nın Başında Dünyanın Durumu;

Temelini Sanayi Devrimi'nin ve Fransız ihtilalinin oluşturduğu ekonomik ve etnik rekabet, Avrupa'da bloklaşmalara neden oldu. Bu bloklaşmaların bir tarafını Almanya, İtalya ve Avusturya / Macaristan İmparatorluğu, diğer tarafını da İngiltere, Fransa ve Rusya meydana getirmiştir. Birincisi ittifak, ikincisi ise itilaf grubu olarak adlandırılmıştı. Bu iki grup, patlamaya hazır bir bomba gibi beklemekteydi. **Avusturya Veliyahdının, gezisi sırasında bir Sırp Milliyetçisi tarafından öldürülmesi, patlamaya hazır bombayı ateşlemeye yetmişti: Taraflar birbirlerine savaş ilan etmesiyle I.Dünya Savaşı başlamış oldu (4 Ağustos 1914).**

Osmanlı Devleti'nde Durum

Osmanlı Devleti'nin içte ve dışta durumu, iyi değildi. II. Meşrutiyet sonrası olaylar, doğu'da ve güney'de Ermeni kökenli isyanlar, Balkanlarda ayrılık rüzgarları, Trablusgarp, Balkan Savaşları ve yenilgileri; dış devletlerin müdahaleleri, yönetimde istikrarsızlık, orduda ve halkta yorgunluk, bitkinlik, ülkede asayişsizlik, ekonomik buhran, açlık, yoksulluk, işsizlik vb. gibi olumsuzluklar 600 yıllık Osmanlı çınarını sarsmaktaydı.

Savaştan önce Osmanlı askeri istihbaratı, Taşnak planlarını ele geçirmişti. Bunların, önce Osmanlı Devletine sadakatini ilan edeceklerini ama ondan sonra da Rus ordusuna katılacaklarını biliyorlardı.

Ermeniler, Osmanlıların mağlubiyeti halinde hiçbir şey yapmayacaklarını biliyorlardı ve Osmanlılar geri çekilmeye başladıklarında Ermenilerin de Ruslarla birlikte onlara saldıracaklarını biliyorlardı. Aynen de böyle oldu zaten. Bu istihbarat doğrudu. **Ruslar, Taşnaklara 2,4 milyon Ruble vererek, onları (Osmanlıya ihanet etmeyen) Osmanlı Ermenilerine karşı silahlandırdı.** Aynı zamanda 1914 Eylülü'nde Kafkaslar ve İran'daki Ermenilere de silah vermeye başladılar. Yani, zorunlu göç başlamadan Osmanlı askerlerine karşı Ermeni saldırıları başlamıştı ve kaçaklar da firari çeteleri kurmuşlardı.⁽⁷¹⁾

Bütün bunların yanında, dönemin siyasi iktidarını elinde bulunduran İttihat ve Terakki Cemiyeti II. Meşrutiyet ve sonrasında Ermeni örgütleriyle bir müddet birlikte hareket etmişti. Kişisel siyasi ihtiraslarını, mille-

tin ve memleketin çıkarlarının önüne koyan İttihat ve Terakki Cemiyeti mensupları, Ermeni çetecilerle anlaşabiliyor, ortak bildiri yayınlayabiliyor ve tamamıyla dış kaynaklı 31 Mart ve Adana olaylarına karşı ortak tavır alabiliyorlardı. Bu korkunç ihaneti, “vatanın selameti” adına yaptıklarını söyleyebiliyorlardı.

Müslüman kadın ve çocukların üzerinden politika yapan ittihat ve terakki cemiyeti mensupları Ermeni hareket edebiliyorlardı.

3 Eylül 1909 tarihli Tanin Gazetesinde yayınlanmış kararın 4 ve 5. maddeleri şöyle idi:

- Her iki cemiyet de vatanın ilerleme ve yükselmesine elverişli olan (illerin yetkisinin genişletilmesi) usulü hakkında aynı düşüncede bulunuyor.

- İttihat ve Terakki Cemiyetiyle Taşnaksutyun Komitesi 31 Mart olaylarıyla, Adana faciasını bir uyarı olarak kabul ederek yukarıda sayılan esaslı noktaların uygulanabilmesi için el ele vererek çalışmaya karar vermişlerdir.

İttihat ve Terakki Cemiyetinin Taşnaksutyun Komitesinin Genel Merkezi İstanbul Sorumlu Heyeti^(72a)

İngiltere, Birinci Dünya Savaşı'nın başında, Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalmasını istiyordu. Hatta, Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalmasına karşılık yardım yapacağı sözünü bile vermişti. Fakat, Osmanlı Devleti'nin yöneticileri İngiltere'ye güvenmiyorlardı. **Çünkü sipariş verip parasını ödemediğimiz ve hatta adını bile koyduğumuz gemilerimizi vermeyen İngilizlerin sözüne nasıl güveneceklerdi!** İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalmasını istemesindeki amacı, boğazları ve sömürge yollarını

güvence altına almak, yönetimi altında bulundurduğu Müslümanların ayaklanmasını önlemektir.

İngilizlerin bu teklifine karşı Osmanlı Hükümeti itilaf grubunun yanında yer almasını istedi. Aynı teklifi Fransızlara da yapmıştı. Fakat, kabul edilmedi. Osmanlı Hükümeti çaresizdi. Çünkü, Balkan mağlubiyeti ile iyileşmesi zor bir yara almıştı. Osmanlı Hükümeti'nin gerek Balkan mağlubiyetinin ezikliğini gidermek ve gerekse kaybettiği yerleri geri alma arzusu vardı. Almanlarla gizli bir anlaşma imzalamıştı. Daha sonra gelişen olaylar sonucu I.Dünya Savaşına girmiştir. **Osmanlı Devleti, I.Dünya Savaşına girmesiyle birlikte genel seferberlik ilan etmiştir.**

2.000.000 kilometrekareye yakın bir alan üzerinde yayılmış Osmanlı Devleti'nin içte iki önemli sorunu vardı:

Bunlardan birincisi Ermeni, diğeri ise Pontus sorunu idi.

Bu iki sorun Avrupalı devletler tarafından sürekli gündemde tutuluyor, onların üzerinden amaçlarına ulaşmak istiyorlardı. Bu zor ve altından çıkılması güç sorunlar için Osmanlı Hükümeti seferberlik ilan etmişti (21 Temmuz 1914). Aynı günde Taşnaksutyun Komitesi'nin İstanbul merkezinde liderler toplanarak Taşra örgütlerine şu talimatları vermişlerdi:

“Rus ordusu huduttan ilerler ve Osmanlı ordusu çekilirse; her tarafta birden, eldeki vasıtalarla ayaklanılacaktır. Osmanlı ordusu iki ateş arasında bırakılacaktır. Resmi müesseseler ve binalar bombalarla uçurulacak ve yakılacaktır.

Hükümet kuvvetleri içinde meşgul edilecek ve levazım birlikleri vurulacaktır. Eğer Osmanlı ordusu ilerleyecek olursa; Ermeni askerleri, silahlarıyla birlikte Ruslara iltihak edecek, kıtalarından kaçıp çeteler kuracaktır...” ⁽⁷³⁾

Aynı tarihlerde Rus Çarı da Ermenilere şöyle sesleniyordu:

“Ermeniler!

“Doğudan batıya kadar, büyük Rusya’nın bütün halkı çağrımı büyük bir hürmetle kabul etti. Ermeniler! Beş asırdan beri birçoklarınızın, altında ezildiği ve hala ezilmekte olduğu istibdattan kurtulup hürriyete kavuşacağınız saat geldi. Ruslar, Ermeni çocuklarını iftiharla hatırlıyor. Lazaroflar, Melikoflar ve benzeri Ermeniler, Slav kardeşlerinin yanında, vatanın yükselmesi için harp etmişlerdi. Bu büyük günde de bütün görevlerinizi sarsılmaz bir iman ve kanaatle yerine getireceğinize, hak olan davamızla silahlarımızın kesin bir şekilde zafer kazanmasına çalışacağınıza, asırlardan beri olan sadakatiniz benim için bir delildir.”

“Ermeniler! Çarlar Hükümeti altında kan kardeşlerinizle birleşerek, sonunda Hürriyet ve Adalet nimetlerine mazhar olacaksınız.” ⁽⁷⁴⁾

Ermeniler, Türklerin yönetiminden kurtulup Rusya’nın yönetimine geçmek istiyor ve onların hesabına Türkleri öldürüyorlardı:

“Ararat” mecmuasının Ağustos 1914 tarihli sayısında Ermeni Katogikosu bunu şöyle ifade ediyordu:

“Ermeniler de, Rus İmparator’luğunun şevket ve ihtişam tahtına karşı, geçmişte olduğu gibi, ve asırlardan beri devam edip tarihen de sabit bulunduğu üzere, bağlılığını ve bu bağlılığı devam ettirmeye hazır olduğunu göstermelidir. Manevi evlatlarımızın, ataların izine uyararak, şahsi vazifelerini tam bir cesaret ve fedakarlıkla yerine getireceklerine kani bulunuyoruz. Bu bakımdan bu ruhani emirname-mizle, kendilerini; muvaffakiyetin sağlanması ve vatanımız büyük Rusya’nın selamet ve namusu için, harbe girişmeye hazırlananların muhtaç ailelerine acele olarak, kardeşçe, maddi ve manevi yardım yapmaya teşvik ederiz.”⁽⁷⁵⁾

Birinci Dünya Savaşı Sırasında Ermeniler

İtilaf Devletleri Ermenilerden çok umutluymdu. Bütün itilaf gazeteleri, Ermenilerin bekledikleri günün nihayet geldiğini ve Ermenilerin itilaf Devletleriyle işbirliği yapmalarının gereğini yazıyordu. Ermeniler, kendi aralarında yardım komisyonları kuruyor, Amerika’da, Kafkasya’da, Mısır’da, İngiltere’de, Romanya’da ve İtalya’da Ermeni Gönüllü Birlikleri oluşturuyorlardı. Amerika’da ve Kafkasya’da oluşturulan yardım komisyonlarının üyelerinin çoğu, Türkiye’de hürmet görmüş Ermeni din adamlarıydı. Bunlar büyük oranda Rus ajanlarıydı.

Ermeni isyan liderlerinin çoğunun Rus ajanı da olduğunu görmek mümkündür. Osmanlı ve doğu bölgelerinde bulunan Ermeniler arasında özellikle Ruslar açısından önemli bölge-

lerde isyanlar gerçekleştirdiler. Van'da yapılan isyan, gerçekten çok önemli bir isyandı. İsyanların gerçekleştiği diğer bölgelere baktığımızda, mesela Erzurum vilayetinde, Osmanlı ordusunun ikmal ve iletişim yolları kesilmiş oldu. Ayaklanma, Rusların geçiş yolları üzerinde gerçekleşmişti ve Ermeniler, Saray ve Başkale bölgelerinde ayaklandılar. Bunlar Rusya için en önemli iki geçiş bölgesiydi. Ermeniler, Çatak yakınındaki bölgede de isyan ettiler. Bu da Osmanlıların İran cephesinden buraya birlik getirmesi için gerekli olan geçitlerin üzerindeydi. Çatak, Osmanlı'nın çekilme yolları üzerinde de bulunmaktaydı.

Ermeniler, Sivas'ta ve Şebinkarahisar'da da önemli ayaklanmalar gerçekleştirdiler. Bu tuhaf bir yer gibi görülebilir. **Çünkü Ermeniler burada Müslüman nüfusun onda biri kadardı.** Fakat Sivas taktik açısından önemli bir bölgeydi ve demiryolu üzerindeydi. **Batiya giden demiryollarını tutmakta ve özellikle Osmanlı ikmal hatlarına karşı gerilla saldırısı düzenlemek için son derece uygun bir yerdi.**

Ermeniler Kilikya'da da ayaklandılar. Burası İngilizlerin güneye giden demiryollarını kesmek için gerçekleştirebileceği bir işgalin olmasının düşünüldüğü bir bölgeydi. İngilizler Kilikya'da yapamadıkları işgali Gelibolu'da yapmaya çalıştı.⁽⁷⁶⁾

Özetlersek, Ermeni ayaklanmalarının hiç biri rast gele değildi ve bir dış gücün desteği ve planı dahilinde yapılmıştır.

Samsun'dan gönderilen bir mektupta, Türkiye'de meydana gelen olaylar şöyle değerlendiriliyordu.

4 – “Baron Yenovk Azkabedian – Samsun”

“14 – Kasım 1914, Union Kolej” (Viyana Koleji)

“Sevgili kardeşim,

Geçen hafta gönderdiğim mektupta, Ermenilerin Van tarafından hücum ederek Türk ve Kürtleri büyük kayıplarla püskürttüklerini yazmıştım. Bu haftaki haberlere göre, **birçok Ermeni, Türklere karşı savaşmak üzere, Rus ordusuna kaydolmuşlar.** Rusya da, yeni bir Ermenistan kurulmasını tasarlamıştır. İngiliz ve Fransız donanması Çanakkale; Rus donanması da İstanbul Boğazlarını topa tuttular. Zaten Çanakkale'nin birçok istihkâmı harap olmuştur. Bu durum **İngiltere Başvekili Lord Asquith'in dediği Türklerin yalnız Avrupa'dan değil, Anadolu'dan da kovulacağını** ispat ediyor. Orada cereyan eden durumları bütün ayrıntılarıyla lütfen yazınız. Bu savaş Türklerin mağlubiyetiyle sonuçlanacak olursa, Ermeniler refah ve saadete kavuşacaklardır. Ümidim bu yöndedir. **Rusya'nın bu defa da vaadinden cayaçağını sanmam.**”

“Mihran Nahebedyan”

5 – “Karaoğlanyan Biraderlere – Bitlis”

“17 Kasım 1914, Fresno”

“Biraderlerim,

...Milletimizin yeni hayatını bir hafta önce gazetelerde okudum. Ruslar Beyazıt ve Eleşkird'e girmişler. Zaten Türk'ü bitirecekler. Benim de o zaman vatanıma dön-

mem muhakkaktır. Selamlar.” Nuwart (bayan ismi) ⁽⁷⁷⁾

“Rus ordusunun başında bulunan generallerin büyük bir kısmı; Loris, Melikof, Lazaref, Selkovniyef Meynasof vs. gibileri Ermeni idiler.

“İçinde bulunduğumuz Cihan Harbi’nde, TürkRus harbinin ilanından beri (Lobanof’un görüşü olan Ermenistan Ermenilerindir görüşü ortadan kalktıktan sonra), **Rus ordusu’nun safları arasında Ermenistan’ın, bu Asya Belçika’sının hakları için harbedenler çoktur...** 5 Aralık 1914 yılında Katoğikos, Eçmiyazın Ermeni Kilisesi’nin ruhani reisi Dördüncü Kigork, Tiflis’te Ermeni Kilisesinde birçok Ermeni başpiskoposlarıyla kuşatılmış olarak bayrağı takdis etti.” ⁽⁷⁸⁾

Diz çökerek, Rus ordusunun zaferi ve Ermenilerin hürriyeti için dua eden ruhani reisin sözleri, kendisinin önünde bir geçit resmi icra eden, iki binden fazla gönüllü tarafından işitildi.

Hınçak Komitesi’nin Osmanlı Ülkesi’nde dağıtılan bir başka bildirisinden bazı bölümler şöyledir (Mart 1915):

“Vatandaşlar!

“Temelinden yıkılmaya yüz tutan Osmanlı İmparatorluğu’nun tam bir tantana ve şamata ile çalmış olduğu “Mukaddes Harp” borusu; ne maceracı İttihat Cemiyeti’nin, ne de cihangirlik hevesinde bulunan Kayser Wilhelm’in emel ve arzularını tatmin edemedi...

“Bu ölüm çanı, bugün Aras (Arakas) vadilerinden Nil sahillerine kadar çınlamaktadır... Artık Osmanlıların satvet ve şevket kalıntıları,

Üçlü İtilaf Devletlerinin muzaffer ve kuvvetli ordularının müthiş darbeleriyle, bu sefer ebediyen yıkılıp yok olacaktır. ⁽⁷⁹⁾

“Müstakil Ermenistan” adlı gazetede bir makalede (19 Haziran, 1916)’de şunlar yazılıyordu:

**“Ermeni Gönüllü Teşkilatı’nı durdurmaya-
cağız. Buna son vermeyeceğiz. Hayır! Aksine,
sonuna kadar, şiddetlendirip artıracığız, so-
nuna kadar düşmanın kahr ve imhasına kadar,
pazularımızla, göğüslerimizle Rus Kazaklarının
yanında yerimizi alacağız.**

İttihat Terakki’nin Ermeni gönüllülerinin sevkine artık son verildiğini işiterek Ermenilerin imhasına son vereceğini ümit edecek kadar çocuk olmayalım!

**Binaenaleyh gönüllüler meselesi hakkında
tenkitlerde bulunan hain diller, sussunlar! Boz-
guncu eller, ortalığı karıştırmasınlar!**

Ermeni Gönüllü Teşkilatı devam edecek. Bize düşen en büyük görev, bu teşkilatı muntazam olarak idare etmek ve genişletmek ve sonuna kadar harp meydanında bulunmaktır. Can çekişen Türkiye’ye, son anda kahredici darbeyi vuracaklardan birisi de, Ermeniler olacaktır.

**Ölürken Türkiye kendi gözüyle bunu gör-
meli ve melun tarihinin bu safhasını okuyarak,
gözlerini kapamadan önce, bu durumu seyret-
melidir.**

Bugün en birinci düşmanımız Türklerdir.
Gizli veya açık şekilde, gönüllü teşkilatı aleyhinde

bulunanlar, bu kuvveti sınırlandırmaya çalışanlar, “iç düşman” sayılırlar...

Ya biz, ya onlar!... Bu bir senelik veya bir asırlık mücadele değil. Ermeni milleti daima, hıyanet ve cinayeti hareket tarzı seçen bu ırka karşı göğsünü germiştir.

Dünya bu ırktan, bu afetten kurtulmalı. Türk milleti, dünyanın huzur ve sükunu için, ortadan kaldırılmalıdır.

Göğüslerimiz kalkık, zafer inanç ve imanı ile mücehhez olduğumuz halde bekliyoruz.”⁽⁸⁰⁾

Yukarıdaki mektup ve bildirimlerle Ermeniler sürekli kışkırtılıyor, yabancı ülkelerde yaşayanlar ise İtilaf Devletleri tarafından silahlandırılarak “**intikam alayları**” adı altında Kafkas ve İran sınırlarına sevk ediliyorlardı. Hükümetin seferberlik ilanına katılmadıkları gibi, **askerde olanlar da silahlarıyla birlikte kaçarak Ermeni komitecilerle birlikte İtilaf Devletleri'nin saflarında Türklere karşı savaştılar.** Yer yer isyanlar çıkardılar. Akla – Hayale gelmeyen yakma, yıkma, öldürme, tecavüz, yaralama ve gasp gibi eylemleri gerçekleştirdiler.

Özellikle Van ve Erzurum bölgelerinde Rus ordularına katılan gönüllü Ermeni taburları, Rus askeri üniformaları altında inanılmaz zulüm ve katliamlar yaptılar. Osmanlı Ordusunun ağırlığı, 1915 Sarıkamış yenilgisinden sonra Doğu Anadolu Bölge'sinden çekilince Ermeni militanları Müslüman halk üzerindeki baskılarını ve zulümlerini her geçen gün artırmışlardı.

Ermeniler, bir taraftan İtilaf Devletlerinin ordularında gönüllü olarak katılıp, buldukları yerlerin Müslüman halkına zulüm yaparlarken, diğer taraftan düşman kuvvetlerine casusluk da yapmaktaydılar.

Bu noktada Van, Erzurum, İzmit, Adapazarı, Adana, Halep, İzmir, Samsun, Urfa, Şebinkarahisar, Yozgat, Antakya, Trabzon vb. yerlerde Ermeniler çeşitli olaylar çıkarıyor, adeta işgalci güçlere öncülük yapıyorlardı.

Hükümet bu baskı ve isyanlara karşı çaresizdi. Halk kendi kendini savunmak durumundaydı. Artık Ermenilerin yaşadığı her köy ve şehir, sokak sokak, ev ev, savaş alanına dönmek üzereydi.

ERMENİ TEHCİRİ (GÖÇÜ)

Tehcir, Arapça asıllı bir kelimedir. Bir yerden başka bir yere göç ettirmek, hicret ettirmek anlamını taşır. Fiilde bir sürgün anlamı yoktur ve Osmanlı döneminde bu kelimenin karşılığı olarak “**sevk ve iskan**” terimi kullanılıyordu. Tehcirle ilgili yasanın adı da “sevk ve iskan kanunu”dur.

Ülkede, Ermenilerin yaşadığı, her köy ve kasabada olaylar çıkıyor, köy ve kentler birer savaş alanına dönüşüyordu. Her iki taraf için de can, mal güvenliği kalmamıştı.

Osmanlı Hükümeti, 11 Nisan 1331 (24 Nisan,1915) tarihine kadar, yani seferberlikten dokuz ay sonrasına kadar, isyanlara karşı yalnız mahalli ve özel tedbirler almakla yetindi. Van’ın düşmesi ve Rus

ordusunun doğu illeri üzerine yürümeleri sırasında; özellikle öncülük eden Ermeni gönüllü intikam alayları tarafından, Müslüman halk merhametsizce yok ediliyordu.

Hükümet, Ermeni patrikliğine, Ermeni milletvekillerine, komite reislerine, ordu; vatan savunması ile uğraşırken isyanlara, saldırılara, cinayetlere devam olduğu takdirde şiddetli tedbirler alacağını bildirdi. Bu uyarılara rağmen faaliyete şiddetle devam edildi. Ermeniler tarafından Van'ın düşürülmesi, Bitlis, Muş, Erzurum, Bayezit, Zeytun, Sivas bölgesindeki isyanlar, saldırılar üzerine hükümet, orduyu korumak için harekete geçmek zorunda kaldı.11 Nisan 1331 (24 Nisan,1915)'de hala serbestçe çalışan komite merkezlerini kapattı, komite reislerinden, tahrikçilerinden 2345 kişi gözaltına aldı.⁽⁸¹⁾

Başkumandanlık ve Bakanlığın müracaatı üzerine şu kanun çıkarıldı:

Madde 1: Seferde ordu, kolordu ve fırka kumandanları; bunların yardımcıları ve bağımsız bölge kumandanları halk tarafından herhangi bir suretle hükümetin emirlerine ve memleketin savunması, güvenliği korumaya ilişkin uygulamalara karşı koyma; silahla saldırı ve mukavemet görürlerse hemen askeri kuvvet ile şiddetli surette cezalandırmaya ve saldırıyı tamamen yok etmeye yetkili ve mecburdur.

Madde 2: Ordu ve bağımsız kolordu ve fırka kumandanları askeri kurallara aykırı veya casusluk ve ihanetlerini hissettikleri köy ve kasabalar halkını ayrı, ayrı veya topluca diğer yerlere sevk ve yerleştirebilirler.

Madde 3: Bu kanun yayın tarihinden itibaren geçerlidir.

13 Recep 1333 ve 14 Mayıs 1331(1915)

Sürgün kararı üzerine İtilâf Devletleri tarafından Osmanlı Hükümeti'ne, Ajans Havas vasıtasıyla şu bildiri yapıldı:

“Fransa, İngiltere ve Rusya devletleri, bu bildirin yayını hususunda birleşmişlerdir: Hemen bir aydan beri Türk, Kürt halkı Osmanlı yönetimi memurlarıyla birlikte ve çok zaman bunların yardımıyla Ermenileri yok etmektedirler. Söz konusu katliamlar özellikle Nisanın 15'ine yakın günlerde, Erzurum, Tercan, Bitlis, Muş, Sasun, Zeytun ve bütün Kilikya bölgesinde yapılmıştı. Van yöresinde yüze yakın köyün halkı tamamen öldürüldüğü gibi, aynı zamanda Osmanlı Hükümeti İstanbul'daki sakin ve zararsız Ermenilere de musallat oldu. Türkiye'nin insanlık ve medeniyete karşı işlediği bu cinayetlerden dolayı gerek Osmanlı hükümeti üyelerini ve gerek bu katliamlara katılmış ve katılacak olanları şahsen sorumlu tutacaklarını İtilaf hükümetleri, Babı Ali'ye açıkça bildirirler.” (24 Mayıs 1915)

Osmanlı hükümeti İtilaf Devletlerinin bildirisine şu tarihi cevabı verdi:

Osmanlı Hükümeti, sözü geçen bildirin kapsadığı ifade ve maddeleri kesinlikle reddeder.

Osmanlı ülkelerinde Ermenilere karşı katliam yapıldığı yalandır.

Olayların iç yüzünü anlatmak için aşağıdaki açıklama yapılır:

Erzurum, Tercan, Eğin, Sason, Bitlis, Muş ve Kilikya Ermenileri rahatlık ve güvenliği bozacak hiçbir harekette bulunmadıklarından, Osmanlı memurları tarafından bunlar hakkında bir takım tedbirler alınmasına ihtiyaç görülmemiştir. Bu gerçek tarafsız devletler konsoloslarınca da bilinir.

Üçlü itilaf hükümetlerinin bu konudaki suçlamaları yalandan başka bir şey değildir. Doğuya ait işleri ve hususları bilenler pekala bilirler ki, Ermeni halkı her fırsattan yararlanarak Osmanlı Hükümeti aleyhinde isyana kışkırtanlar, Üçlü itilafın ve özellikle Rusya ile İngiltere'nin memurlarıdır. Bu devamlı tahrikler, Osmanlı hükümeti ile sözü geçen hükümetler arasında düşmanlık belli olalıdan beri ortaya çıkmıştır.

Yine böylece bu devletlerin Bulgaristan ve Romanya'da bulunan konsoloslarıyla diğer memurları, Osmanlı tebaasından olan genç Ermeni çetelerini Varna, Sulina, Köstence ve diğer yollarla Kafkasya'ya göndermişlerdir. Rusya hükümeti, bu genç Osmanlı Ermenilerini, gerek ordusuna almış ve gerek silah ve bombalarla donatıp ihtilal bildiri ve programları verdikten sonra kendilerini imparatorluk Ermeni çevrelerine sokmaktan geri durmamıştır.

Bunların görevi bu çevrelerde gizli bir ihtilal teşkilatı meydana getirmek ve özellikle Van, Çatak, Havasor, Gevaş ve Tımar Ermenilerini hükümetimiz aleyhine silahlı isyana yöneltmekten ibaretti. Bunlar aynı zamanda da Türklerle Kürtleri öldürmek için Ermenileri tahrik ediyorlardı.

Aşağıdaki örnekleri vermeyi faydalı gördük:

Osmanlı Hükümeti ile Rusya arasında savaş çıktıktan sonra “Armen Garo” adıyla tanınan **eski Osmanlı milletvekili Karakin Pastırmacıyan, Ermeni komiteleri reislerinden (Tro, Heço) taraflarından kurulan çeteye girmiş** ve bu kimseler ile birlikte Rusya tarafından silahlanmış olan Ermeni gönüllülerinin başında olarak Osmanlı hududunu geçmiştir.

Bayezit kasabasının Ruslar tarafından alınması sırasında adı geçen, yolu üzerinde rastladığı bütün Müslüman köylerini tahrip etmiş, halkını öldürtmüştür. Ruslar bu bölgeden çıkarıldığı sırada, kendisi yaralanmış ve Erzurum Taşnak delegesi Suren adındaki şahıs da ölmüştür.

Pastırmacıyan, şimdi Kafkasya hududu üzerinde faaliyette bulunuyor. Amerika’da yayınlanan ve Taşnaksutyun’un yayın organı olan Asbarez gazetesi, onun savaş alanına gitmeden önce and içme töreni yapıldığı sırada Tro, Heço ile birlikte çıkarttığı bir fotoğrafını yayınlamıştır.

Bu bölücü hareketler, İngiliz memurları tarafından Kıbrıs'tan getirilip İskenderun yakınlarına çıkarılan Ermenilerin hareketiyle gayet açık ve olumlu bir surette ortaya çıkmıştır. (Toros oğlu Agop'un üzerinde bulunan belge, takip edilen korkunç gayeyi itiraz edilmez bir şekilde açıklıyordu).

Bu tahrikler, diğer sonuçlardan başka trenin yoldan çıkmasına sebebiyet vermiştir. Diğer taraftan da Fransız, İngiliz deniz kuvvetleri kumandanları Adana, Dört Yol, Yumurtalık, İskenderun ile memleketin diğer yönlerindeki Ermenilerle haberleşerek bunları isyana teşvik ve tahrik ediyorlardı.

Özellikle Zeytun Ermenilerine gelince, İngiltere ve Fransa hükümetleri tarafından yapılan propaganda sonucunda Ermeni ihtilal örgütü geçen Şubat ayından itibaren faaliyete geçti. Zeytun Ermenileri, hükümet görevlilerine karşı silaha sarılarak hükümet dairelerini kuşattılar. Bu olaylara karşı, Osmanlı hükümetine düşen görev, ihtilali bastırmak, genel güvenliği temine çalışmaktan ibaretti.

Bu gibi ihtilalci ve bölücü hareketlerin önlenmesi için gerekli olan bütün tedbirlerin alınmasındaki hak, doğrudan doğruya devletin hukukundan doğmuş olduğu için buna kimse'nin itiraza hakkı yoktur.

Bundan başka tedbirler, söz konusu olan meselede olduğu gibi, harp zamanında ayrıca bir öncelik ve önem kazanır. Osmanlı hükümeti, bir taraftan askeri hareketler ile ihtilali bastırmaya ve diğer yonden

yabancı ülkelerdeki ihtilal komiteleri ve Üçlü İtilaf hükümeti memurlarıyla temasta bulunan Ermeni ihtilalcilerinin tutuklanmasına zorunluluk duydu.

Adı geçen üç hükümetin iddialarına rağmen Osmanlı hükümetinin bastırma hareketlerinde halktan hiçbir unsurun payı yoktur. Ermeni ihtilalcilerinin evlerinde yapılan aramalar sonunda, ihtilal bayraklarıyla, isyana ve bölücü hareketlere ilişkin önemli belgeler ortaya çıkarıldı. Bu belgeler, merkez idareleri Paris, Londra, Tiflis'te bulunan ihtilal komitelerinin İngiltere Fransa ve Rusya hükümetlerinin himayelerine sahip olduğunu da ayrıca tespit ediyordu. Aynı zamanda başka yerlerde yapılmış olan aramalarda, Ermeniler üzerinde binlerce bomba ve Rus tüfekleri meydana çıkarılmıştır.

Tutuklanan bu Ermenilerle İngiliz, Fransız ve Rus memurlarının teşvik ve tahrikiyle askeri hizmetten kaçan ve bu amaçla Jandarmalara hücum edenler, tabii ki yetkili mahkemelere teslim olunmuşlardır. Söz konusu hareketlerin Rusya, İngiltere ve Fransa hükümetlerinin koruması altında hazırlanmış olduğuna ve son defa da, Köstence'de toplanan ihtilal komitesinin görünüşte ihtilalci hareketlerden vazgeçmiş gibi görünmekle beraber fırsat çıktığında harekete geçmeye karar verdiğine dair bugün Osmanlı hükümetinin elinde belgeler vardır. Babı Ali, kamuoyunu aydınlatmak için bu belgeleri bütün ayrıntılarıyla elverişli bir zamanda yayınlayacaktır.

Osmanlı hükümeti, genel güvenliğin temini hususunda devletin açık haklarından olmak

üzere aldığı tedbirler sayesinde, Ermenilerin ihtilalci hareketleri; hiçbir zaman katliam yapılmaksızın bastırılabilmiştir.

Bununla beraber İstanbul'da oturan 77.735 Ermeni'den söz konusu olan ihtilallere katılmaktan sanık olarak yalnız 2345 kişi tutuklanıp, diğerlerinin huzur ve rahatla iş ve güçleriyle meşgul oldukları ve büyük bir güvenlik içinde yaşadıkları göz önüne alınırsa, bu tedbirlerin herhalde gerekli olduğu ve Ermenilere karşı hiçbir hareket anlamını taşımadığı meydana çıkar.

Bazı Ermeniler, başka yerlere yollanmışlar ise, bu da, kendilerinin savaş bölgelerinde yerleşmiş bulunmalarından veya varlıkları yukarıdaki görüşlere göre, milli savunma yönünden Osmanlı hükümetine pek haklı endişeler vermesinden ileri gelmiştir.

Diğer taraftan; Babı Ali, kara ve deniz hudutlarının korunması, güvenliği için gerekli göreceği her çeşit tedbirleri uygulamayı milli görevlerinden sayar ve bundan dolayı hiçbir yabancı hükümete hesap vermek zorunda değildir. İngiliz ve Fransız deniz kuvvetleri kumandanları Çanakkale'de gezici ve sabit hastaneleri topa tutarken ve Rusya hükümeti Ermeniler vasıtasıyla Kars yakınlarında oturan binlerce Müslüman'ı kılıçtan geçirir ve Kafkasya'da aldığı Osmanlı esirlerini yine aynı Ermeniler vasıtasıyla yok eder ve bunları açlık ve susuzluk içinde merhametsizce öldürürken; İngiltere, Fransa ve Rusya hükümetlerinin insani duygulardan dem vurmaları garip değil midir? Savaşan devletler konsoloslarını en fena muameleye uğratan

Türkiye değil, Rusya hükümetidir.

İngiltere, Fransa ve Rusya'yı sevk ve idare edenler, yalnız Ermenilerin ayaklanmasını hazırlamakla yetinmeyerek İslam unsurunu da devlete karşı isyan ettirmeye teşebbüs etmişlerdir. Bunlar maksatlarına varmak için şahsen cinayetler işlemiş ve yolsuz harekette bulunmuşlardır. Bu tertibat ve teşebbüslere ait belgeler Babı Ali'nin eline geçmiştir.

Kafkasya'da, Fas'ta, Mısır'da ve Hindistan'da ve başka yerlerde çıkan isyanlar sırasında, bunları bastırmak için son derece şiddet göstermiş ve tamamen insanlığa aykırı hareketlerden geri durmamış olan İngiltere, Fransa ve Rusya hükümetlerinin, alınması gerekli ve son derece adaletle uygulamış olduğu tedbirlerden dolayı Osmanlı hükümetini suçlamaları doğru olamaz.

Osmanlı hükümeti, bu olaylarda en basit devlet haklarını kullanmaktan başka bir şey yapmamışken, Osmanlı hükümeti ileri gelenleri ile bastırma tedbirleriyle ilgili bulunan memurların sorumlu tutulacaklarına dair yayınlar, hiçbir karşılığa layık değildir.

Şikayet etmeye mecbur olduklarını sandıkları olayların bütün sorumluluğu, söz konusu olan ihtilal hareketlerini kendileri tertip ve idare ettikleri için daha çok Üçlü İtilaf hükümetlerine aittir. Bu bildirileri bile zaten Ermeni tahrikçileri için bir dayanaktır ve onları teşvik eder. ⁽⁸²⁾

TEHCİR (SEVK VE İSKAN) KANUNU VE UYGULANIŞI

Rusların Kafkasya'daki Müslümanları Sürmeleri ve Osmanlı Hükümeti'ni Tehcire İten Son Olaylar

Devletin bekası ve emniyetin sağlanması amacıyla Başkumandan Vekili Enver Paşa, Dahiliye Nazırı Talat Paşa'ya Rusların Müslümanlara 1915 Nisan'ından beri Kafkaslar'da uyguladıkları ve Osmanlı Devleti'nde de uygulamaktan başka çare kalmayan tehcirin ilk işaretini şu şekilde vermiştir:

“Dahiliye Nezareti Celilesine – Tahrirat
Gayet Mahremdir (Gizlidir).

Van Gölü etrafında ve Van vilayetince bilhassa ma'lûm olacak mevakii muayyenedeki (belirli yerler-

deki) Ermeniler isyan ve ihtilal için bir ocak halindedirler. Bu halkın oradan kaldırılarak isyan yuvasının dağıtılması fikrindeyiz.

Üçüncü Ordu'nun verdiği açıklamalara nazaran Ruslar 7 Nisan (Miladi 20 Nisan)'da hudutları dahilindeki Müslüman ahaliyi çıplak bir halde hududumuz dahiline sürdüler. Hem buna bir mukabeleli bi'lmis olmak ve aynı zamanda yukarıda söylediğim maksadı hasıl etmek üzere:

Ya adı geçen Ermenileri ve ailelerini Rusya hududu dahiline sürmek yahut onları ve ailelerini Anadolu dahiline muhtelif yerlere dağıtmak lazımdır. Bu iki seçenekten uygununun seçimini rica ederim. Sakıncası yoksa asilerin ailelerini, isyan merkezlerini sınır dışına sürmeyi ve onların yerine dışarıdan gelen İslam halkını yerleştirmeyi tercih ederim.

Ermeni faaliyetlerinin tahammül edilmez bir hal alması üzerine yine Başkumandanlıktan 26 Mayıs 1915 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne Ermenilerin Rusya'ya değil, Osmanlı sınırları içinde göç ettirilmesini ve bununla ilgili görüşleri içeren şu yazı gönderilmiştir:

Ermenilerin Doğu Anadolu vilayetlerinden, Zeytun'dan ve buna benzer yoğun buldukları yerlerdeki Diyarbakır vilayeti güneyine, Fırat nehri vadisine, Urfa, Süleymaniye yakınlarına gönderilmeleri şifahen kararlaştırılmıştı. Yeniden fesat yuvaları meydana getirmemek için Ermenilerin göç ettirilmesinde şu düşünceler esas alınmalıdır:

1. Ermeni nüfusu, gönderildiği yerlerdeki aşiret ve İslam sayının %10 nisbetini geçmemelidir.

2. Göç ettirilecek Ermenilerin kuracakları köylerin her biri elli evden çok olmamalıdır.

3. Ermeni göçmen aileleri seyahat ve nakil suretiyle de olsa, yakın yerlere ev değiştirmemeli. Gereğinin yapılmasını ve sonucunun bildirilmesini ⁽⁸³⁾

Tehcir Kanunu, Talimatnameler ve Kararnameler

Osmanlı Hükümeti en son çare olarak tehcir kanunu adıyla meşhur olan sevk iskan kanununu çıkarmıştır. 14 Mayıs 1331 (27 Mayıs 1915) tarihli bu geçici kanun, “vakyı seferde icraatı Hükümete karşı gelenler için ciheti askeriyece ittihaz olunacak tedabir hakkında kanunı muvakkat” adını taşımakta ve burada Osmanlı Devleti’ne karşı casusluk ve hiyanetleri görünenlerin ayrı ayrı veya birlikte savaş alanlarından uzak yerlere gönderilmesi istenmektedir. Yukarıdaki kanun metninde görüldüğü gibi Ermenilerden bile söz edilmemiştir:

Tehcir Kanunu’nun kabul edildiği günlerde, 26 Mayıs 1915’te, Dahiliye Nezaretinde verilmiş olan bir tezkire de 30 Mayıs 1915’te Meclisi Vükela (Bakanlar Kurulu)’da müzakere edilmiş ve kabul edilmiştir. Buna göre savaş bölgelerinde bulunan Ermenilerden bir kısmının düşman saflarına katılmaları, Osmanlı as-

kerini arkadan vurmaları ve casuslukta bulunmaları sebebiyle cephe gerilerine sevkedilmeye başlanıldığı, kolaylıklar sağlanarak usule ve Devlet'in menfaatlerine uygun olarak devam ettirilmesi istenmiş ve göç ettirilen Ermenilerin muhacirlere ayrılan tahsisaattan iaşe ve ibatelerinin sağlanması, mali ve iktisadi meselelerinin halledilmesi, bunlara ait gayri menkullerin ve meselelerinin tesbit edildikten sonra muhafaza veya tazmin edilmesi, gittikleri yerlerde arazi emlak ve iş sağlanması ve ilgili Bakanlık (Nezaret)'ce tanzim edilen Talimatname çerçevesinde Dahiliye ve Maliye Bakanlıklarından teşekkül edilecek komisyonların ilgili mahallerde görev yapmaları istenmiştir.

TEHCİRDEN ÖNCE OSMANLI HÜKÜMETİ'NİN ALDIĞI TEDBİRLER

31 Mart 1915 tarihinde Ermeni Patriği'nin yazdığı ithamlara Başkumandanlık 8 Nisan 1915'te aşağıdaki cevabı vermiştir:

“Malumat ve teşrihatı aliyeleri yedimizde mevcut vesaik ile tevafuk etmiyor. Maahaza derc buyurduğunuz vekayi hakkında kumandanların nazarı dikkatini celbettim ve ahali hakkında rıfk ve adaletin hakkıyla tatbiki hususundaki noktayı nazarı hükümetin şiddeti muhafazasının yeniden te'kid eyledim.

Muhlisiniz Ermeni milletinin vatandaşlığa ve vatanı Osmaniye olan merbutiyet ve sadakatına bilhas-
sa pek ziyade itimat ve atfı kıymet ediyorum. Bu esaslı itimadımı muhafazada musır ve sabitim. Ancak vata-

nımızın aksaı meratibine irtika etmiş bir racüli millet olarak tasdik buyuracağınıza şüphe yoktur ki, iğfalatı ecanibe girifte olan bazı sebükmağzan maateessüf mevcuttur. Bunların izharı ma fizzamir için dürüst vesaitte tevessül ettikleri ayandır, bunlara karşı Hükümetçe, vesaitte tevessül ettikleri ayandır, bunlara karşı Hükümetçe, vesaitte şedidei te'dibiye kullanılmasında vatanı Osmani'nin muhafazası için maattessüf ıztırar hasıl oluyor. Bu ıztırar gayri kabili ictinab olduğu zamanlar hissettiğimiz teessür ve elemi tarif edemem.

İkaz ve irşat için efradı vatan arasındaki vifak ve samimiyeti tenmiye ve ila için alilerinin mesai ve hidematı daima kıymettardır.

Hidematı mezkurei hayriyenin devamına ve asarı meşküresine itimad ile intizar ve bu vesile ile de te'yidi ihtira eylerim, efendim hazretleri.

Ermeni Patriği'nin bir başka şikayetine ise, Üçüncü Ordu Kumandanı Mahmud Kamil Paşa, Başkumandanlığa 22 Nisan 1915 tarihinde gönderdiği raporda şöyle izah etmiştir.

“Ermeni Patriği'nin iddiaları hakkında yapılan tahkikatta şu ma'lumat elde edilmiştir:

1. Beşerato, gönüllü olarak Azerbaycan'a gitmiş ve üç ay evvel öldürülmüştür.

2. Mehmet Emin ise Azerbaycan'a giderken Ermenilerin pususuna düşmüş ve halen evinde yaralıdır.

3. Van vilayeti içinde hiçbir köy kahyası jandarmalar tarafından öldürülememiştir.

4. Bir çocuğun öldürüldüğü iddia olunan Nirlesfo

adında bir köy yoktur.

5. Tercan ileri gelenlerinden üç Ermeni'nin öldürülmesi ve Bayburt'ta silah toplamak bahanesiyle Ermenilere her türlü tazyik ve saldırının yapılması, para toplanması gibi olaylar şöyle olmuştur:

Sıtkı Bey kumandasındaki gönüllü taburunun nahiye müdürüyle birlikte Bayburt'un Pulur nahiyesinin üçdört köyünde arama yaparak 52 silahı ele geçirmiş olmasına kızan Ermenilerin suçlamalarından ibarettir. Suşehri'nin Pürük köyü Ermenileri de 12 Şubat 1915'te oradan geçen gönüllü ve silahsız erlere tecavüz etmişler, bunun üzerine vilayetten gönderilen kuvvetin müdahalesiyle olay bastırılmış fakat iki kişi yaralanmıştır.

Yine, bu müfreze tarafından köyde 139 tüfek, 95 asker kaçağı, 25 mahkum yakalanmıştır. Bu sebeple Ermenilerin bu gibi yalan iddiaları ortaya atarak hükümeti mesul tutmak istedikleri anlaşılmıştır.

Bu sebeple Patrik Efendi'nin istihbaratı doğru değildir. Halen Ermeniler, Sivas ve kısmen Van vilayetinde tamamen isyan halindedirler. Diğer vilayetlerdeki lerin de uygun bir zamanda bunlara katılacağı tabiidir. Adı geçen vilayetlerden ve tarafımdan günlük olarak gönderdiğim raporlar, Ermenilerin iddia ettikleri gibi, misilleme veyahut jandarmaların zulümlerine karşı haklı bir nefis müdafaası olmayıp saldırgan durumda olduklarını açıkça göstermektedir. Bu taarruz olaylarının önceden Taşnaksutyun ve diğer Ermeni komiteleri tarafından hazırlanmış silahlarla yapıldığı ve çeşitli kazalarda ihtilalci heyetler kurulmuş olup ordunun ge-

risinde ihtilal çıkarmak istedikleri Sivas vilayetindeki tahkikattan anlaşmıştır. Ordudaki Ermeni erlerinin tamamen düşman tarafına geçmeleri veyahut memleketlerine kaçmaları, Van isyanıyla doğrulamıştır.

Bu sebeple vatanımızın savunması için silah altında bulunan Ermeni erlerinin kaçması ve ordunun düşmanla savaştığı bir sırada Van vilayetinde meydana çıkan isyan ve Sivas vilayetinde görülen isyan alametleri, Ermenilerin Hükümet'e ihanet ederek düşmana hizmet ve yardım ettiklerini ispat etmektedir. Vatana hainlik edenleri, isyancıları şiddet ve süratle bastırmak mecburiyeti karşısında, 7 ve 8 Nisan 1915 tarihli telgraflarda da arzedildiği gibi, bütün eli silah tutanlardan yararlanılarak 46 – 50 yaşındaki erlerin silah altına alınması vilayet ve kolordulara bildirilmiştir.

Uyumlu ve itaat gösteren halka bir zarar verilme si, yalnız isyan edenlerin cezalandırılmaları emredilmiştir. Muvafık bulunduğu taktirde bu maruzatın Patrik Efendi'ye bildirilmesi ve hain ihbarcıların yalan haberleriyle şikayet edecekleri yerde, ruhani vazifeleri içinde dindaşlarını aydınlatması ve Ermenilerin itaat ve sadakat yoluna döndürülmesine yardımcı olmasının sağlanmasını istirham ederim”

Osmanlı Hükümeti'nin bütün bu iyi niyetine rağmen olayların giderek yoğunlaşması birçok cephede Avrupa'nın en güçlü devletleriyle savaş halinde bulunması, isyanların tamamen bir ihanete dönüşmesi, hem cephenin, hem de cephe gerisinin emniyete alınarak yüz binlerce Müslüman'ın göz göre göre ölüme

itilmesinin önlenmesinin kaçınılmaz bir zaruret halini alması üzerine, kesin tedbirler alınmıştır.

Bunlardan ilki, 24 Nisan 1915 (11 Nisan 1331) tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından iflah olmaz olumsuz faaliyetleri sıralanan Ermeni komite merkezlerinin kapatılmasını evraklarına el konulmasını ve elebaşlarının tutuklanmasını ön gören ve 14 valilikle 10 mutasarrıflığa gönderilmiş olan emirname olmuştur. ⁽⁸⁴⁾

Dahiliye Nezareti'nin adı geçen talimatları üzerinde İstanbul'da 2345 komiteci tutuklanmıştır. Ermenilerin Avrupa ve ABD Parlamentolarında "Soykırım Anma Günü" olarak çıkarmaya çalıştıkları karar tasarıları ve "Soykırım Yılı" olarak her yıl kutladıkları anma günü bu tutuklamalara bağlı olup "tehcir"le ilgili değildir.

Komitelerin kapatılması, elebaşlarının ve bazı teröristlerin tutuklanması, olayları yatıştıracak yerde daha da şiddetlenmiştir. Teşkilatlanma ve silahlanmalar şehirlerden en küçük yerleşim yerlerine kadar götürüldüğü ve Ermeniler birçok dış vaatlerle kandırıldığı için kanlı faaliyetler daha da artmıştır. Bir taraftan Osmanlı ordusunu, diğer taraftan da sivil halkı emniyet altına almak amacıyla Osmanlı Hükümeti nihayet son insani çare olarak savaş bölgelerindeki halkın sevk ve iskani'na karar vermek zorunda kalacaktır.

ERMENİLERİN NAKLİ SIRASINDA DEVLETİN ALDIĞI KORUYUCU TEDBİRLER

Osmanlı Hükümeti, savaş sırasında cephe gerisinde bulunan vatandaşlarının can ve mal emniyetini sağlamak, cephelerde savaşan ordusunun da güvenliği için düşmanın safında savaşan, cephe gerisinde isyan ederek arkadan vuran, sivillerin canına, malına ve namusuna kıyan bir kısım vatandaşlarını yine kendi sınırları içinde bulunan bir başka bölgeye naklini uygun bulmuştur. “Hadi buradan çıkınız” demeden, önceden kendilerine tebliğ ederek hazırlanmaları için zaman tanımıştı.

Osmanlı Hükümeti yerlerini değiştirdiği Ermeni vatandaşlarının can, mal ve namus güvenliklerini ko-

rumak için gerekli yasal ve polisiye tedbirlerini almış, aksine hareket edenleri cezalandırmıştır.

Yer Değiştirme İle İlgili Bazı Temel İlkeler

- 1)** Yerleri değiştirilen Ermenilerin her türlü vergileri ertelenmiştir.
- 2)** Katolik ve Prostestan Ermenilerin yerleri değiştirilmemiştir.
- 3)** İslam dinine giren, evlenen veya eğitim için güvenilir kişiler yanına bırakılan çocukların malları bırakılmıştır.
- 4)** Yerleri değiştirilecek Ermenilerin taşınabilir mallarının çok ucuza sattırılmaması ve fırsatçılara imkan verilmemesi için tedbirler alınmıştır. Böyle bir şey yapıldı ise satışların derhal iptal edilmesi istenmiştir.
- 5)** Ermenilerin boşalttıkları bölgelere yabancıların ve şüpheli kişilerin girmemesi, varsa derhal o bölgelerden uzaklaştırılması için gerekli tedbirler alınmıştır.
- 6)** Ermenilerin diledikleri eşyalarını beraberinde götürmelerine izin verilmiştir.
- 7)** Ermenilerin geride bıraktıkları eşyalarından çürümeyenin muhafaza edilmesi, çürüyenin ise açık artırma ile satılması emri verilmiştir. Memurlar bu alınmalardan uzak tutulmuştur. Ermenileri mallarından mahrum edecek her türlü anlaşmalar iptal edilmiştir. (satış, kiralama, ipotek vb. gibi).
- 8)** İl dışına nakledilecek Ermenilerin, tren istasyonlarında bekletilmemeleri ve yol boyunca her türlü ihtiyaçlarının (yeme, içme, barınma vs.) devlet tarafından karşılanması için gerekli memurlar tayin edilmiştir.
- 9)** Ermeni milletvekillerinin, askerlerin, subayların ve

askeri doktorların aileleri nakledilmemiştir.

10) Gitmek istemeyen kimsesiz kadın ve çocuklar gönderilmemiştir.

11) Gücsüz ve yoksul olanların her türlü ihtiyaçları karşılanmıştır. Her gün bir doktor getirilerek sevk sağlıklı yapılması, loğusa kadınların ve çocukların sağlıklarının korunması için gereken malzemenin getirilmesinde sıra ile her memur sorumlu tutulmuştur.

12) Trenin gittiği bölgelere öncelikle kadınların çocukları ve gücsüzler gönderilmiştir. Sağlıklı olanların araba, katır, ya da yaya olarak gönderilmesi durumunda gidilecek yere kadar yiyecek stokunun yapılmaması sağlanmıştır.

13) Gerek sevk merkezlerinde ve gerekse sevk sırasında göçmenlere saldırılmaması için gerekli tedbirler alınmış saldıranlar oldu ise hemen yakalanıp Divanı Harbe gönderilmiş ve cezalandırılmışlardır.

14) Göçmenlerden rüşvet ve hediye alan söz, tehdit ve diğer şekillerde kadınların namusuna dokunan veya onlarla kanun dışı ilişki kuran memurlar derhal işten atılmış ve Divanı harbe sevk edilerek şiddetle cezalandırılmışlardır.

15) Yerleştirilecekleri yerlerde tarım arazilerinin verimli olması ve suyun bulunması istenmiştir.

16) Kışın açıkta olma ihtimali olanlara, kadınların ve çocukların barınaklarının temininde öncelik verilmesi emredilmiştir.

17) Yerleştirilecekleri yerlerde can ve mal güvenlikleri için karakolların kurulması emredilmiştir.

18) Bütün bu ilkelerin uygulanmasından sırasıyla

kaymakam, mutasarrıf ve valiler sorumlu tutulmuşlardır.⁽⁸⁵⁾

Tehcir kanunu gereği Osmanlı Devleti'nin başka bölgelerine gönderilen Ermenilerin her türlü ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmıştır. Olaylara karışmayan Ermeniler ise yerlerinde bırakılmışlardır.

Konu ile ilgili bazı örnekler şöyledir:

Antalya, Urfa, Kastamonu, Balıkesir, Kütahya, Aydın gibi yerlerde oturan Ermeniler göç ettirilmemişlerdir. Ayrıca Erzurum, Adana, Ankara, Bitlis, Halep, Diyarbakır, Sivas, Trabzon, Elazığ, Van illeriyle Urfa, Canik, Maraş Mutasarrıflıklarından Katolik ve Protestan Ermeniler göç ettirilmemiştir. Konya ve Maraş'ta da aynı işlem yapılmıştır. Bunlardan başka asker aileleri, devlet kademelerinde görev yapan dürüst memurlar, ticaret ve benzeri işlerle uğraşanlar Gregoryen mezhebine mensupta olup da olaylara karışmayanlar ile bazı özel şahıslar sevke tabi tutulmamışlardır.

Meclisi Vükela'nın çıkarmış olduğu sevk ve iskan kararına bakıldığında sevk ve iskan edilecek Ermeniler "düşmanla işbirliği yapan, masum halkı katleden ve isyan çıkaran Ermeniler şeklinde tarif edilmektedir". "Başka bir belgede ise Ermenilerin hükümet aleyhinde çalışmalarına engel olunmak için sevk edildikleri, bir Ermenistan hükümeti kurmaları yönündeki faaliyetlerini önlemek olduğu, belirlenenler dışındakilerin sevk edilmemeleri, istenmektedir.

Yine bir belgede, Hükümet Ermenilerin buldukları yerden alınarak fesat çıkarmasına imkan

bulamayacakları yerlere yerleştirilmelerini ve sevk işleminin sadece bozguncu ve isyancı Ermenilere uygulanmasını istemektedir. Osmanlı Devletinden Valiliklere ve Mutasarrıflıklara gönderilen telgrafların genelinde bu ifadeler özellikle vurgulanmıştır.

Ancak ilgili “yer değiştirme” yasında ise Ermeni ya da herhangi bir etnik grubun adı geçmemektedir. Anarşi çıkarıcılar ile bölücülük yapanlardan söz edilmektedir.

Sonuç olarak, Ermeni asıllı Türk vatandaşı Dabağyan’ın ifadesiyle; “Bu karmaşık mücadeleden Ermeniler pek zararlı çıkmışlar ise hesabını kaderlerini teslim etmiş oldukları Hınçak ve Taşnak gibi maceracı Komitelerden ve tam bir basiretsizlik içinde, gözü kapalı bağlandıkları o Hıristiyan devletlerinden sormalıdır.

Ne var ki, öyle yapmamış tam aksi, uşaklıklarını devam ettirmiş ve de ettirmektedirler. Sevk hareketi Kafkas Ermenilerinden kurulu çetelerin Anadolu’da icra ettikleri dehşet verici katliamların tezahüründen kaynaklanmış pek uğursuz bir vakadır.”⁽⁸⁶⁾

Kurallara Uymayan Yöneticileri Osmanlı Hükümeti’nin Cezalandırması

Osmanlı Hükümeti, savaşın güç şartları altında bile nakille ilgili kurallarını yerine getirmeyen görevlileri yargılayıp cezalandırmıştır.

Dahiliye Nezareti’nin 42746/146 sayılı yazısıyla

Sivas vilayetinden 648 kişi, Ma'müratü'l-Aziz (Elazığ) vilayeti'nden 223, Diyarbakır vilayetinden 70, Bitlis vilayetinden 25, Eskişehir mutasarrıflığından 29, Şebinkarahisar mutasarrıflığından 6, Niğde mutasarrıflığından 8, İzmit mutasarrıflığından 33, Ankara vilayetinden 32, Kayseri mutasarrıflığından 69, Suriye vilayetinden 27, Hüdavendigâr (Bursa) vilayetinden 12, Konya vilayetinden 12, Urfa mutasarrıflığından 189, Canik mutasarrıflığından 14 kişi olmak üzere toplam 1.397 kişi çeşitli cezalara çarptırılmış veya idam edilmiştir.

Bunların yanı sıra, geçmişte ihaneti görülen Ermeni Patrikhanesi'nin yeni Patriği Zaven Efendi'nin itilaf Devletleri Hükümet Komiseri'nin ve özellikle İngiliz Yüksek Komiseri'nin çoğu defa suçu olmayan kimseleri ihtiva eden listeleri yeni Osmanlı Hükümeti'ne vermesi ve bunların tahkikat yapılmadan çıkarıldıkları askeri mahkemelerce peşinen suçlu sayılmaları üzerine birçok Türk, işlerini kaybetmiş, çeşitli cezalara çarptırılmış veya idam edilmiştir.

Avrupa, yakın tarih kabul edilebilecek İspanya ve Balkan katliamlarına bakmalıdır.

Bunlardan biri de Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'dir. Dahiliye Nezareti'nden aldığı "Kazanız dahilindeki Ermenileri 24 saat içinde Suriye yönüne sevk ediniz" emrini yerine getirmiş olan Kemal Bey, yukarıda Ankara'daki Ermeni isyanları kısmında da belirttiğimiz gibi, Boğazlıyan, silahlı Ermeni çetelerinin köylere varıncaya kadar Müslüman halkı katlettiği yerlerden birinin amiridir. Halkın şikayetleri üzerine Hükümet jandarma göndermek suretiyle Ermenilerin

faaliyetlerine mani olmaya çalışmıştır.

Birçok silah ele geçirilmiş ve çeteler dağıtılmış olmasına rağmen, burada bulunan Ermenilerce yine benzer faaliyetler sürdürülmüştür. Bunun üzerine Hükümet, Boğazlıyan Kaymakamı'na oradaki Ermenilerin tehcir edilmesi emrini vermiş ve o da bu emri yerine getirmiştir. Yukarıda adını zikrettiğimiz yabancıların etkisiyle askeri mahkeme Kemal Bey'i idama mahkum etmiştir. İdamından önce son arzusu sorulduğunda ise şunları söylemiştir:

“Muhterem vatandaşlarım, ben, aldığı emri yerine getiren bir Türk memuruyum. Vazifemi yaptım. Günahsızım, yabancı devletlere yaranmak için ben asıyorlar. Şayet buna adalet diyorsalarsa, kahrolsun böyle adalet. Asil Türk milletine çocuklarımı emanet ediyorum. Bu kahraman millet kuşkusuz bakar. Vatan uğrunda cephede ölen bir asker gibi şehit gidiyorum. Allah vatan ve milletimize zeval vermesin... Amin...”⁽⁸⁷⁾

Bölüm 5

Soykırımı Yalanı

Soykırımı sözlükte “bir insan topluluğunu ulusal, dinsel vb. sebeplerle yok etmek (TDK) “şeklinde tanımlanmıştır.

Kavram olarak ise, “silahsız, korumasız ve savunmasız bir toplumun ayırım gözetmeksizin bütün bireylerinin, silahlı ve örgütlü insanlar tarafından ve planlı bir biçimde yok edilmesidir”

Birleşmiş Milletler, Soykırımı suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına ilişkin sözleşmeye göre Soykırımı ve Kapsamı (1951)

Madde 2: Soykırımı oluşturan eylemler;

Bu sözleşme bakımından, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden her hangi biri, soykırım suçunu oluşturur.

- a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;
- b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;
- c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracığı hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek;
- d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;
- e) Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek;

Madde 3 : Cezalandırılacak eylemler

- a) Soy kırımında bulunmak;
- b) Soy kırımında bulunulması için işbirliği yapmak;
- c) Soy kırımında bulunulmasını doğrudan ve aleni surette kışkırtmak;
- d) Soy kırımında bulunmaya teşebbüs etmek;
- e) Soy kırma iştirak etmek; ⁽⁸⁸⁾

Yukarıdaki tanımlara göre Soykırımı suçunun oluşması için aşağıdaki unsurlar oluşmalıdır:

- a) Silahsız olması
- b) Korumasız olması
- c) Öldürülenlerin tamamının aynı dine veya ırka mensup olması
- d) Grubun kısmen veya tamamen yok edilmesi için yaşam şartlarının kasten değiştirilmesi
- e) Grubun çoğalmasını engellemek için doğumların önlenmesi
- f) Gruba mensup çocukların zorla bir başka gruba sokmak ya da nakletmek
- g) Grubun örgütlü insanlar tarafından planlı bir şekilde yok edilmesi

ğ) Soykırımı eylemlerinin açıkça ve doğrudan yapılmış olması

Ermenileri, bulunduğu yerden başka yere nakleden tehcir kanununda herhangi bir dini ya da etnik gruptan söz edilmemiştir.

Kanun savaş zamanında vatanın savunması ve asayişin korunması için çıkarılmıştır. Kanunun amacı aykırı hareket edenlere karşı gerekli tedbirleri almaktır.

Suç sayılan fiillerin başında hükümetin emirlerine karşı silahlı direniş, silahlı saldırı, düşman hesabına casusluk ve ülkeye ihanet gelmektedir. Aynı kanun günümüz Türkiye'si ve Dünyası için de hala geçerlidir. Söz konusu kanunda tedbir olarak tek tek ya da topluluk şeklinde bu suçları işleyenleri başka taraflara nakletmek ön görülmüştür. Burada suç kabul edilen fiilleri işleyenler hedef alınmıştır. Hiçbir din ve ırkın adı verilmemiştir.

24 Nisan 1915'te yapılan şey, Ermeni ihtilal ve isyan örgütlerinin kapatılıp elebaşlarından 2345 kişinin tutuklanmasından başka bir şey değildir. Bu da bir devletin asayişi sağlaması için yapılması gerekeni yapmaktır. İşte Ermenilerin her yıl tekrarladıkları soykırımı hikayesi ve iftirası bundan ibarettir.

Osmanlı Başkumandanlığı'nda Kurmay Başkanı olarak görev yapmış olan General Schellendorf Bronsart ise, 24 Temmuz 1921 tarih ve 342 sayılı **Deutscha Allgemeine Zeitung gazetesinde Ermenilerin değil, Türklerin katliama uğradıklarını** şu şekilde ifade etmiştir:

“Ermenilerin buldukları her yerde ele geçen sayısız basılı bildirilerin, tahrik edici broşürlerin, silah-cephane, patlayıcı maddeler ve diğerlerinin ispat ettiği gibi isyan, uzun zamandan beri hazırlanmış, Rusya tarafından kurulmuş, kuvvetlendirilmiş ve finanse olmuştu. Yüksek devlet memurlarına ve subaylarına tavsiye edilmiş olan bir Ermeni suikasti İstanbul’da, zamanında haber alınmıştı.

Eli silah tutan Müslümanların hepsi, Türk ordusunda bulunduğu için Ermeniler tarafından savunmasız kalan halk arasında korkunç bir katliam yapmak kolaydı. Çünkü Ermeniler cephede Ruslar tarafından bağlanmış olan Şark ordusunun yanlarına ve gerilerine sarmakla yetinmeyerek, bu bölgedeki Müslüman halkı silip süpürüyordu. Şahit olduğum Ermenilerin zulümleri, Türklerin yaptığı iddia edilen zulümlerden çok daha kötü idi.

Gerisi ile bağlantısını sağlamak amacıyla, önce Şark Ordusu işe müdahale etti. Fakat Şark Ordusu, bütün kuvvetlerini cephede Rus kuvvetlerine karşı kullandığından ve isyan da daima genişlediğinden ve hatta Türkiye’nin en uzak yerlerinde de baş gösterdiğinden isyanın bastırılması için jandarmaya başvuruldu.

İş çok aceleydi. Çünkü, ordu çok hassas olan geri ile bağlarında tehlide uğramıştı. Binlerce Müslüman halk, Ermenilerin zulümlerinden korkarak kaçıyor. Bu ciddi durum karşısında Bakanlar Kurulu, Devlet için Erme-

nilerin tehlikeli olduğunu ilan etmeyi ve onları önce hudut bölgelerinden uzaklaştırmayı kararlaştırdı.

Bundan başka, Müttefikler basınının Ermenilerin sürülmesini, Türklerin Hıristiyanlara düşmanlığı şeklinde propaganda edeceklerini önceden tahmin ettiği için, her türlü sertlikten kaçındı ve bunda haklıydı. Propaganda başladı. Gerçekten yabancı ülkelerin her tarafında bu budalalığa inanıldı.⁽⁸⁹⁾

BATI'NIN KARANLIK GEÇMİŞİ

1826'da İran'la Rusya arasında yapılan savaşlarda Ermeniler Rusların yanında savaşa katılmışlar ve ardından 1828'de yapılan Türkmen Çayı Antlaşması'yla her iki taraf arasında göç serbest bırakılınca, İranlıların öç almasından çekinen birçok Ermeni Rusya'ya göç etmiştir.

Ruslar, Ermenileri hem İranlılara hem de Osmanlılara karşı kullanmak amacıyla bu göçmenleri Nahcivan, Revan ve Karabağ'a yerleştirmişler ve birçok kolaylığın yanı sıra buralardaki Ermenileri 20 yıl vergiden muaf tutmuşlardır. Bu avantajlar ve bölgedeki Müslümanları azınlıkta bırakmak amacıyla Erzurum, Kars ve Bayezit'ten de 70.000 civarında Ermeni buralara göç etmiştir.

Ruslar, Osmanlılara karşı yapılan her harekette Türkiye'den göç eden Ermenileri kullanmış ve 1828, 1853, 1877-1878 ve Birinci Dünya Savaşı'ndaki Türk - Rus Savaşlarında Ermeniler hep ön saflarda Türklere karşı savaşmışlardır.

Böylece, 1826'da İranlılara karşı Ruslarla birlikte saldırmış ve göç etmek zorunda kalmış olan Ermeniler, 1828'de de Osmanlılara karşı aynı şekilde hücum etmişler ve sınır içinden işbirliği yapanlarla birlikte 100-120 bin Ermeni savaş sonrasında Rusya'ya göç etmiştir.

Bu sebeple, 1828'den önce %80'i Müslüman olan bu günkü Sovyet Ermenistanı'nın başşehri Erivan'da bu ve 1877-1878'deki 70.000, 1985-196'daki 400.000 Ermeni'nin göç etmesi ve Kafkaslardaki 400.000 veya 100.000 Müslüman'ın sürülmesiyle Müslümanlar azınlıkta bırakılmaya çalışılmıştır. Buna rağmen 1914'te Erivan'da bile Müslümanlar Ermenilere ve Ruslara göre çoğunluktaydılar.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı sırasında 1.500.000 Ermeni'yi katlettiğini, 1.000.000'unu zorla Müslüman ettiğini ve 1.000.000'unu da sürdüğünü ileri süren Ermeniler ve Batılı destekçileri, 1.000.000'dan fazla Müslüman'ın Doğu Anadolu ve Kafkaslarda katledildiğini ve bir o kadarının da yerlerinden, yurtlarından edilerek sürüldüğünü göz ardı etmişlerdir. Bu sonunculardan İngilizler, Sudan'ı işgal ettiklerinde burada eli silah tutan herkesin kökünü kazımdan, 1849 - 1851 yıllarında İrlanda'dan gıda maddelerini dışarı çıkararak 400.000 insanı açlıktan öldürmekten ve 1841-1911 yılları arasında aynı İrlanda'nın nüfu-

sunu 8.196.597'den 4.381.951'e düşürerek sadece 1846-1848 yılları arasında 3.000.000 İrlandalıyı açlıktan ölüme terk etmekten ve 100 yıl süren Hıristiyan işgalinde yüz binlerce Hintliyi katletmekten kendilerini alamamışlardır. Yine Ermenilerin koruyuculuğunu yapan Fransa'da Kuzey Afrika'daki Tunus ve Cezayir'in istiklal mücadeleleri sırasında 1.000.000'dan fazla Müslüman'ı öldürmekten geri durmamışlardır. Aynı şekilde Ermenileri destekleyen, kıskırtan ve öne süren Ruslar ise, 1878'de ve İkinci Dünya Savaşı'nda yüz binlerce Kırmızı Türk'ü Sibiryaya, Birinci Dünya Savaşı sırasında yüz binlerce Kafkas Müslüman'ını çeşitli yerlere ve ihtilal sonrasında da 3.000.000 insanı sürmüş, veya rejime kurban etmiştir.

Ve nihayet Kızılderililerle Zencilerin kökünü kazımaya çalışan, ikinci Dünya savaşında yüz binlerce sivil Japon halkının üzerinde atom bombasını deneyen ve 1950-1970 yıllarında Vietnam'da birçok insanı katledenlere arka çıkıp gerçeklere kulak tıkayan da Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Bugün bile Filistin'de İsrail ve Afganistan'la Azerbaycan'da Rusya tarafından katliamlara devam edilmektedir. Örnekleri yüzlerce çıkarmak mümkündür. Her biri yüzlerce sayfalık araştırmayı gerektiren bu vahşetler dururken hayali Ermeni soykırımından söz eden ve I. Dünya Savaşı'nda öldürülen 1.000.000 civarındaki Müslüman'ı görmemezlikten gelenlerin bu tutumlarını Türkiye üzerindeki emperyalist emelleriyle açıklamak herhalde yerinde bir sonuç olacaktır.

Böylece dokuz ay boyunca sabır ve tahammülün, belki de bazılarının belirttikleri gibi, aşırı derecede

tehlikeli bir iyi niyetin üstündeki tedbirlerin sonunda alınan “göç ettirme” kararının insani boyutları da ortaya çıkmış olacaktır.⁽⁹⁰⁾

Tehcir Sonunda Türk ve Ermeni Nüfusu

Osmanlı Devleti’ndeki Ermeni nüfusu konusunda olduğu kadar, öldürüldüğü iddia edilen veya göçe tabi tutulan Ermeni nüfusu üzerinde de Ermeniler ve politikaları icabı onları destekleyen veya destekler görünen Batılı yazarların verdikleri sayılar üzerinde büyük çelişkiler bulunmaktadır.

Halbuki yerlerinden, yurtlarından edilen, katledilen veya çeşitli sebepleri yok olan Türk’lerin akıbetiyle, sayılarıyla uğraşan hemen hemen hiçbir Ermeni yazar bulunmadığı gibi, parmakla sayılabilecek kadar Batılı yazar, Ermenileri incelemek maksadıyla ve doaylı olarak bu konuyla ilgilenmiştir.

İtilaf Devletleri İstanbul’un işgalini müteakip savaş halinde oldukları Osmanlı Devleti idarecilerini suçlamak ve Ermeni soykırımı iddialarını ispat etmek üzere hemen harekete geçmiş, birçok tutuklamada bulunmuş ve birçok İttihat ve Terakki idarecisini Malta adasına sürmüşlerdir. İstanbul ve taşradaki büyükelçilik ve konsolosluklarındaki Ermeni tercümanlarını ve İngiliz, Fransız, Amerikan tarihçileriyle, hukukçularını seferber etmişler ve tutukluları, Malta sürgünlerini suçlayacak, Ermeni soykırımı iddialarını ispat edecek belge arayışı içine girmişlerdir.

Böylece kendi denetimlerinde bulunan Osmanlı Arşivlerinde yapılan araştırmalarda bu iddiayı doğrulayacak en küçük bir belge bulunamamıştır. Bu defa

araştırmalar İstanbul'daki Hükümet Komiserleri'nin gayretleriyle Paris, Londra ve Washington Arşivlerinde de yaptırılmış ve Washington'daki İngiliz Büyükelçiliği'nden İngiliz Dışışleri Bakanlığı'na 13 Temmuz 1921'de şu cevap verilmiştir.

“Lordum,

16 Haziran 1921 tarih ve 775 sayılı (E. 6311 / 132 / 44) yazınıza cevaben, Ermeni soykırımıyla ilgili olarak mesai arkadaşlarımdan birinin dün (12 Temmuz) Amerikan Dışışleri Bakanlığı'nı ziyaret ettiğini bildirmekten şeref duyarım. Amerikan konsoloslarının son savaşta Ermenistan'da yapılan zulümlerle alakalı raporlarını görmesine izin verildi. Bunlar Majesteleri Hükümeti'nin amacına en çok yarayacak yüzlerce rapor arasında seçilmişti.

Bu belgelerin içinde yargılanmak üzere Malta'da tutuklu bulunan Türkler aleyhinde delil olarak kullanılacak hiçbir şey bulunmadığını üzülererek arz ederim. Gözden geçirilen raporlarda yapılan zulüm dile getirilmesine rağmen söz konusu Türk görevlilerin sadece ikisinin, Sabit Bey ve Süleyman Faik Paşa'nın adları zikredilmekteyse de, bunlar hakkında yazılanlar da yazarın şahsi fikirlerinden ileri gitmemekte ve yeterli suç delili olabilecek hiçbir müşahhas olay gösterilememektedir.

Bu durum karşısında ve Amerikan Dışışleri Bakanlığı'nda mevcut raporlarda Türk'ler aleyhinde majesteleri Hükümeti'nin elinde esasen bulunmakta olan bilgiyi doğrulamak amacıyla dahi kullanılacak nitelikte hiçbir delile rastlanmadığından korkarım

ki, bu konuda yeni bir soruşturma yapmak için Amerikan Hükümeti'ne müracaat edilmesinden herhangi bir şey elde etme umudu yoktur. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın yakın bir tarihte durumu açıklığa kavuşturmak çaresini görememesinden üzüntü duyuyorum."

Ermenilerin ve özellikle Ermeni Patrikhanesi'nin özel gayretleri ve Batılıların titiz çabalarıyla Türkiye'de ve dışarıda yapılan bu araştırma ve soruşturmalardan Ermeni soykırımını ispatlayabilecek belge bulunamayınca, Malta'da tutuklu bulunan Osmanlı idarecileri 1919-1922'de peyderpey serbest bırakılmıştır. Otantik belge olmayınca da yukarıda sözünü ettiğimiz sahte belge imaline girişilmiştir.

İşte Ermenilerin ileri sürdükleri soykırım iddiasındaki bu tutarsızlık, göç ettirilen veya göç sırasında öldürüldüğü ileri sürülen Ermenilerin sayısında da görülmektedir. Birçok eserde bunların Ermeniler açısından tartışması yapılmıştır. Biz burada bu tartışmalara girmeden yukarıdaki bölümde verdiğimiz 1914'te Müslüman ve Ermeni nüfusuyla, savaş sırası ve sonrasındaki nüfusu karşılaştırmak suretiyle her iki taraftan ne kadar insanın kaybedildiğini, nerelere gittiğini veya gönderildiğini gözden geçirmeye çalışacağız.

İngiltere'deki Ermeni Yardım Cemiyeti Genel Sekreteri Herold Bufsenun'un ifadelerini esas alan Manchester Guardian gazetesi 25 Ağustos 1916 tarihli nüshasında Türkiye'deki Ermeni kayıplarıyla ilgili olarak verilen rakamların abartıldığı, bütün dünyadaki Ermenilerin (yaklaşık olarak) **4.000.000 oldu-**

ğu, bunlardan 1.000.000 kadarının göç ettiği, 500.000 kadarının öldüğü, 200.000'kadarının da Rusya'ya iltica ettiği belirtilmiştir.

Ermeni delegeleri Bagos Nubar ve Aharonyan tarafından verilen bir muhtırayı başyazı olarak yayınlayan Le Temps gazetesi, Patrikhane kayıtları ve çoğu kez hayali haberlere dayanan Vicont Brayce ve Dr. Lepsius'un ifadelerine de yer vererek şu sonuca varmıştır:

“Türkiye’de ne kadar Ermeni kalmıştır? Brayce’ın raporuna göre Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Ermeni nüfusu 1915 sürgününden önce 1.600.000-2.000.000 kadardı. Bu Ermenilerden 1.000.000 -1.200.000’i sürülmüştür. Bunların da yaklaşık yarısı mahvolmuştur.

Sonuç olarak Türkiye Ermenileri hemen hemen birbirine eşit üç gruba ayrılmıştır: 600.000 Ermeni sürgünden kaçmış, 600.000 Ermeni gönderildikleri yerlerde ölümden kurtulabilmişler ve geri kalanı da mahvolmuştur ya da açlıktan ölmüşlerdir. Dr. Lepsius da, Türk istatistiklerinin ölenleri 300.000 göstermesine rağmen, gerekçe bundan fazla olması gerektiğini belirterek Brayce’ın tahminlerini kabul ediyor.”

Fransız komutanı Larcher ise, 1920’de Fransızlar tarafından yapılan tahkikat sonunda Ermenilerin I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’ne silahla karşı koymaları, savaş yıllarındaki açlık, kıtlık, hastalık ve göç sırasındaki meşakkatler, iklim değişiklikleri ve

çeşitli saldırılar sonunda 500.000 civarındaki Ermeni'nin öldüğü kanaatine varmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Osmanlı Devleti'nin Nafia Nazırı (Bayındırlık Bakanı) ve bilahare Hariciye Nazırı (Dışişleri Bakanı) olarak görev yapmış, Savaşla birlikte, birçok Ermeni milletvekili gibi, ihanet etmiş ve Devlete silah çeken Ermenileri yönetmiş olan **Noradungian Gabriel Efendi** de, Lozan Konferansı tali komisyonunda **sunduğu raporda 700.000 Türkiye Ermeni'sinden 345.000'inin Kafkasya'nın çeşitli yerlerine, 140.000'inin Suriye'ye, 120.000'inin Yunanistan'a ve Adalar Denizi (Ege)'deki adalara, 40.000'inin Bulgaristan'a 50.000'inin İran'a geri kalanın da başka yerlere dağıldıklarını ifade etmiştir.**

Halbuki Hovannisian'a göre Suriye dışındaki Arap ülkelerinden Lübnan'a 50.000, Ürdün'e 10.000, Mısır'a 40.000, Irak'a 25.000 Ermeni'nin göç etmiş ve yaklaşık 35.000'i de Fransa'ya ve Amerika'ya bir kısmı da Kanada ve Kıbrıs'a göç etmiştir.

123.602 Ermeni'nin de 1927 nüfus sayımına göre Türkiye'de kaldığı göz önünde bulundurulduğunda, yaklaşık 900.000 civarındaki göçmene bu sayı eklenirse, 1.023.602 sayısı çıkmaktadır ki, bunu yukardaki 1914 Resmi İstatistiği'nde verilen Ermeni nüfusundan çıkaracak olursak, yaklaşık 211.069 sayısı kalmaktadır. Bu da savaş sırasında itilaf Devletleri saflarında Osmanlı Devleti'ne karşı savaşıp hayatlatını kaybeden ve tehcir sırasında çeşitli sebeplerle ölen veya eşkiyaca öldürülen Ermeni sayısıdır. Zaten birçok kaynakta bu rakamın 200.000 civarında oldu-

ğu ve en çok da 300.000 olabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca Ruslarla, daha sonra da İngiliz ve Fransızlarla hatta Yunanlılarla birlikte Osmanlı ordusuna karşı savaşan, içeride çıkardıkları isyanlar sırasında veya tehcir edildikleri yerlerde yaşlılık, hastalık, iklim şartları ve eşkiya baskınları sonucunda ki, bunlar arasında tehciire mani olmak için konvoylara tasallut eden Ermeniler de vardır.

Ölen Ermenilerin sayısı, Türk, Rus, Fransız ve İngiliz Harp Cerideleri ve o dönemde cephede bulunan subay, yazar ve memurlarının hatıratları ayrı ayrı ele alınarak incelendiğinde yukarıdaki 300.000 rakamını bile vermemektedir.

Şayet Osmanlı Devleti, bazı Ermeni yazarların iddia ettiği gibi Ermenileri bir soykırıma tabi tutup köklerini kazımak isteseydi, yukarıda örneklerini verdiğimiz bazı devletlerin yaptığı gibi, savaş halini bahane ederek bunu rahatlıkla yapabiliirdi. Ancak yapılabileceğin en ehvenini seçerek kendi sınırları içinde Ermenileri göçe tabi tutmuş ve ülke dışına bile sürmemiştir. Ermeni yazarlarının rakamlar konusundaki tutumu da hayalleri ve propagandayı bırakıp ilmi olanları aramak olmalıdır.

Zaten Amerika'daki Ermeni Profesör Hovannisiyan da 1982 yılında Münih'te yapılmış olan "Dünya Ermenilerinin Problemleri Kongresi"nde bu gerçeği şöyle dile getirmiştir:

“Ermeni soykırımı ispatlanamamıştır. Soykırım hukuken geçersizdir ve zaten zaman aşımına da uğramıştır.”

Madalyonun öteki yüzü çevrilerek incelendiğinde ise, gerek Anadolu gerekse Kafkaslarda Ermeniler tarafından öldürülen Türklerin sayısının yukarıda verilen sayıların kat kat üstünde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yine 1920 yılında konu hakkında Doğu Anadolu’da 6 vilayette inceleme yapan 69 Amerikalı uzman raporlarına da dayanarak incelemede bulunan ve Amerikan Kongresi’ne **“Stratejik Muhteva, Ermeni Terörü ve Milletlerarası Terörist Münasebetler ve Meseleye Tarihi yaklaşım”** adıyla rapor sunan bazı Kongre üyeleri “1912-1922 yılları arasındaki 10 yıl içinde Ermeni vatani olduğu öne sürülen 6 Doğu Anadolu vilayetinde 1 milyon Müslüman’ın öldürüldüğü unutulmamalıdır... ASALA katliam iddialarıyla ortaya çıkıyor ve Türkler de biz katliama uğradık diye tavır alırlarsa, bu haklı olmaz mı?” diyerek yukarıda verilen sayıları doğrulamıştır.

Amerikan Kongresi’ne daha önce sunulan Ermeni karar tasarısını destekleyen, ancak Türkiye’ye gelip azınlık liderleriyle görüşükten ve belgeleri inceledikten sonra, birçok Batılı yazar gibi, görüşleri Amerikalı Demokrat Parti Temsilciler Meclisi Üyesi Larry Smith, Türklerin haklı olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Türkiye’yi ziyaret ettikten sonra Ermeni meselesi konusunda ufukum genişledi. Türkiye’yi görüp, Yahudi liderleri de, bazı azınlık liderleri ile konuştuktan sonra, düşüncelerinde önemli değişiklikler oldu. Daha sonra bu konuda bazı incelemeler yaptım, şimdi ise fikrim tamamen değişti. Çünkü ufukum genişledi, Artık olaylara ilmi ve gerçekçi bir açıdan bakıyorum. Ermenilerin tarihi saptırdıklarını ve gerçeklerin kendi amaçları doğrultusunda değiştirdiklerini gördüm.”⁽⁹¹⁾

Aynı şekilde NATO eski Genel Sekreteri Joseph Luns ta “İnanın Bu Bana Bir Zevkti” isimli hatıratında konu hakkında “Avrupalıların tek bildikleri şey Ermeni iddialarıdır. I. Dünya Savaşında Ermenilerin kaç Türk’ü öldürdüğünden kimsenin haberi yoktur” demiştir.

Bölüm 6

**Mondros Mütarekesi'nden
Sonra Ermeni Sorunu**

Osmanlı Hükümeti, ABD Başkanı Wilson'un barış ilkeleri doğrultusunda itilaf Devletlerine barış teklifi yapmıştı. 30 Ekim 1918 yılında Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı. Böylelikle Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşından mağlup olarak çıkmış oldu.

Mondros mütarekesinin 4, 11 ve 24. maddeleri Ermenilere aitti. Söz konusu maddelerde Ermeni esirlerinin kayıtsız şartsız teslim edilmeleri, Türk askerinin Kafkasya'dan ve İran'ın kuzeybatısından çekilmeleri ve Ermenistan bölgesinde karışıklık çıktığında İtilaf Devletleri tarafından işgal edileceği öngörülüyordu. Mütarekeden sonra Ayan (Senato) Başkanlığına getirilen Ahmet Rıza Bey ile Başbakan Damat Ferit Paşa'nın eski yönetimi kötülemek amacıyla Ermenilerin lehine ilmi dayanaktan yoksun bazı açıklamalar

yapmaları, sonradan Osmanlı Devleti'nin başına büyük sıkıntılar açmıştı. Garip bir durumdur ki, 1919 yılının Ocak ayında toplanan Paris Barış Konferansı'nda Başbakan Damat Ferit Paşa bağımsız Ermenistan'ı kabul ediyordu.

İtilaf Devletleri Wilson'a, Ermenistan mandasını kabul etmesini ve Ermeni – Osmanlı sınırını çizmesi için tekliflerde bulunmuşlardı. Amerika mandayı kabul etmemiş fakat, sınırı çizmişti.⁽⁹²⁾

26 Mayıs 1918'de Gürcistan, iki gün sonra yani 28 Mayıs 1918'de de Azerbaycan ve Ermenistan bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Gürcistan'ın başkenti Tiflis, Ermenistan'ın Erivan, Azerbaycan'ınki ise Gence şehriydi. Artık sıra Rusya ve Türkiye Ermenilerini birleştirip uluslararası platformlarda tanınmalarına gelmişti. İtilaf Devletleri, Ermenilere döktürdükleri Müslüman Türk kanının bedelini yine Müslüman Türk'e ödetmek istiyorlardı. Erivan'da Ermenilerin bağımsızlıklarını ilan etmeleri, soruna ister istemez farklı boyut kazandırmıştı.

İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'ni ortadan kaldıran ve topraklarını kendi aralarında paylaşırken Sevr Barış Projesi'ni hazırlamışlardı. 10 Ağustos 1920'de üç temsilci, Osmanlı Hükümeti adına Sevr Projesi'ni imzalayarak teslim aldılar. Parlamento, hükümet ve Padişah tarafından imzalanmayan Osmanlı'nın ölüm fermanı Sevr Barış Antlaşması, Ermenilere bağımsızlık veriyor ve Anadolu'yu bölüyordu.

Sevr Antlaşmasında Ermenilerle ilgili hususlar

8893'üncü maddeleri arasında yer almıştı. Osmanlı Devleti, Ermenistan ve İtilaf Devletleri; Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis illerinde, Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırların tayinini ABD Cumhurbaşkanı'nın hakemliğine bırakmışlardı. Tabir yerinde ise “kuzu kurda teslim” edilmişti.

Milli Mücadelede Ermeniler

Türk Milleti'nin kabul etmediği Sevr Antlaşması, hiçbir zaman uygulanamamıştı.

Milli Mücadele'nin daha ilk aylarında toplanan Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde Ermeni sorunu da ele alınmıştı.

Milli Mücadele yıllarında Ermeni saldırıları, zaman zaman soykırıma dönüşmüştü. Doğu cephesi Komutanı Kazım Karabekir'in 27 Eylül 1920'de başlattığı askeri hareketle sırasıyla Sarıkamış, Merdenik, Kağızman ve Kars'ı zaptederek zulümlerine son verdi. TBMM Hükümeti'nin zaferle sonuçlanan bu ilk askeri hareketi Ermenilerle imzalanan Gümrü (3 Aralık 1920) Antlaşmasıyla sona erdi. Daha sonra, Rusya-TürkiyeKafkas Cumhuriyetleri arasındaki sınırı çizen Moskova Antlaşması imzalandı(Mart 1921). Ekim 1921'de imzalanan Kars Antlaşması ise Moskova Antlaşmasını tamamlar nitelikteydi.

14 Maddeden oluşan Gümrü Antlaşması kısaca aşağıdaki konuları içermektedir:

1) Taraflar (Ermeni ve Türk heyetleri), Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde hiçbir yerde Ermeni nüfu-

sunun çoğunluğunun olmadığını kabul etmişlerdir. (Md:3)

2) TBMM Hükümeti, haklı olduğu halde tazminat almayacağı kabul edilmiştir. (Md:9)

3) Ermeni Hükümeti, TBMM Hükümeti tarafından kabul edilmemiş Sevr Antlaşması'nı, hiç olmamış ve ortaya atılmamış gibi kabul ve ilan etmiştir. (Md:11)

Yukarıda görüldüğü gibi Ermeniler, Gümrü Antlaşmasında Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde hiçbir yerde çoğunluğa sahip olmadıklarını ve Sevr Antlaşmasını da hiç olmamış gibi yok saydıklarını kabul ve ilan etmişlerdir.

Lozan'da Ermeni Sorunu

M. Kemal Paşa'nın önderliğinde başlayan bağımsızlık mücadelemiz, 9 Eylül 1922'de işgalci Yunan Ordusu'nu Ege'nin sularına dökerek zaferle sonuçlanmıştı. 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Mütarekesi'yle de cephelerde silahlı mücadele sona ermişti. İtilaf Devletleri, TBMM Hükümeti'ni 13 Kasım 1922'de İsviçre'nin Lozan kentinde toplanacak olan barış Konferansına çağırdı: TBMM Hükümeti'nin olmazsa olmazları arasında Türk topraklarındaki "Ermeni Yurdu" isteme konusu da vardı. İtilaf Devletleri bağımsızlık savaşımız boyunca Ermenileri kullanmışlar, buna karşılık da, onlara toprak vaat etmişlerdi. Özellikle İngiliz ve Fransızların teşviklerinin önemli rolü olmuştu. Maraş ve Adana bölgelerinde Fransızların, Ermenileri katliamlara teşvik edip onlara toprak

vaat etmeleri, Lozan görüşmelerinde unutulmamıştı.

Bunun için de Ermeniler Lozan Konferansı başlamadan önce örgütlenerek harekete geçmişlerdi. Sanki Gümrü Antlaşması'nı imzalayanlar Ermeniler değillerdi. Bundan dolayıdır ki Lozan görüşmelerinde Ermeni sorunu çok yönlü olarak gündeme getirilmişti.

Anadolu'dan Ermenilere yurt verilmesi konusu, İtilaf devletleri temsilcileri tarafından Lozan Barış Antlaşması görüşmelerinde sürekli gündeme getirilmiş fakat, Türk milleti adına hareket eden delegeler bu konuda asla taviz vermemişlerdir.

Örneğin; bunlardan İsmet Paşa, değişik oturlarlarda “Ermeni yurdu için Türk anayurdunda ayrılabilir bir karış toprağın bulunmadığını, Türkiye'deki Ermenilerin Türk vatandaşlarıyla birlikte hayat sürdürmelerine bir engel olmadığını” ifade etmiştir.

Dr. Rıza Nur da “İtilaf devletlerinin Ermenileri kendilerine alet ettiklerini, kendi devletlerine isyan ettirdiklerini ve bunların çektikleri sıkıntılara sebep olanların Türklerin değil itilaf devletlerinin olduğunu, Ermeniler ödüllendirilecekse itilaf devletlerinin ödüllendirmesi gerektiğini, Türk yurdunun verilmesiyle dost kazanılamayacağını, itilaf devletlerinin bağımsızlık vermeleri gerekiyorsa özgürlükleri için bunca kan döken Mısır'a, Hindistan'a, Tunus'a, Cezayir'e, Fas'a ve hatta İrlandalılar'a niçin istikallerini vermediklerini sorarak öncelikle bunlara özgürlük verilmesi gerektiğini” söylemiştir. ⁽⁹³⁾

Gümrü Antlaşmasına imza atmamış gibi hareket eden Ermeni örgütleri, İtilaf Devletlerinin yardımlarıyla Anadolu'dan bir Ermeni yurdu elde etmeye çalışmışlardı. Bunun mümkün olmadığını gören İtilaf Devletleri geri adım atmak durumunda kalarak Ermenileri bir kenara itmişlerdi. Herkes, Türkiye'den kendi adına koparabileceği şeyleri hesaplamaya başlamıştı.

Ermeni heyeti tarafından İngiltere'ye, Ermeni milletine birçok defalar yaptığı vaatler hatırlatıldığı zaman, İngilizler, "Ne yapalım Rumlara da İzmir'i ve Trakya'yı söz vermiştik. Fakat vaatlerimizi gerçekleştiremedik" cevabını vermişlerdi.

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşmasında Ermeni Sorunu azınlıklarla ilgili maddelerle çözüme kavuşturulmuştur. Ermeniler de dahil olmak üzere hiçbir azınlığa ayrıcalık (Müslümanlara göre dini haklarda pozitif ayrımcılık hariç) tanınmamıştır. Hepsi Türk vatandaşı kabul edilmiştir. Ermenilerin dini durumları da, diğer azınlıkların olduğu gibi Lozan Barış Antlaşması'nın 3744 Maddelerinde çözümlenmiştir.

Ermeniler Gümrü Antlaşması ile Sevr Antlaşmasının geçersiz olduğunu kabul etmişler ve Türkiye'ye yönelik toprak taleplerinden resmen vaz geçmişlerdir. 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan ve Sevr'in yerini alan Lozan Antlaşmasında ise Ermeniler hakkında hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Böylece konu Lozan'da bütünüyle çözümlenmiştir.

Günümüzde Ermenilerin Sevr'e dayalı ola-

rak birtakım iddialarda bulunmaları da hukuken hiçbir anlam taşımamaktadır.

Konuyu kapatırken Sevr Antlaşmasının taraf ülkelerce onaylanmamış bir antlaşma olduğunu hatırlatmak yerinde olur.⁽⁹⁴⁾

Bölüm 7

**Türklerin Soykırımı
Yapması Mümkün Mü?**

Tarihi yapanlar da yazanlar da insanlardır. Bas-kı ve şiddet olmaksızın insanlar sahip oldukları inancın değerleriyle hareket ederler. Olağanüstü bir durum olmadıkça insanların sahip oldukları inancın değerleriyle hareket etmeleri, olayları yönlendirmeleri yaşamın doğal bir süreci kabul edilir.

İnsanların eylemlerine bu açıdan baktığımızda herhangi bir Müslüman'ın soy kırımını yapması mümkün olmadığı görülür.

Türklerin mensup oldukları ve uğrunda canlarını, mallarını verdikleri, kanlarını akıttıkları İslam Dini'nin bir adı da barıştır. Türkler tarih boyunca birçok ayrı dine ve ırka mensup topluluklarla iç içe yaşamışlar ve onları yönetmişlerdir. Türkler, bireysel çıkışların dışında hiçbir zaman ayrı dine ve ırka mensup olanlara

karşı zalimane davranmamışlardır. Her zaman onların dinlerinin, canlarının ve mallarının koruyucusu olmuşlardır. Tarihte bunun sayısız örnekleri vardır.

Bunlardan bir örnek İran'dan kaçan ve Doğu Anadolu'ya yerleşen Ermeniler için vermek istiyoruz.

1747 yılında Nadir Şah'ın öldürülmesinden sonra İran'da taht kavgaları başlamıştı. Bu kargaşada, İran Ermenilerinin Anadolu'ya kaçtıkları ve bunların bazı açığözler tarafından esir veya köle olarak tutulup, satışa çıkarıldıkları belirlenmişti.

1755'de III. Osman, 1758'de III: Mustafa tarafından fermanlar çıkarılarak, İran'dan Anadolu'ya kaçan Ermenilerin kılına bile dokunulmaması ısrarla vurgulanmıştır.

Neticede 1759'da Kerim Han, Güney İran'ın tamamını ele geçirmiş ve Osmanlı Devleti'ne karşı Ruslarla ittifak yapmıştır. Kerim Han'ın 1779 yılında vefat etmesiyle İran tekrar karışmış Anadolu'ya İran Ermenilerinin kaçışları yeniden başlamıştır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, Ermeniler hakkındaki eski fermanları hatırlatıcı bir ferman daha çıkarmıştır. Bilindiği üzere, bu sıralarda Napoleon Bonapart Mısır'ı işgal etmişti. Osmanlı Devleti, Napoleon'la uğraşırken İran'dan kaçan Ermenileri yine ihmal etmeyerek, oldukça kapsamlı bir ferman daha çıkarmıştır.

Erzurum, Çıldır ve Kars valilerine, Van muhafızına, Bayezid mutasarrıfına, Erzurum, Kars ve Ahıska kadılarına, Erzurum ve Kars gümrükçülerine yazılmış olan bu fermanın çok açık bir şekilde anlaşılıyor ki, İran'daki karışıklıklar sebebiyle buradaki Ermeniler,

Türkiye'ye sığınarak, doğu illerimizde yerleşmişlerdir. Osmanlı Devleti, İran'dan gelen bu Ermenilerin herhangi bir zarar görmemesi için mahallin devlet adamlarına emirler göndermiştir. İranlıların, Ermenileri esir olarak sattıkları, bu ticarete Türkiye'de de bazı eşkiyanın katıldığı görülmektedir. Osmanlı Devleti, bu ticaretin şiddetle karşısına çıkmakta; Ermenileri, bir baba gibi himayesine almaktadır. Ellerinde Ermeni esiri bulunduranların şiddetle cezalandırılmasını istemekte ve bu durumda olan Ermenilerin derhal serbest bırakılmasını buyurmaktadır. Nitekim böyle bir davada İzmir'de esir olarak satılan İran'dan gelmiş bir Ermeni'nin, mahkeme kararıyla hürriyetine kavuştuğuna da işaret edilerek, mesele somut bir biçimde ortaya konmuştur.

Bu vesika, Birinci Dünya Savaşı yıllarında, doğu illerimizde geniş çaplı bir katliama girişen Ermenilerin, buraya nereden geldiklerini göstermesi bakımından da önemlidir.

Sonuç olarak, Ermeniler bize çok şey borçludurlar. O yıllarda şayet Osmanlı Devleti kendilerine el uzatmasaydı, yok olup gitmeleri mukadderdi (95).

Avrupalılar için böyle bir örnek vermek çok zordur.

Örneğin;

Haçlı seferleri sırasında Kudüs'ü Müslümanlardan alan Haçlı orduları, Kudüs'ün sokaklarında dökükleri kan denizinde insan cesetleri yüzdürmüşlerdir. Aynı şehri Haçlılardan geri alan Selahaddin Eyyubi de can, mal güvenliği ve din özgürlüğü fermanı ile şehre girmiştir. Şehri ilk alan Hz. Ömer.(r.a)'in adaleti

ve fermanı da ortadadır.

Bu konuda sayısız örnekler vardır.

Bir Müslüman, savaşta çocukları, kadınları, yaşlıları, teslim olanları (eman dileyenler), ibadethanelerdeki görevlileri öldüremez. Hatta zaruret olmadıkça ağaçları bile kesemez. İslam'ın temel kaynakları olan Kur'anı Kerim ve Sünnet'teki hükümler ile başta Hz. Ebubekir olmak üzere Dört Halife dönemi ve diğer Müslüman komutan, yönetici ve halkın uygulamaları ortadadır. Diri insanların ellerini, parmaklarını ve kulaklarını kesip vücutlarında açtıkları ceplere doldururlar, bu noktada konuşmaları zordur. İslam dini değil diri insanın, ölünün dahi herhangi bir yerini kesmeye ve işkence etmeye izin vermez.

Müslüman Türk Milletinin tarihi geçmişi ortadadır. Savaşlarda yendiği ordunun komutanına ve askerlerine karşı sergilediği davranışları tarihin efsaneleşmiş sayfalarındadır. Ermenilerin buldukları yerden başka yerlere nakillerinden yalnız onlar değil, yüz binlerce Türk de etkilenmiştir. Çünkü Anadolu'da Türklerin bankacıları, noterleri ve ödünç para aldıkları kimseler Ermeni komşularıydı.

I. Dünya Savaşında 8 milyon Türk'ün iki milyonu cephelerde savaşmaktaydı. Anadolu'da ihtiyarlardan, kadınlardan ve çocuklardan başka bir kimseye rastlanmıyordu. Ermeni Tehciri olduğunda işe yarayacak sağlam Türk'ler Çanakkale'de, Sina'da, İran'da, Mezopotamya'da ve Kafkasya'da çarpışıyor ve şehitlik mertebesine ulaşıyordu. Bir asır içinde 18. defa memleketi adım adım savunan bu iki milyon kahramandan 500 bini dönmemiştir. O halde Ermeni katliamından dolayı Türk'leri suçlu göstermek, suçun ta kendisidir.

Sadece Ermenilerin Van ve Erzurum'da yaptıkları katliamları hatırlatmakla yetineceğim: Ermenilerin Türklere yaptıkları vahşet karşısında Rus kumandanı da isyan etmek durumunda kalmış ve vahşeti durdurmak için elebaşlarından 50 Ermeni'yi Erzurum'da idam ettirmiştir.⁽⁹⁶⁾

Avrupalılar Olsaydı Ne Yaparlardı?

Osmanlı'nın tarih boyunca yayıldığı Coğrafya üzerinde onlarca ayrı dine ve ırka mensup topluluklar yaşamıştır. Şimdiye kadar herhangi bir din ve ırk mensubuna soykırımı uygulamamıştır. Tarih, Avrupalıların yaşadığı ve yayıldığı coğrafyayı da yazmıştır:

1479'da İspanya'da Müslüman ve Yahudilere uygulanan soykırımı herkesin hafızasındadır. Soykırımı uğrayan Müslüman ve Yahudileri kurtaran ve bağrına basan Osmanlı

Hükümeti'dir.

1680 yılında Tökeli İmre ve adamları,
 1711 yılında Rakoczi Ferenc ve adamları,
 1849 yılında Layos Kasuth ve adamları,
 İsveç Kralı Şarl ve adamları ile 1841 ve 1856 yıllarında Polonyalı Prens Chartorski ve adamları kimin soykırımından kaçarak Osmanlıya sığınmışlardır?

1478 tarihli ferman ile dilleri, dinleri, kiliseleri, okulları vs. güvence altına alınan Balkan milletlerinin 21. yüzyılın başında **Müslüman oldukları için Boşnakları, Arnavut asıllı Müslümanları, Makedonları ve Bulgaristan Türklerini yurtlarından atmalarının izahını kim yapacaktır?**

Türkler Ermenilere, soykırımı yapmak isteselerdi bunu 15 ve 16. yüzyıllarda yaparlardı. Türkler, o zaman güçlerinin doruğundaydı. Bu dönemde Hıristiyan devletler, Osmanlı Devleti'nin himayesini istiyor ve içişlerimize de karışmayı akıllarından bile geçiremezlerdi. 15 ve 16. yüzyıllarda, değil Ermenileri, tüm Hıristiyanları Anadolu'dan çıkarmaya, ya da yok etmeye güçleri yeterdi. Aynı tarihlerde İspanya'da Müslüman ve Yahudilere uygulanan soykırımı ortadadır.

Ermeniler, Anadolu'nun her tarafında dağınık bir şekilde yaşamışlardır. Nüfusları birkaç yerde %20-25'lere ulaşmış, ülke geneline oranları ise % 67'den ileri gitmemişti. Böyle bir nüfus oranı ile dünyanın neresinde devlet kurulabilir ki?

%7'nin %93'ü yönettiği bir yer nerede olabilir?

Osmanlı Hükümeti Soykırımını düşünseydi, Ermeni nakilleri sırasında olağanüstü denecek savaş şartları içinde bu kadar yasal tedbirler alır mıydı? Bunca masraf yapar mıydı? Onların mallarını güvence altına alır mıydı? Borçlarını erteletir miydi? Onları ileride, mallarından, mülklerinden mahrum edecek anlaşmaları (satış, ipotek vb.) geçersiz sayar mıydı?

ERMENİLERİN KATLIAMLARI VE İŞKENCELERİ

Ermeniler katliamlarını ve işkencelerini, özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yapmışlardı. Bunlar Doğu Karadeniz, Doğu, Güney ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde yüz binlerce Müslüman öldürdüler, kadınlara tecavüz ettiler. Akla hayale gelmeyen işkencelerini Müslümanların ölülerine de, dirilerine de uyguladılar.

Öldürdükleri yüz binlerce insanların yalnız bir suçları vardı: O da Müslüman olmaktı.

Bu, tam anlamıyla bir soykırımı idi. Çünkü tüm belgeler resmi, aynı zamanda yandaşları Batılı devletlerin de bu belgelerde imzaları vardır.

Katliamları köy köy, kasaba kasaba, şehir şehir vermeye bu kitabın hacmi izin vermez. Ancak katliamların listesini Devlet arşivleri Genel Müdürlüğü'nün tespitlerine göre vereceğiz. Ayrıca Ermenilerin cinayetlerini işleme ve işkence yöntemlerinin bir kısmını listeleyeceğiz. Bunları, ilgili kaynaklardan araştırıp tespit ederken insanlığımdan utandığımı ifade etmek istiyorum. Okuyucularımdan da bu noktada özür diliyorum. Ermenilerin katliam yöntemlerini ve işkencelerini ortaya koymamız günümüzdeki Ermeni yurttaşlarımızı bağlamaz.

Kur'anı Kerim'in ifadesiyle; "Onlar bir ümmetti, (topluluktu, milletti) gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da size aittir. Siz onların yaptıklarından sorguya çekilmezsiniz" (Bakara, 141).

Ancak Gümrü (1920) ve Lozan (1923) antlaşmalarıyla tarihe gömülmüş bir sorunu yeniden horlatmaya çalışanlara diyeceklerimiz vardır.

Bir Rus Topçu Alayı Kumandanı, Harp Esiri Yarbay Twerdo Khlebof'un 1918 yılında "**Ermeniler rüzgar ektiler. Fakat rüzgar ekenin fırtına biçeceğini unuttular!**" demiştir.

Ermeniler, olaylara böyle bakmak durumundadırlar. "Kötülüğe sebep olmak, onu yapmak gibidir" sözünü unutmamak gerekir.

Bugünkü Ermeniler, yalnız kendi ölülerinin değil Müslüman ölülerinin de hesabını, o günkü çetelerinden ve onları destekleyip kışkırtan Rusya, İngiltere, ABD ve Fransa'dan sormalıdırlar.

Ermenilerin Cinayet ve İşkence Yöntemleri

- Burun, kulak, kol ve bacakları kesmek
- Dudakları kesmek
- Kestikleri vücut azalarını (parçalarını) göğüste ve vücudunun diğer yerlerinde açtıkları ceplere doldurmak.
- Dillerini kesmek, derilerini yüzmek.
- Camileri yıkma, yakma, ahır yapma, havaya uçurma, kiliseye çevirme, çevrenin Müslümanlarını oraya toplayıp topyekün yakma veya öldürme yeri olarak kullanmak minarelerinden silahlarla şehirde ya da köyde dolaşanları öldürmek.
- Müezzinler ezan okurken onlara küfretmek, susturmak, taşlamak.
- Kocalarının ve çocuklarının önünde kadınlara tecavüz etmek.
- Topladıkları Müslüman kadınları, askerleriyle birlikte çıplak bir şekilde gezdirmek.
- Kadınlara tecavüz ettikten sonra bir yerden başka bir yere çıplak olarak nakledip ondan sonra yakarak öldürmek.
- Tuttukları kadınları zorla dinlerini değiştirmeye

zorlamak.

- Milli değerlere hakaret ve küfür etmek.
- Bazı bölgelerde aylarca ezanı yasaklamak.
- Hamile kadınların karınlarını yarmak, deşmek ve çıkarılan çocuğu annesinin kucağına vermek, ya da doğmuş çocukları yukarıya fırlatılarak aşağı inerken süngü tutmak.
- Süt emen çocukları, annesinin gözü önünde ateşe atıp kızartmak, ondan sonra da annesini yemesi için zorlamak.
- Kadını duvara çivi ile çakmak, sonra da kalbini oyup başının üzerine koymak.
- Kadınların örtülerini açmak.
- Tecavüz etmeyecekleri vaadiyle kadınların tüm paralarını ve çeyizlerini almak, sonra da tecavüz etmek.
- Öldürülmüş kız çocuklarını annelerinin kucağına verdikten sonra kadınları öldürmek.
- Kadınların vücutlarının muhtelif yerlerini süngülerle kıyma doğrar gibi doğramak.
- Kızlara tecavüz ettikten sonra parçalamak, öldürmek.
- Kadınları, erkeklerden ayrı yerlere götürmek.
- Kadınların yanaklarını ısıırıp koparmak.
- Kadınların memelerini keserek öldürmek.
- Kadınları ve çocukları bıçak ve baltalarla boğazla-

arak öldürmek.

- Ellerin, kollarını keserek canlı iken ateşe atmak.
- Asarak, boğarak öldürmek.
- Gözlere kazık sokmak, onları süngü ile çıkarmak.
- Evlere, samanlıklara doldurup yakmak.
- Açılan kuyuların başında ,koyun boğazlar gibi boğazlayıp kuyuya atmak, doldurmak.
- Öldürüp duvara dayamak, göğsünü yarıp ciğerlerini ve gırtlakını çıkarıp gırtlakını ağzına, ciğerini kucağına vermek.
- Öldürüp kuyulara doldurmak.
- Tandırda yakarak öldürmek.
- Karnında ateş yakarak öldürmek.
- Ayakları başlarına bağlanarak öldürme.
- Birbirlerine bağlayarak öldürmek.
- Balta ile parçalayıp öldürmek.
- İnsanları diri diri yakmak.
- Diri diri insan beyinlerini akıtmak.
- Başlarını ezerek öldürmek.
- Çivilere insan ciğerlerini ve kalplerini asmak.
- Kilise kapılarının eşiğinde koyun boğazlar gibi insan boğazlamak.
- Can çekişen insanların ağzına sopa sokmak, tekmeleyerek öldürmek.

- Meyve ve ekin bahçelerini yakmak, ağaçları kesmek.
- Dipçiklerle insanların bellerini kırarak ölüme terk etmek ya da öldürmek.
- Erkeklerin cinsel organlarını kesip dirisinin ve ölüsünün ağzına koymak.

Yukarıda bazılarını verdiğimiz cinayet yöntemleriyle Ermeniler, söz konusu bölgelerde tarihin ender kaydettiği katliamlarını gerçekleştirmişlerdir.

Ancak, zaman zaman fırtına da biçmişlerdir. Ama rüzgarı eken onlardır. Bu durum Ermeni tarihinin bir lekesidir. Bunu güncelleştirmek kendilerine zarardan başka bir şey getirmez, getirmemiştir de.

1915-20 yılları arasındaki Ermeni olaylarına sahip çıkan Batılılar da aslında “merdi kipti şecaat arz ederken sirkatin söyler” durumuna düşmektedirler. Fakat, farkındalar mı acaba?

ERMENİ OLAYLARINI GÜNÜMÜZE TAŞIMAK

Geçmişteki Ermeni olaylarını bugüne taşımamanın anlamı olmadığını düşünüyoruz. Asırlarca iç içe, yan yana ve sırt sırta yaşamış Ermenilerle Müslümanlar ve Müslüman – Türk topluluklarının aralarındaki kavgaların tohumlarını hep başkaları ekmiş ve hasadını da onlar toplamışlardır.

Her iki taraftan ölen yüz binlerin kanı henüz kurumadan yeniden yine onların hesabına, fakat sözde Ermeniler adına, Ermeni ve Türk kanı akıtmak yine Batılı devletlerin yararına olacaktır.

M. Kemal Atatürk'ün 1 Mart 1922 TBMM üçüncü Toplanma Yılı Açış Konuşmasında şunları söylemiştir:

“Ermeni meselesi denilen ve Ermeni milletinin gerçek çıkarlarından ziyade dünya kapitalistlerinin ekonomik çıkarlarına göre halledilmek istenen mesele, Kars antlaşması’yla en doğru çözüm şekli buldu. Asırlardan beri dostane yaşayan iki çalışkan halkın dostluk bağları memnuniyetle tekrar kuruldu.”

Bu sözler doğrultusunda hareket edilerek bölgede yeniden barış kurulmalıdır. Buna her iki toplumun da acilen ihtiyacı vardır.

Günümüzde, altında imzası olan devletlerden Ermenilerin Gümrü Antlaşmasına; Rusya’nın ve diğer Kafkas ülkelerinin Kars Antlaşmasına; diğer Avrupa devletlerinin de Lozan Antlaşmasına sahip çıkmadıklarını görüyoruz.

Bu durum insanlık adına olduğu kadar, uluslararası hukukta da bir skandaldır.

Kurtuluş Savaşını takip eden yıllarda Lübnan bir Ermeni üssü haline gelmişti. 1964 yılının Aralık ayında Makarios’un (Kıbrıs eski Cumhurbaşkanı, Papaz) direktifiyle Kıbrıs Dışişleri Bakanı Kipriyanus, BM Güvenlik Konseyinde “Ermeni Sorunu” nu yeniden ortaya attı. Kipriyanus, 1915 yılı Tehcir Kanunundan söz ederek “Türklerin Ermenileri öldürdüğünü, bu nedenle Ermenilerin bunun, 50. yıl dönümünü anmaya hazırlandıklarını “ söyledi. Nitekim de öyle oldu.

24 Nisan 1965 yılında Beyrut’ta yüz bin kişilik Kamile Şamun Stadında toplanan Ermeniler aleyhte konuşmalar yaparak Türkiye’yi suçlamışlardır. On-

dan sonra'da ABD ve Avrupa devletlerinin önemli kentlerinde yürüyüşler yaparak konuyu güncelleştirmeye çalıştılar. Her yıl tekrarladıkları faaliyetlerinin yanında bir de "Ermeni Soy Kırım Anıtları" dikmeye başladılar. Bunun ilkinin 1968 yılının 24 Nisanında Lübnan'ın Beyrut kentinin Antilyas yöresinin Bikfaya Manastırı'nın yanında büyük bir törenle dikmişlerdir.

Ermeniler ikinci Dünya Savaşı sona erdiği yıllarda da harekete geçerek ABD, İngiltere, SSCB, Fransa gibi ülkelerin yöneticilerine mektuplar yazarak ya da bizzat bu ülkelerin yöneticileriyle görüşerek eski emellerini gerçekleştirmek istediler. Aynı şekilde Rusya'da 20 yıllığına imzalanmış 1925 tarihli TürkSovyet Dostluk ve saldırmazlık Paktı'nın sona ermesi üzerine, boğazlardan ve Doğu Anadolu Bölgesinden imtiyaz ve toprak talebinde bulunmuşur.

Özellikle 1965 yılından beri propagandalarını yoğunlaştırmaya çalışan Ermeni örgütleri, bastırıp dünyanın her tarafına dağıttıkları haritalarda Doğu Anadolu Bölgemizi, kurmayı hayal ettikleri Büyük Ermenistan'ın sınırları içinde göstermektedirler.

1920 yılında özerk bir Ermenistan olarak kurulup daha sonra Rus Komünistlerinin yönetimi altına giren bu günkü Ermenistan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla 23 Ağustos 1990 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Yayılmacı emelleriyle komşularına saldıran Ermenistan Azerbaycan'ın bir kısmı topraklarını işgali altında bulundurmaktadır. Bugünkü Ermenistan'ın bağımsızlığını ilk tanıyan ülkelerden biri olan Türkiye, Ermenistan'ın toprak talebinden vazgeçmediği için de, diplomatik ilişki henüz kurmamış bulunmaktadır.

Ermeni Sorununu Siyasallaştırma Çalışmaları

Ermeniler, eski alışkanlıkları gereği dünya kamuoyuna seslerini ilk defa terörle, daha sonra da siyasal yönden duyurmaya çalışmaktadırlar.

Gurgen (Karekin) Yanıkan adlı bir yaşlı Ermeni'nin 27 Ocak 1973'te ABD'nin Santa Barbara kentinde, Los Angeles Başkonsolosumuz Mehmet Baydar ile Konsolos Bahadır Demir' i katletmesiyle başlayan "Bireysel Ermeni Terörü"nü 1975'ten itibaren "Örgütlü Ermeni Terörü" izlemiş ve yurt dışındaki görevlilerimiz, elçiliklerimiz ve kuruluşlarımıza yönelik Ermeni saldırıları, kısa sürede hızlı bir tırmanma göstererek yoğunluk kazanmıştır.

21 ülkenin 38 kentinde, değişik türde 110 saldırı olayı olmuştur.110 saldırıdan 39'u silahlı, 70'i bombalı, biri de işgal şeklinde olmuştur. Bu saldırılarda 42 diplomat Türk vatan-daşı ile 4 yabancı hayatını kaybetmiş, 15 Türk ve 66 yabancı uyruklu şahıs yaralanmıştır.

Ermeniler, siyasi manevralarla Birleşmiş Milletlerden, Avrupa Birliği'nden, buldukları ülkelerin parlamentolarından "24 Nisan" ı katliam günü ilan etmişler, Türkleri kınayan karar tasarıları çıkarmaya çalışmışlar ve uluslararası kuruluşlar ve terör teşkilatlarıyla iş birliği yaparak Türkiye'yi NATO'dan çıkarmayı da denemişlerdir.

Ermenilerin bu meseleyi siyasallaştırma çabaları sonucu, Ermeni iddialarına uygun karar alan ülke-

ler şunlardır: **Fransa, Arjantin, Uruguay, Rusya, Kanada, Yunanistan, Lübnan, Belçika, İtalya, Kıbrıs Rum Yönetimi, Vatikan ve Avrupa Konseyi Parlamenteler Asamblesi ve karar tasarısı parlamentolarının gündemine getiren ülkeler ABD ve İsviçre'dir.** Son zamanlarda bu konuda AB ülkelerinde de birlikte hareket etme belirtileri ve teşvikleri görülmektedir.

Bütün bu siyasal kararların ve çabaların arkasında çok farklı amaçlar bulunduğu kuşkusuzdur. Hukuki bakımdan bağlayıcılığı olmayan bu kararların, uluslararası camiada etkili olduğu görülmektedir. Zamanla bu tasarılarla gündeme getirilen taleplerin, Türkiye'nin mesela Avrupa Birliği ile ilişkilerinden bir "dayatma" unsuru olarak kullanılması söz konusu olabilecektir.

İçinde bulunulan sürecin hukuki bir süreç olmaktan çok, siyasi bir süreç ve Türkiye'ye karşı oynanan bir oyun olarak değerlendirilmesinde yarar vardır. Gerçekten, Türk milleti ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti, batı tarafından politik baskı altına alınarak etkilenmek, denetlenmek, sınanmak, kuşatılmak ve sınıflanmak istenmektedir. Oynanan, "kirli" bir dış politika oyunudur.

Parlamentolar eliyle tarih yazılması, yanlış bir yol ve yöntemdir. Asıl amaç, Türkiye'nin soy kırımını iddiasını kabul etmesini, buna bağlı olarak da tazminat ödemesini ve hatta toprak talebinde bulunulmamasını sağlamaktır. Bu nedenle, böyle tasarılar karşı, Türkiye'nin daha etkin bir mücadele sürecine girmesi gerekmektedir.

Bu güne kadar gelen Ermeni hareketleri hemen hemen hiç değişmeyen enstrümanları kullanmıştır.

Bunlar;

- Türk ve Türkiye düşmanlığını yaymak
- Orta Doğu ve Anadolu'da çıkarları bulunan devletlerin desteğini sağlamak.
- Türkiye ile ilgili en küçük anlaşmazlığı olan devletlere ortak hareket içine girmek.
- Sorunu ulusal parlamentolar ile uluslararası platformda gündeme getirmektir.

Bu yöntemleri kullanan Ermeni iddialarının hedefleri aşamalı olarak;

- Ermeni milliyetçiliğini ayakta tutmak.
- Dünya siyasi sisteminde söz sahibi ülkenin parlamentolarını kullanarak “Soy kırımı”nı tescil ettirecek kararlar çıkarttırmak
- Bu kararlara dayanarak Osmanlı'nın devamı olarak gösterilen Türkiye Cumhuriyeti'nden “tazminat” talebinde bulunmak ve bununla ilgili uluslararası kamuoyu oluşturmak.

Uygun bir fırsat bekleyerek “toprak” talebinde bulunmaktır.⁽⁹⁷⁾

Bölüm 8

**Ermeni Konusu İle İlgili
Yapılması Gerekenler**

Ermeni sorunu, Amerikalı Tarihçi Prof. Dr. J. Mccarthy'nin de ifade ettiği gibi “başlangıçtan itibaren siyasi bir kampanya olmuştur. Burada, Ermeni sorununa yönelik sahte bir tarih kurmak için çeşitli malzemeler kabul edilmiştir, bunlar siyasi belgelerdir ve siyasi amaçlara göre oluşturulmuşlardır. Taşnak Gazetesi'nde çıkmış makaleler ya da İngiliz propaganda ofisinin ürettiği bazı belgeler kullanılır.” (98)

Ermeni konusu ile ilgili devletin genel bir politikası, halkın ise genel bir kanaati olmalıdır. Siyasallaştırılmış Ermeni konusu, bilimsel bir tarihi platforma çekilmedikçe çözülmesi zor bir sorun olarak her iki toplumu da rahatsız edecektir. Bunun önüne geçebilmek için;

a) Türkiye ve Ermenistan tarihçilerinden oluşan

bir komisyonun kurulması,

b) Türkiye, Ermenistan, Rusya, Almanya, Avusturya, Fransa, ABD ve Boston'daki Zoryan Enstitüsü'ndeki arşivlerin açılması ve gerekirse UNESCO'dan yardım alınması,

c) Uzun vadeli devlet stratejilerinin geliştirilmesi,

d) İçte ve dışta kamuoyunun oluşturulması,

e) Kanunun siyasi, hukuki ve tarihi boyutlarıyla ele alınması,

f) Ermeni lobilerinin yanıltıcı propagandalarıyla oluş-turdukları kamuoyuna karşı dünya siyasetçilerinin, fikir önderlerinin ve bilim adamlarının doğru bilgilendirilmesi gerekmektedir. (99)

g) Türkiye ile ilgili doğru bilgiler içeren, dürüst kitaplar Avrupa ve Amerika dillerinde yayınlanmalı ve buralara ulaştırılmalıdır.

h) Ermeni milliyetçilerinin planları yüzyıldır değişmedi. Doğu Anadolu'da ve Güney Kafkaslarda bir Ermenistan kurmak istiyorlar, buralarda yaşayan halkın isteğinin hilafına. Ermeni milliyetçileri, planlarını gayet net bir şekilde ortaya koydular; öncelikle, Türkiye Cumhuriyeti bir Ermeni soykırımı olduğunu itiraf edecek ve özür dileyecek. İkinci olarak, Türkler tazminat ödeyecekler. Üçüncü olarak, bir Ermeni devleti kurulacak.

ı) Dış ülkelerde lobi faaliyetleri geliştirilmeli, bu alanda yurtdışında çalışan işçilerden, okuyan öğrencilerden, ihracatçı-yatırımcı işadamlarından ve Türk sempatzanı yabancı siya-setçi, işadamı, gazeteci,

akademisyenlerden, öğretmenlerden ve çeşitli sivil toplum örgütlerinden yararlanılmalıdır.

i) Ülkemizle ekonomik ilişkileri olan yatırımcılardan, Türkiye’de öğrenim gören yabancı öğrencilerden, her yıl Türkiye’ye gelen yüz binlerce turistten grup ve bireysel ilişkilerle yararlanılmalıdır.

j) Anadolu’da Ermenilerin katliam uyguladıkları bölgelerde gerekirse anıtlar dikilmeli, katliama uğramış atalarımızın bugün yaşayan çocukları ve torunları örgütlenmeli ve bunlar güncelleştirilmelidir. Bu arada hatalar oldu ise onlar da ortaya konulmalı ve tarihimizle yüzleşmekten kaçınmamalıyız. Burada medyamızın, bilim adamlarımızın, eğitimcilerimizin, politikacılarımızın ve iş adamlarımızın öncülük rolü unutulmamalı ve ihmal edilmemelidir.

k) Türk Milli Eğitimi’nin örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bu konuda seferberlik olmalıdır. Milli ve manevi değerlerin olmadığı yerde milli ve tarihi bilinç olmaz. Milli Eğitim işe, buradan başlamalıdır. Yetişen nesillerdeki kültürel erozyon durdurulmadıkça Ermeni ve benzerleri gibi konulara karşı gerekli hassasiyetin oluşması zor, hatta imkansızdır.

**1906 - 1922 YILLARI ARASINDA
ANADOLU'DA VE KAFKASLAR'DA
ERMENİLER TARAFINDAN
TÜRLERE UYGULANAN
SOYKIRIMA AİT CETVEL**

Kaynak: Devlet Arşivleri

Cilt ve Belge No	Tarih	Yer	Ölü
1/2	1914221	Kars, Ardahan	30.000
1/3	191658	Pasinler	2.000
1/3	191658	Tercan	563
1/3	191658	Van, Tatvan	1.600
1/3	191559	Bitlis	40.000
1/3	191658	Bitlis	10.000
1/3	191559	Bitlis	123
1/4	1915	Van	44
1/4	1916522	Van	1.000
1/4	1916522	Köprükoy / Van	200
1/4	1916522	Van	15.000
1/4	1916522	Van	8
1/4	1916522	Van	8.000
1/4	1916522	Van	80.000
1/4	1916522	Van	15.000
1/5	1916523	Of	5
1/6	1916523	Trabzon	2086
1/6	1916523	Van	300
1/6	1916511	Van	44.233
1/6	1916511	Malazgirt	20.000
1/7	1916611	Bitlis	12
1/8	191641	Van, Reşadiye	15
1/9	19166	Van Abbasağa	14
1/9	19166	Edremid, Vastan	15.000
1/10	19154	Bitlis	29
1/10	19154	Muradiye	10.000
1/11	19155	Van	20.000
1/11	19152	Haskay	200

1/11	19152	Dutak	3
1/12	19154	Van	120
1/12	1915	Van	150
1/11	1915	Bitlis	16.000
1/11	19165	Muş	500
1/12	1916525	Bayezid	14.000
1/13	1915	Muş	800
1/13	1915 8	Müküs	126
1/13	191667	Müküs Seyhan	121
1/13	19157	Muş Akçan	19
1/13	1329	Muş	10
1/14	1915	Bitlis Hizan	113
1/15	1915	Van	5200
1/16	1916814	Bitlis	311
1/19	191666	Şatak Serir	45
1/19	191666	Şatak	1150
1/23	1916115	Terme	9
2/2	1919125	Kars	9
2/3	19 19121	Kilis	2
2/4	1919226	Adana, Pozantı	4
2/5	1919518	Osmaniye	1
2/7	1919613	Pasinler	3
2/10	191963	İğdır	8
2/11	191977	Kars,_ Göle	9
2/12	191979	Kağızman	6
2/13	191979	Kurudere	8
2/16	191978	Mescidli	4
2/16	191978	Gülyantepe	10
2/22	191971 1	Mescidli	20
2/26	1919719	Bulaklı	2

2/31	1919724	Kars, Kağızman	9
2/36	19197	Sankamış	803
2/37	19197	Sarıkamış	695
2/38	1919/8	Muhtelif Köyler	2502
3/1	191975	Kağızman	4
3/1	1919	Tiknis, Ağadeve	5
3/1	1919719	Pasinler	2
3/1	1919	Nahçıvan	4000
3/6	19197	Kurudere	8
3/6	191974	Akçakale	180
3/6	1919	Sarıkarnış	9
3/7	1919815	Erzurum	153
3/7	1919815	Erzurum	426
3/14	19199	Allahüekber	3
3/16	1919914	Sarıkamış	2
3/18	19191111	Maraş	2
3/19	191911	Adana	4
3/ 19	1919116	Ulukışla	7
3/22	1919127	Adana	4
3/26	1920122	Antep	1
3/27	19199	Ünye	12
3/28	1920228	Pozantı	40
3/29	1920210	Çıldır	100
3/32	192039	Zaruşat	400
3/33	192022	Şuregel	1350
3/35	13383	Maraş	4
3/36	1920322	Şuregel, Zaruşat	2000
3/37	192039	Zaruşat	120
3/37	1920316	Kağızman	720
3/39	192046	Gümrü	500

3/40	1920428	Kars	2
3/41	192055	Kars	1774
3/46	1920522	Kars	10
3/47	192072	Kars, Erzurum	408
3/47	192072	Zengibasar	1500
3/49	1920727	Erzurum	69
3/50	192021	Zaruşat	2150
3/50	19205	Kars, Erzurum	27
3/50	19208	Oltu	650
3/50	19208	Kars, Erzurum	1 8
3/51	19201015	Bayburt	1387
3/52	19201020	Göle	100
3/53	19201017	Pasinler	9287
3/54	19201018	Tortum	3700
3/55	19201019	Erzurum	8439
4/2	19201026	Kars civarı	10693
4/3	192010?8	Aşkale	889
4/4	191916	Zaruşat	86
4/5	1920121	Kosor	69
4/6	1920123	Göle	508
4/7	1920124	Kosor	122
4/9	1920124	Kars, Zeytun	28
4/10	1920124	Sarıkamış	1975
4/12	1920126	Göle	194
4/14	1920127	Kars, Digor	14620
4/16	19201214	Sarıkamış	5337
4/17	1920	Göle	600
4/17	1920	Kars	3945
4/18	1920	Haramivartan	138
4/19	1920	Nahçıvan	64408

4/20	19201129	Zarcısat	1026
4/21	19212	Zenibasar	18
4/23	1920	Nahçıvan	5307
4/24	19202	Kars civarı	561
4/26	192012	Erivan	192
4/27	1921	Karakilise	6000
4/29	19211121	Pasinler	53
4/29	19211121	Erzurum	1215
4/30	1918	Hınıs	870
4/31	1918	Tercan	580
4/32	1921	Nahçıvan	12
4/33	1921	Bayburt	580
4/34	1921	Arpaçay	148
			517955

Kesin Olarak Sayı Tespiti Yapılmayan Olaylar

Cilt ve Belge No	Tarih	Yer	Ölü
1/2	1906211	Revan	25 köy halkı
1/3	191559	Bitlis	1 köy halkı
1/3	191559	Bitlis	Sayı belirsiz
1/4	1916522	Van	Sayı belirsiz
1/6	1916523	Van	Sayı belirsiz
1/6	1915511	Trabzon	Sayı belirsiz
1/7	1916611	Bitlis	Sayı belirsiz
1/7	1916611	Van	Sayı belirsiz
1/7	1916611	Başkala	Sayı belirsiz
1/10	1915611	Van	180 hane
1/11	19156	Bitlis	100 hane
1/11	19155	Van	Sayı belirsiz
1/11	1915610	Maçka	Sayı belirsiz
1/13	19141217	Eleşkird	Sayı belirsiz
1/13	1916523	Hınıs	Sayı belirsiz
1/13	191512	Muş	Sayı belirsiz
1/13	19151	Muş	2 köy halkı
1/13	1915	Elaziz	Sayı belirsiz
1/13	19158	Gevaş	Sayı belirsiz
1/13	19152	Şatak	9 köy
1/14	1915	Hizan	Sayı belirsiz
1/18	191663	Diyarbakır	55
1/20	19165	Tercan	30 köy
2/2	1919125	Ardahan	Sayı belirsiz
2/15	191978	Gülantab	2 köy
2/20	1919716	Büyük Vedi	Sayı belirsiz

2/32	1919725	Gümrü	Sayı belirsiz
2/35	1919712	Kars	1 aile
3/1	19197	Artvin	Birçok
3/1	19197	Bavezid	Birtakım
3/4	19198	Nahçıvan	3 köy ahalisi
3/6	1919	Kars, Sarıkamış	Çok sayıda
3/6	1919	Kars, Sarıkamış	1 köy
3/6	1919	Kars, Sarıkamış	Sayı belirsiz
3/6	1919815	Erzurum	30 hane
3/8	1919712	Kars	2 aile
3/9	1919812	Kars	Sayı belirsiz
3/9	1919812	Kars	Tüm erkekler
3/9	1919812	Kars	Bütün halk
3/9	1922818	Kars	Tüm erkekler
3/12	1919831	Sarıkamış	Bütün halk
3/12	1919831	Kağızman	Sayı belirsiz
3/13	1919818	Kağızman	Sayı belirsiz
3/14	19199	Karaurgan	Sayı belirsiz
3/16	1919914	Kars, Sarıkamış	Sayı belirsiz
3/31	192033	Kozan	Çok sayıda
3/33	1920	Şuragel	Sayı belirsiz
3/37	192039	Zaruşad	Sayı belirsiz
3/37	1920316	Kağızman	Sayı belirsiz
3/47	1920524	Kars civarı	Sayı belirsiz
3/49	1920727	OltuGöle	Tüm erkekler
3/50	1920524	Kars civarı	Bütün halk
4/8	1920123	Kars	Sayı belirsiz
4/23	1919	Kars civarı	Bir kaç çadır
4/23	19193	Kars civarı	85 hane

4/23	19193	Sarıkamış	1 köy halkı
4/23	19192	Iğdır	Yüzlerce
4/23	1920	Kars civarı	Sayı belirsiz
4/26	192011	ErivanKars	Sayı belirsiz
4/30	1918	Tekman	Sayı belirsiz

DİPNOTLAR

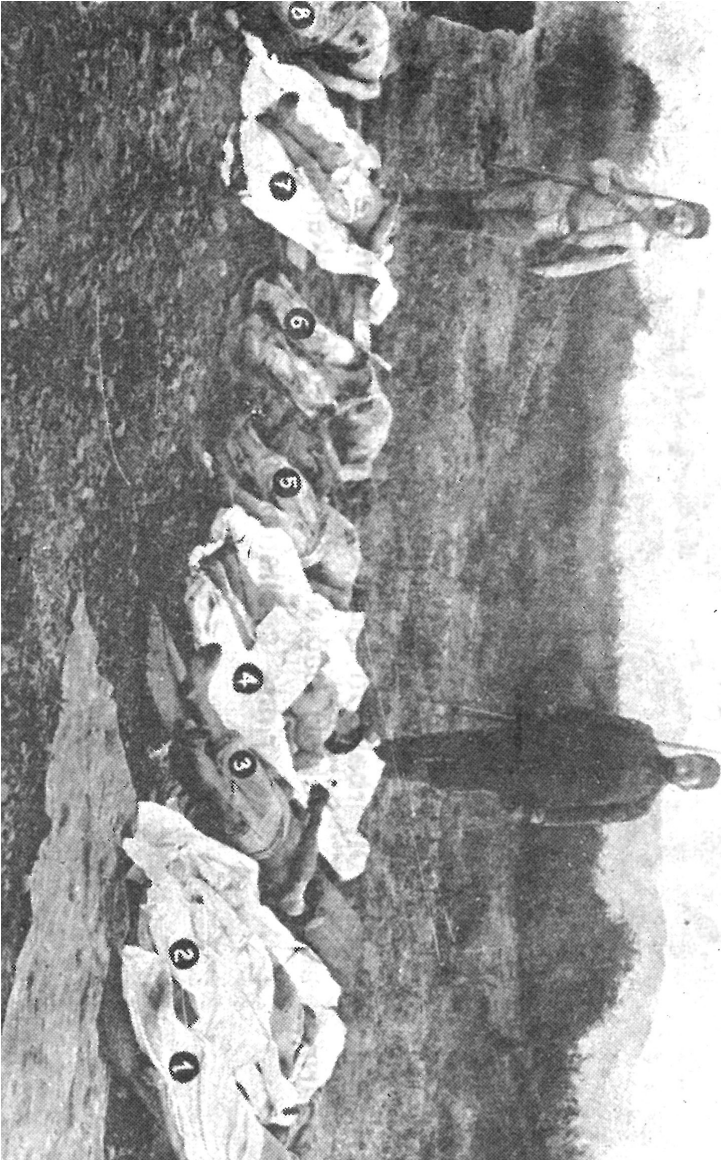
1. Uras Esat, Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi, S.22, Belge Yayınları, İst, 1976
2. Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dini; C.6/4059
3. Gazigiray A.Alper, Ermeni Terörünün Kaynakları, S.12-13, Gözen Kitapevi, İst, 1982
4. Kundakçı Hasan, Emperyalizmin kullandığı Ermeniler, S.11, Türkiye Gaziler Vakfı Yayınları, Ank-2001(2. baskı)
5. Hürriyet Washington Bürosu, Hürriyet.23 Kasım 1987(Nakleden:Prof.Dr. Hikmet Tanyu, Nuh'un Gemisi, Ermeniler) S.52.İst-1989
6. Uras, a.g.e. S.101
7. Gazigiray,a.g.e. S.31
8. Uras, a.g.e. S.102
9. J.De Morgan,Histoire de Peuple Arme-nien,S.1919(Nakl:Gazigiray S.32)
10. Kaşgarlı Aktok Mehlika,Prof.Dr.Klikya Tabi Ermeni Baronluğu Tarihi, S.47, Ank-1990
11. Gazigiray, a.g.e. S.32
12. Uras, a.g.e, S.116
13. T.D.V.İslam Ansiklopedisi, C.17/355
14. Kaşgarlı, a.g.e, S.47
15. Eroğlu Veysel,Ermeni Mezalimi,S.42,Sebil Yayınevi,İst-1978
16. Kocaş Sadi,Tarih Boyunca Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri,S.15, Ank-1967
17. Kaşgarlı, a.g.e, S.2
18. Kocaş, a.g.e, S.33
19. Kaşgarlı, a.g.e, S.63,160
20. Turan Osman, Prof.Dr.Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, S.233, Nakışlar Yayınevi, İst-1980
21. Kürkçüoğlu Erol, Dr.Tarihi Süreçte Selçuklu-Ermeni İlişkileri, C/1

- S.336-337 Ermeni Araştırmaları, ASAM, Ankara.2003
22. Arvasi S.Ahmet, Doğu Anadolu Gerçeği, S.21, Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ank.1988
23. Turan,a.g.e, S.142
24. Ersan Mehmet,Doç.Dr, Ermeni Araştırmaları,C/1 S.329, ASAM, Ank.2003
25. Kaşgarlı,a.g.e, S.28
26. Turan, a.g.e, S.151-152
27. Uras, a.g.e,S.78
28. Beyoğlu Süleyman,Prof.Dr.Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Sayı:38, Nisan,2003
29. Ercan Yavuz, Prof.Dr.Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu, S.90-91,Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-2001
30. Beyoğlu, a.g.e, S.58-59
31. Taşkıran Cemalettin,Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu,S.224
32. Ercan,a.g.e,S.92-93
33. Uras,a.g.e, S.142
34. Konukçu Enver, Prof.Dr,Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu,S.61
35. Ercan, a.g.e, S.225
36. Ergin Osman,Türk Maarif Tarihi, C.2/749-759, İst-1997
37. Göyünç Nejat, Prof.Dr.Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu, S.50-51
38. Karal Enver Ziya,Prof.Dr, C.2/168 Büyük Osmanlı Tarihi TTK. Yayını
39. Karal a.g.e, C 2/11
40. Karal a.g.e, C 2/260
41. Kodaman Bayram, Prof. Dr. Sultan 2. Abdùlhamid'in Doğu Anadolu Politikası S.165, Orkun Yayınevi İst-1983
42. Kodaman a.g.e, S.162-164

43. Uras a.g.e, S.175
44. Uras a.g.e. S. 176
- 45a.Uras a.g.e. S.199
- 45b.Kara Schemsi, Türkler ve Ermeniler, Cenevre 1918 (yayına hazırlayan Prof. Dr. Bayram Kodaman) S.4-5
46. Karal a.g.e, C.5/377
47. George Washburn Fifty Year's in Constantinople, S.200/201 (Nak: Karal, a.g.e, C.4/131)
- 48a.Uras a.g.e, S.185
- 48b. Fendoğlu Tahsin Doç. Dr. Ermeni Araştırmaları S.465, ASAM 1994.
- 48c.Haydaroğlu İlnur Dr, Üst Kaynak, S.469/73
49. Çalık Ramazan, Alman Kaynaklarına göre 2. Abdülhamid devrinde Ermeni olayları 77 -78 Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-2000
50. Celaleddin Mahmut, Mirat-ı Hakikat, C.3/s.175-176 (Nak: Karal, a.g.e C.4/75)
51. Karal a. g. e, C.4/75
- 51b. Karal a. g. e, 4/133
52. Sander Oral, Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918'e) S. 230 İmge Kitabevi Ank- 1997, 5. baskı.
53. Karal, a.g.e, C.C4/128
54. Türkler - Ermeniler ve Avrupa S. 46 (Fransızca'dan çeviren Prof. Dr. Bayram Kodaman.1918'de Hollanda da basılmış olup yazarı belirlenmemiştir. Isparta 2003.
55. Konukcu, a.g.e, S.64-66
56. Uras, a.g.e, S.421
57. Ermeni Komitelerinin Amal-u Harekat-ı İhtilaliyesi (Osmanlı Devleti Dahiliye Vekaleti tarafından 1916'da yayımlanmıştır. Yayına hazırlayan Abdullah Yaman, Otağ Yayınevi İst.-1973) S.71 (Bundan böyle Dahiliye Vekaleti şeklinde bu kitap dipnot olarak gösterilecektir.)
58. Uras, a.g.e, S.431
59. Dahiliye Vekaleti Yay. S.118

60. Uras, a.g.e, S.442
61. Dahiliye Vekaleti Yay. S.74
- 62a. Koçaş, a.g.e, S.130
- 62b. Dahiliye Vekaleti Yay, S.117
63. Uras, a.g.e, S.455
64. Kocaş, a.g.e, S.231
65. Dahiliye Vekaleti Yay,S.117
66. ıı ıı a.g.e,S.85
67. ıı ıı a.g.e, S.129
68. Uras, a.g.e, S.68
69. Bardakçı İlhan,İmparatorluğa Veda, S.303, Alioğlu Yayınevi, İst-2002
70. Bolayır Enver,Talat Paşa'nın Hatıraları, S.16-17, Güven Basımevi(Nakil:Çalık.a.g.e,S.154)
71. Justine Mccarthy, Prof.Dr, 24.03.2005 tarihli TBMM'ndeki Sunumu
- 72a. Uras, a.g.e, S.577
- 72b. Dahiliye Vekaleti Yayını,S.176
- 73a ıı ıı a.g.e.S.187
- 73b. Mccarthy,a.g.k.
74. Dahiliye Vekaleti Yay,S.188
75. ıı ıı a.g.e,S.188
76. Mccarthy,a.g.k
77. Dahiliye Vekaleti Yay,S.198
78. ıı ıı S.209
79. ıı ıı S.245
80. ıı ıı S.249
81. Uras, a.g.e, S.609
82. ıı ıı S.610-613

83. Süslü Azmi,Doç.Dr, Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı, S.110, Ank.1990, Y.Y.Ü.Yayıncılık
84. Süslü,a.g.e, S.106
85. Metin Halil,Türkiye'nin Siyasi Tarihinde Ermeniler ve Ermeni Olayları, S.151-158, MEB Yay. İst-1997-Aydoğan Erdal, Dahiliye Nezaret-i Umumiye Müdüriyetinin Ermeni Tehciri ile ilgili 24 Eylül 1331(1915) tarihli Talimatnamesi ve Değerlendirmesi,Ermeni Araştırmaları. C1/S.233-240, ASAM,1994
86. Kılıç Davut, Dr. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Nisan 2003, Sayı 38
87. Süslü,a.g.e, S.147
88. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Nisan 2003, Sayı:38
89. Uras, a.g.e, S.18
90. Süslü, a.g.e, S.102
91. 11 a.g.e, S.145
92. Uras, a.g.e, S.659
93. Nur Rıza, Dr. Hayat ve Hatıratım, C3/1062-1063 İst-1967
94. Dış Politika Enstitüsü, S.34-35. Ank-1989
95. Yılmaz Durali, İlim ve Sanat, Sayı:6, Mart-Nisan 1980 (İstanbul Müftülüğü Şer'i Siciller Arşivi İstanbul Kadılığı, Sicil No76, Varak 47-48)
96. Kara Schemsi, a.g.e, S.6-7
97. Güler Ali, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Nisan 2003, Sayı:38, S.67-69
98. Mccarthy, a.g.k.
99. Baykal Deniz, 24.03.2005 tarihli TBMM'ndeki Ermeni Sorunu ile ilgili açıklamaları

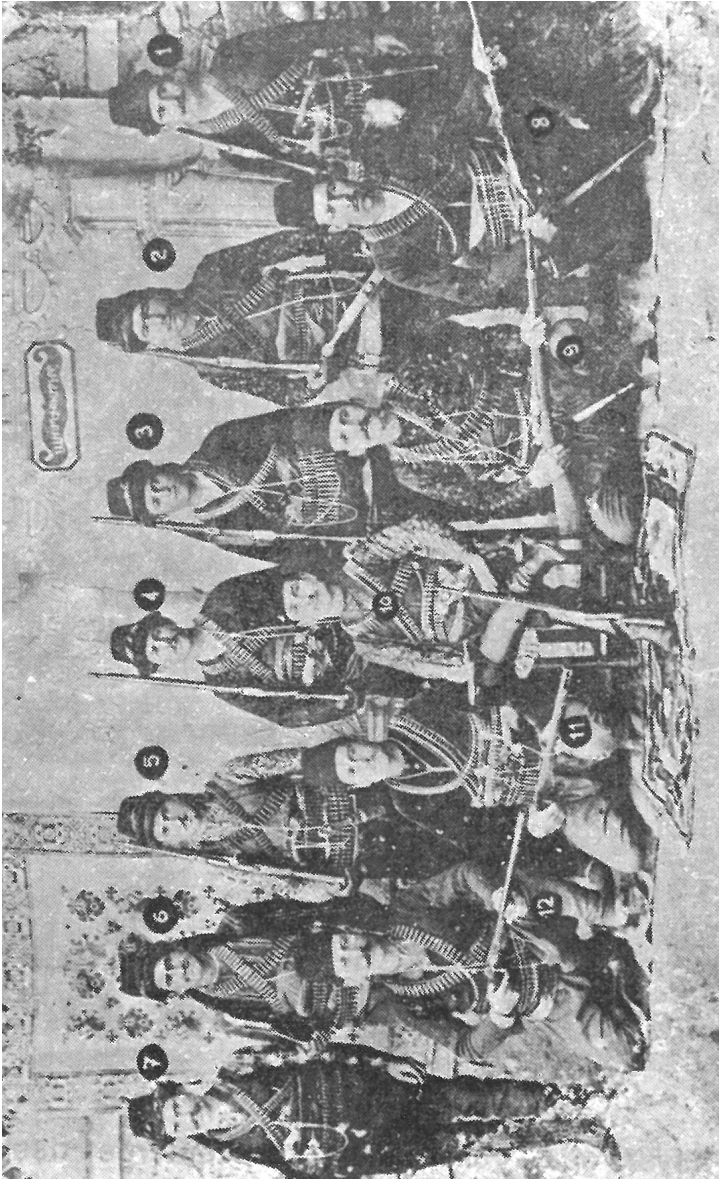
İzmit'e Bağlı Bir Yerleşim Yerinde Balta ile Katledilen Müslümanlardan Bir Kısımının Fotoğrafları

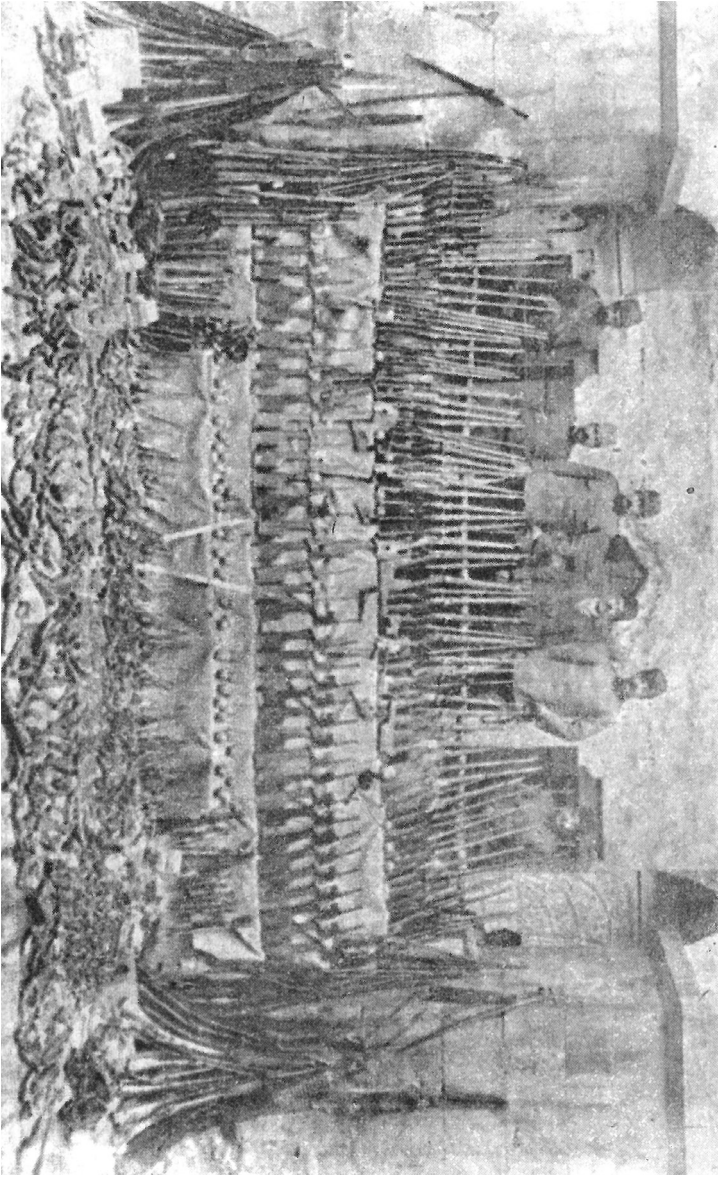
“Ermeni Kurtuluş Savaşı” Adlı Levha

Mektuplara Yapıştırılmak İçin Düzenlenmiş
Pul Şeklinde Ermeni Arması

Ankara ve Yozgat'taki Ermeni Çetecilerden Bir Grup

Merzifon Ermeni Çetelerinden Toplanmış Silah ve Bombalar

Sivas'ta Ermeni Çeteleri Tarafından Feci Şekilde
Boğazlanarak Öldürülen Jandarma Mustafa

Ermeniler Tarafından Tecavüz Edilen Kızlardan Bir Kısım
(Erzurum Mezaliminden)

Erzurum'un Alvar köyünde, Ermeni saldırısına uğrayan anne ve çocukları
A mother and her children who were subjected to Armenian assaults in
Alvar village, Erzurum

Erzincan'da katledilen çocuklar, kadınlar ve erkekler
The massacred children, women, and men in Erzincan

Bayburt'ta katliamdan kaçamayan Türkler...
Turks who could not escape from the massacres in Bayburt...

13 Şubat 1918'de Erzincan'da Hacı Müştak Efendinin evinde katledilen çocuklar ve aile bireyleri.

The massacred children, and the family members of hacı Müştak Effendi.
Erzincan, February 13, 1918

Not: Fotoğraflar, “T.C. Genelkurmay Başkanlığı Ankara Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri” adlı kitabından ve Abdullah Yaman’ın sadeleştirdiği “Ermeni Komitalarının Emelleri ve İhtilal Hareketleri” adlı kitabından (Otağ Yay. İst. 1973)İlk baskı:1916 alınmıştır.

dünden bugüne ermeni olayları ve soykırımı yalanı

H. Mustafa GENÇ

Çaykara'da (Dernekpazarı) doğdu.

İlkokuldan önce hafızlığı, ilkokuldan sonra Osmanlı usulü medrese öğrenimini (Arapça Sarf-Nahiv, Akaid, Fıkıh, Tefsir, Hadis vb.) tamamladı. Dernekpazarı Ortaokulundan sonra Samsun 19 Mayıs Lisesi'ni bitirip yüksek öğrenimini Marmara ve Anadolu Üniversitelerinde tamamladı. Ayrıca İstanbul-Çarşamba (Fatih) İmam-Hatip Lisesi'nin fark derslerini vererek İHL. Mezunu oldu.

Diyanet'te İmam-Hatiplik, Millî Eğitim'de (Samsun'da) çeşitli liselerde Tarih Öğretmenliği, İmam-Hatip Ortaokulu, Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Belediye Emlak Vergi Dairesi ve Almanya'da (Berlin) Özel Türk Okulu Müdürlüğü görevlerinde bulundu.

Yazarın İngilizce ve Almancaya çevrilmiş kitaplarıyla birlikte toplam 25 eseri yayımlanmış bulunmaktadır.

1974 yılında başladığı gazete köşe yazarlığını yerel ve ulusal (1989-93 Milli Gazete) gazetelerde devam ettirdi. Halen, yayım alanı Orta Karadeniz Bölgesi olan Samsun Haber gazetesinde köşe yazarlığını sürdürmekte olan yazar evli ve dört çocuk babasıdır.

YAZAR DİYOR Kİ;

Tarihe intikal etmiş bir olayı popülist politikalarla çözmeye çalışmak, sorunu geleceğe taşımak ve geçmişte yapılmış yanlışları tekrarlamaktır.

Amacımız, Anadolu'da yüz yıllarca azınlık olarak yaşamış Ermenilerle "aynı coğrafyanın ortak sakini" olarak Tarihle yüzleşmektir.

Elinizdeki bu çalışma ile buna katkı sağlayabildiysek görevimizi yapmış olmanın huzurunu yaşarız.